

న.ర.కౌ.సు.ర.వ.ధ

అ.ను

(ప్రసన్నయాదవము)

గ్రంథకర్త
చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం గారు

పల్లిపాఠ్య
కౌండపల్లి వీరవేంకయ్య అండ్ సన్సు
శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో
రాజమండ్రి

శ్రీ మహాభారతము - వచనము

మంత్రి లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి ప్రణీతము

18 పర్వములు - 16 సంపుటములు

ఆదిపర్వము		4	8	0
సభాపర్వము		1	4	0
అరణ్యపర్వము	1 వ భాగము	3	0	0
డిటా	2 వ భాగము	3	0	0
విరాటపర్వము		3	0	0
ఉద్యోగపర్వము		3	0	0
భీష్మపర్వము		4	0	0
ద్రోణపర్వము		4	0	0
కర్ణపర్వము		2	8	0
శల్యపర్వము		1	8	0
సౌప్తికపర్వము		0	12	0
స్త్రీపర్వము		0	12	0
శాంతిపర్వము		5	0	0
అనుశాసనికపర్వము		4	0	0
అశ్వమేధపర్వము		1	8	0
అశ్రమవాస, మౌన, మహాప్రస్థానిక, స్వర్గా				
రోహణ పర్వములు		1	8	0
పూర్తి శెట్టు	వెల రు 43—4—0			

వలయువారు:—

కొండపల్లి వీరవెంకయ్య అండ్ సన్సు

శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో

రాజమండ్రి

ప్రసన్న యాదవము.

ప్రసన్న యాదవము.

ప్రసన్న యాదవము.

చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముపయ్యగారిచే

ప్రముఖముగా వ్రాసిరి.

ప్రకాశకులు.

కొండపల్లి వీరవేంకయ్య అండ్ సన్సు.

శ్రీ సత్య నారాయణ బుక్ డిపో.

రాజమండ్రి.

1943

కాపీరైట్]

[సెల]

ఈనాట కమునందు వచ్చు పాత్రుల

పురుషులు.

మహానాథుడు—దేవతలరాజు. ✓

బృహస్పతి—దేవగురువు. ✓

జయంతుడు—మహాంబుని దుమారుడు. ✓

మాణిభద్రుడు—కుచేరుని నేవతుడు. ✓

సరకాసురుడు—ప్రాగ్జ్యోతిషాధిపతియగు రాక్షసరాజు. ✓

పంచజనుడు: సకుంభుడు, మారుడు—సరకాసురుని నేవాధిపతులు.

కృజ్జునుడు, మంధిషులు—సరకాసురుని బంధువులు.

సూతుడు, సోమని సోమి.

భగదత్తుడు—సరకాసురుని దుమారుడు.

శంబరుడు—సరకాసురుని గుండ్రు.

శుక్రాచార్యులు—రాక్షసగురువు. ✓

చిత్రరథుడు—గంధర్వుడు.

పులహుడు, బృహదశ్వుడు—బదరికా!

దారకుడు—కృష్ణుని నూతుడు.

దేవలుడు—కృష్ణుని యంతఃపురపరిచారకుడు.

శ్రీకృష్ణుడు—ః ధానయకుడు. ✓

స్త్రీలు.

దాగ్వతి—స్వర్గలోకేశ్వరి. ✓

రత్నభావ—శ్రీకృష్ణుని దేవి. ✓

నూత్ర—ఏమీ! నాదే హులస్యమా? అట్లయిన నిదిగో చెప్పుచున్నాడను.
 చనిన శిఖామణు లనునోసభాగదులారా! అట్లయిన విధేయం డగు బ్రహ్మక్రి చిలకమర్తి
 లక్ష్మీవరసింహకవిచేత నాంధ్రభావలో రచియింపబడిన ప్రసన్నయాదవ మన వీరగన
 ప్రధానరూపకమను, మే మీరాత్రి యిచ్చటఁ బ్రయోగింపఁదలచుకొన్నారము
 కావున మీరు సావధానులరయి చిత్తగింతురు గాక!

పారి—అయ్యో! ఈనాటకగుణా పణంబులఁ గూర్చి యిం చుకేనియుఁ జెప్ప
 వైతివేమి?

నూత్ర—దానిఁగూర్చి చెప్పఁజేసినవాడను నేను గాను.

మ. కవి సొన్నారి, కృతు ల్ని, లక్షణయె బంగారంబు, శ్లేషాది స
 త్కృతనంబు ల్నిగడిచును ల్లసవలం దారంబు లుద్యమ్యణీ
 నివహంబు; స్తుతిమేల్మి యెట్టిది మొ, తన్నెర్పాతనే డెట్టిదో
 వివరింపఁడు నాకాకాగ్రం . డ! యుర్వి స్పండిత గ్రామణుల్.

పారి—ప్రబంధ మెట్లున్నను బ్రయోగకుళులర మగుమనము సభాసదుల
 రంజింపఁ జేయంగలదు నేఁ దలంచెడ.

నూత్ర—ఓపండితమృత్యా! గోష్ఠీకులనో నేమి ప్రయోజనము?

క. తనరూపము, తనవిద్యయుఁ

దన నేర్పును దనగుణంబు దన గానము, గ

నొని యెవఁడు సంతసింపఁడు?

తనవిషయము సెంద నొరులె తగువారునుమి!

మతియు నీ వనినయట్లు మనము ప్రయోగకుళులలమేయయిన సంతమాతమున
 సభాసదులు సంతసిల్లరు, ఏమనిన—

చ. కృతి రసవంతమయ్యె మది కిం పొనఁగూర్పదు నాటకు ల్గును
 రత మెయి నాడకుండిన, బ్రదర్శకు లెల్లఁ బ్రయోగపద్ధతి
 నతురులె యెన నేమి కృతి చచ్చుచి దైనపు; దాప్రయోగము
 స్తుతియును పంచితైనపుడె నిండుఁచుదం బగుఁ జూచువారికిన్.

పారి—అట్లయినా ప్రభువనుకొన్నప్పుడు బుద్ధిగమలసామర్థ్యముగ గనిపెట్టు
తురు సభాపదులు మాత్రము విద్యనులయి గుండెవలగా ?

మాత్ర—ఓయీ ! ఇటు వినుము.

తే. గీ. కవియు నాటక శ్రేష్ఠుడైనాడనుచును
సభ్యులగునాక తెచ్చును పడుననుక
వలతుక త్తెను బాగు గాకలయునాక !
తనెనుకాకె నగును తెనుకుకున్నె ?

పారి—సరే ! పడుననుక బయనగ నాసదు లందఱు కావ్యమునందును మన
ప్రయోగమునందున గల నుకొనక ప్రహింబి యానందింతురు గాక !

మాత్ర—పరిష్కారానిసాక్షిలు జే మట్లు జేయవచ్చు. తదివఱు నోపాద్యేష
ణముజేయుచునగును. అయిన గీ నాటకమును ప్రయోగించునపు డెల్లసభాస్థులు
లతో నిట్లు మనవిజేయునది కవి యాన తచ్చియున్నాడక.

తే. గీ. సత్కవి మొదట కావ్యము సాగునోతె
వ్యభిప్రాయమునైన సభ్యుడగుచు
గుణలక్ష్మీపరు బ్రసహులు గ్రోలలేక
నీవితి విసాగములక నెహకొంగు.

మఱియు,

తే. గీ. క్రీపురాణపదకులాని శీతకరుడు
నగనుఁ దాంభిగొన్వణభాషావిదుడు
మల్లయాద్యుడు నామేనమామ యిగుట
గవిగ యుటులున్న నీకృతిగ గలుతెఁ గాంచు.

పారి—అయ్యో ! నీవు సభాసరులతోఁ జెప్పవలసిన దంతయుం జెప్పితివి
గనుక నే నేనిక నాటకప్రయోగమున కారంభించెదను.

మాత్ర—వేదము వినియు సిద్ధము జేసితివా ?

పారి—కిదమయి యెంతో నేనయ్యాది కి అదిగో! చుగమిత్రుడను బుధేంద్రుని
వేషము ధైరియము మహావైభవముతో గొలుపుచుటకు మున్నకుపడుచున్నాడు.

నూత్రి—(చూచి) ఔనాను. ఈనభానదులతో నింకొకమాట మనవిచేసి
పోవుదము. ఓసదన్యులారా!

మ. అమరాధీశునికొల్వఁ జూచి యేటుపై నయ్యార్యకీమలజాహ

కృణు లాలించి నుభించి, చ్చార్మకము పత్యాపద్మగంధింమే.

తు మరారాతినిఁ గాంచి, మోద పారి దైత్యుల్ పోద నగ్రామము

భయమున దించుక నిల్చి. హిమలయ త్యాగందముం బొందుతన్.

(ఆని యిద్దఱు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

ఇది ప్రస్తావన.

ప్రసన్నయాదవము.

ప్రతిమాతము.

గలగము—ఇంతకనని.

ప్రసన్న—పితృవంశమున గూర్చుండి సుహృద్ముఖ, బృహస్పతి,
కలగములకు ప్రవేశించుచున్నాను.]

మహా—(అంతఃపురము నుండి) ఆచార్య!

శి. బ్రహ్మకవిశిష్టాచార్య! కలగమునకు వచ్చితిమి. వారమునకు

వచ్చితిమి. అంతఃపురమునకు గూర్చుండి కలగమునకు ముఖమునకు

వచ్చితిమి. అంతఃపురమునకు గూర్చుండి కలగమునకు ముఖమునకు

వచ్చితిమి. అంతఃపురమునకు గూర్చుండి కలగమునకు ముఖమునకు

వచ్చితిమి. అంతఃపురమునకు గూర్చుండి కలగమునకు ముఖమునకు

మహా—(అంతఃపురము నుండి) ముఖమునకు

శి. బ్రహ్మకవిశిష్టాచార్య! కలగమునకు వచ్చితిమి. వారమునకు

వచ్చితిమి. అంతఃపురమునకు గూర్చుండి కలగమునకు ముఖమునకు

వచ్చితిమి. అంతఃపురమునకు గూర్చుండి కలగమునకు ముఖమునకు

వచ్చితిమి. అంతఃపురమునకు గూర్చుండి కలగమునకు ముఖమునకు

మహా—(అంతఃపురము నుండి) ముఖమునకు
ముఖము. నీచే జీవనమున మేమోకాని యీనామకము దినదినగండము జేయేం
దాము వచ్చితిమి. అంతఃపురమునకు గూర్చుండి కలగమునకు ముఖమునకు
ముఖము జగ బులకు నేక దృష్టాధిపత్యము మహించి ముప్పదిముడుకోటులదివ్యులకు
నామకము : యిన నేను శ్రీమదీయము ననురభితిచే గుండెలు జేతబటుకొనియుంటు
కాద నాలో నాక సిగ్గుచున్నది. ప్రసన్న—చిత్రసంగీతకారణ మయినది.

సామ్రాజ్యంబు నొంట కన్న సేరపాఠ్యంబును, నివృత్తిసకలతాకికవ్యాపారంబును, నిర్వృతస్తావనాన గుమనిశ్చత్రిబూని నానాభావరణంబు శరణంబుగాఁ గావల నుంట సమచింత బని తోచుచున్నది. అమరభటుపాతి యగు నబ్జనాభం డెన్నెన్ని యవతారంబు లెత్తి యెందఁతెందఱ దైత్యులం దునిమన ను నిర్జయభాగ్యదోషంబున వారి కులంబులు తామర తంపరలయ నానాట పభివృద్ధిఁ జెంది యినుక పాతరలట్లు తఱుగఁజున్నవి. పోతనిరతంబును, గుణరహితంబును నగు నాయథమదానవాసీకంబునకు వంగి వంగి జోహారు లొనర్చ లేక, యొదిగి యుండలేక, శపర్యలు నలుపలేక, విసిగి పోవుచుంటిని. ఈనరకాసురండు మ్రుచ్చుదనమున సోమకునికన్న, గ్రోర్థులను దారకునికన్న, మిగఁటిమి హిరణ్యకశిపునికన్న, బరకాంతానకి రావణునికన్న మిన్నయట ! విశేషించి లోకభయంకియందు మరుండును, దుష్కారాంభుండు నిశుంభుండును, గ్రూరస్వభావుండు మాచగ్రీవుండును, కౌర్వభమండు పంచజనుండును వానికిం బాగట యయి వచ్చి నాలగుభుజంబు లటుపడింతురు. ఇంతకు వారిపై కిరిగి న మనబలగంబుగతి యేమియయ్యెనో తెలియకయున్నది. నీ డది యేమోకాని పూరజనకులభతుగు నుత్సాహము నాహ్వానమును నెలకొనియుండలేదు. నామనస్సు పరాజయముచే కంకించుచున్నది.

బృహ—మహేంద్రా! వెఱవ నేటికి ?

తే. గీర్ణమూడఁడలఁచిన మేల్కొళ్ళ నీడ లట్లు |

భృతియు, భీతియు, బాడనూపు హృదయమంబు

సాధుజనులు, వానినూచన లెఱిరిగి

భావిగతుల బుద్ధిని నెంచి, నని యొనర్తు.

వెఱచినమాత్రమున నానదలుదూరమునకుఁ బోవు. ధైర్యమూనిన, నని సమీపమునకు రావు. ప్రగతి జేయునని లేనను, కావున నుదారపురుషులతో మగుధైర్యము విడచి యుండరాదు.

జయం—అచార్యా ! అమరేశ్వరున కింత వెఱుగుపాటు గలిగించు నాదైత్యుఁ డెవ్వరి కుమారుఁడు ! ఏమి మహిమవాడు ? ఈయడంత మెఱింగింపఁజూచిన నా కెఱింగింప జేడదనుచున్నది. స. డి. పోతనిరతంబును, గుణరహితంబును నగు నాయథమదానవాసీకంబునకు వంగి వంగి జోహారు లొనర్చ లేక, యొదిగి యుండలేక, శపర్యలు నలుపలేక, విసిగి పోవుచుంటిని.

బృహ—నత్సా ! ఎఱింగింపరాకేమి ? చెప్పెద వినుము. వినియుండువుగదా తొల్లి భువనకంటకుఁ డగు హిరణ్యాక్షుఁ డనుదానవకులసార్వభౌముఁడు కలఁడని. అతఁడు తన మిగఁటిమి సరయుల కత్యుండై భూమిదేవిని నిలుగులుఁబెట్టి, వాతారణ మున ననవరతమా దేవపక్షపాతి యగు వారాయణుండు, క్రోధవరాహరూప మెత్తి యూ రక్కసుఁ బరిమార్చి, భూమిదేవిని నుదరించి, తనకొయ్యిన ధరియించి బుజగించె. అప్పుడు పురుషోత్తమునకును భగవతియును వసుంధరకును, నరసుండు జన్మించె. పదవడి, వాఁడు, తన తపోవిశేషమున వారిజాననుని మెప్పించి వరములఁ బడసి, నుర్వలోకము జయించి, దినమును జాట్టునుట్టి యిప్పుడు మనకు వెఱుపుఁగొలుపునలవరాడయ్యె.

జయం—(అశ్చర్యమతో) ఏమి? భువనరక్షణకరాయణుఁడగు నారాయణు నకును, విశ్వహితకారిణి యగు ధామణికిని నుదయించిన నందనుఁడా యితఁడు? ఈశఁడు నింద్యకర్మములకు తెనుదీయనిరక్కనుఁడెట్లయ్యెను?

బృహ—కుమారా! అశ్చర్యమేల? చూడు.

తే. గీ. నిఖిలజనులకుఁ జల్లనినీడ నిచ్చు|

వృక్షకాఖలు రాపాడు వేలలందు

వాడము, సగ్నికణము/కాల్చి నడతఁదెల్ల|

జన్మభూమితో నేమి యసాధువులకు.

మహీ—కుమారా! అది యట్టిద చూడు.

తే. గీ. జలదములనుండి పడుగులు జాలునట్లు

మంచివారికి ఖలులం జనించుచుండు

మంటిలో నుద్భవించెడు మణులలాగు

ఖలుకడకును సుతము ల్లాగుచుండు.

జయం—అయ్యా! మీరు వెలసెచ్చినదంతయు నిశ్చయము. దానవులక్రిమాగతం లగు కాశ్యపునికుఁడోడు రక్షణకర్త యిటు సప్రతిహతప్రతాపమునను వాఁడు కృపంబునఁ దల్లిదండ్రులఁ బోలి పుట్టెఁ గావు? నక్కఁడు నిర్గుణుల కేతయుండని తోచు చున్నది; యుద్ధవార్త దెలుపుటకు సమరరంగుఁబునుకడి యితవటకు మనభటుఁడొక్కఁడు రాకుండుటకుఁ గారణ మేమిటోయిండును?

బృహ—అదిగో నెవ్వరో యిటు నచ్చుచున్నాడు. (పోల్చిచూచి) కుచేర వరిజనుఁడగుమాణిభద్రుఁడు.

మహీ—ఈశఁడేమివార్త చెప్పినాకడ! నుఖవైఖరి కిడును నూచించెను.

[అప్పుడు మాణిభద్రుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

మాణి—(తనలో) కటకటా! నేను మిక్కిలి మందభాగ్యుఁడను. ఈశ్రవణ కళోర భుగవార్త మహేంద్రునకు నే నెట్లు విన్నవించును? అయినను స్వామి యగు వజీరని వియోగము నడుపక తప్పదుకదా!

చ అనుచుభద్రార్కవర్చసరై ననుపగ్నలు పాటుచుండ దు రనులు కృపావిహీనులును రక్కసు లాటి జయంబు గాంచుటలే గనుఁగొన భర్త మే జయముగాంచెడు నంట యబద్ధ మంచునున్ భూభుజసారథి విజయకారణ మంచును నేఁ దలంచెదన్.

(వ) కాశీనుగా) రక్షింపుము. రక్షింపుము. (త్రిలోకాధినాథా!)

(అని పాదములమీఁద బడుచున్నాఁడు)

మహేంద్ర—(పంతులముతో) ఓయీ! ఏమి మాండ్రేసి! తేనెనై న్యపరాజయ మెఱిగింప నచ్చితివా?

బృహ—నానితాకము ప్రసన్నాదేరగిగిసుతా హలయినదా?

బృహ—దేవతాతల యదృష్టములు నివర్తితములై యయ్యెనా?

మహేంద్ర—(లేచి) జేవా! మందభాగ్యుండ నైవశేషం దేవతల దేవసేవల విజయ ముంగళి వాల్చు దేవ శోచుకొన్నాడే.

మహేంద్ర—ఆదేవానురసమనమా మనస్సహధిపరిణామ మెట్లుయ్యెతో శంగ్రహ ముగా మాకటంగింపుము. నాలోచితముగ వలయాప్రతిక్రియ యొనర్చుకొందము.

మహేంద్ర—(అడవిపట్టి) దేవరవా రణభరితురుగాక! ఆవిధమున ముర, నిశుంధ పంచజన, నాశగ్రీవ కమధిషితి, బాలయి ద్వైదానవానికికంబులు లోకంబులు మింగు లాగు. నార్పుమఁ దెచ్చి నిల్చి, యమ, యాదాసాల, దహన, ధనద, పవన, పశుపతి ప్రముఖ పునదికొనినట్లు పల ప్రమాదలం గూర్చుకొని యరదంబులు, ద్విరదంబులు, బాణంబులు, కూణ బులు, హయగజాల, భటుచయంబులు, నాయతంబులు గావించు కొని మోక్షంబులు పన్ని యొడుక్కొనటయు నుభయంబులు శోహరి సాహరిఁ బెనఁగి శమరం బొనర్చి, అప్పుడు విజృంభనాగ్రామ్యమయి గారుచిచ్చుమచ్చున దైత్యనాయకుఁడు పెచ్చు పెరిగి,

శే. కలుగుఁగల్గులఁబూని కాదోబలముఁ జెఱుఁగఁజల నట్లు నటికినాడు
యఱుకాలఁ జెలఁచేగి యగ్ని శేవునిమూఁకి సన్నచీముల నట్లు చమిరినాడు
గుడియ చేసనుఁబూని కదిసి వారుణసేన నాలమందల నట్లు తోలినాడు
శివపరంపర లెసి జముబంటు మేనులు చించి జల్లెడ లట్లు జేసినాడు

క్రోల్పులులఁబోలు దైత్యులకోల్లలఁ జెడి

జేల్పులలమేఁకలటపాటి నిలుగవలసె

దిక్కులేలివారి లోడివిజనాథ!

దిక్కుమాలినవారలై తిరుగవలసె.

మఱియు సేనలు పోయినపోకగాఁ దిరిగి నాడక చనుటయు,

శే. గీ. మనకికానుని లేజంబు ముటఁ గలసె,

నాటివరుణజేవునికై నీటఁ గలసె,

నెచటికో వాయుబల మెల్ల నెగిరిపోయె,

జిక్కి సగమయ్యె నీకానుఁ డుక్కుదక్కి.

మహేంద్ర—(విచారముతో) అన్నన్నా! ఎంతకష్టము! తిక్కలై నేమయినది.

మహేంద్ర—అనంతరము సంగ్రామప్రశంసలును, రిపుజనదుస్సాధ్యులగు పాద్యులును, పరాక్రమసాగ్యులుగు యక్షులును, కిరీటిన్యాధరు లగువిద్యాధరులును గరుడ గంధర్వాదు లగుతిక్కుంగల భేదరులును, నికాచరులం వలసడిరి.

బ్రహ్మ—దేవము వారికయిన దోహదదండపోయెనుగా !

మహేంద్ర—దానవులకుఁ దోహదమయి ననుచును, అతరువాత నేమి జరిగినది ?

మాణి—ఏమి జరిగినది యగు నగుచున్నది ? ఈయనకుఁ గనుక ముఖ్యముగా జెప్పవలసివచ్చును.

తే. గీ. అసురిసేన విజృంభించి యుద్ధము
తేల్చుచోరులు మెచ్చి నిట్టి చనిన
యొకఁడు పోయిన పుత్రుల నిగొకఁడుపోయె
తెగినవారంబులొకఁడు తిన్నఁడు.

బ్రహ్మ—సరే ! ఇంక వివరములను జేయవచ్చును ?

ఆ. ప. జ్వలనదేవుఁ డోడ, జలధివాసులుఁడోడ,
దండపోయి యోడ, భవముఁ డోడ
మాల్పునఁ దెచ్చుచు కట్టిల దైత్యులఁడ
మనుభవి నవలయు నంతెగాక.

మహేంద్ర—అయ్యో ! నాటికిఁ బ్రతి ఇప్పుడు నా మనంబు నెచ్చెలుచు నున్నప్పుడు తెందున్న వాడు ?

మాణి—దేవా ! ఎందుకనుచున్నావని నెఱుఁగుదును ! కొందఱు పలాయించుచు నుండ దానవులు వారినిఁ జూచి బంధించి శిక్షించుట నుంచినది ; కొందఱు వాహనంబుల నెక్కియు చుట్టికొందఱు పాదచారులు లయియుఁ దల విరియఁబోసికొని వెనుక జూడక పోయెనుచో తెలుగుక దానవులవారి బాగుక నష్టించుకొన నుండఁగఁ బాలుచుండిరి. కొందఱు పరువిదలేక యొకని నెక్కి మృత్తియున్నవారు.

మహేంద్ర—హా సఖులారా ! దిక్పాలకారా ! మీ కెట్టిగతి ప్రాప్తించెను ! ఓయీ దండధర ! ఎన్నఁచును నీడవోని నీకాదండము పుడేఁ జెంతపాటు వచ్చెనే ! నీజత్రవశవశంపితకాలకఁ గుండగుదళకంఠుని బూరికిం గొనగి నీరుగంటిమి కుచ్చుడగునరకునివ్రూల మ్రొక్కవోయెనే ? ఓయీ పరుణా ! మృత్యుసాశనంకాళంబు లగు నీసాళంబులు వనుజకంఠప్రతేకంబుల నిరర్థకంబు లయ్యెనే ? అగ్ని దేవా ! కాత్రవసేవా తూలంబులంగాల్పు నీకలంబులు దనుజులకుఁ జంద్రకిరణలాలాబులయి తోఁచెనే ? ఓయీ దైత్యతా ! కజ్రం వశ్రేణభిద్యతే యనునట్లు మాయాబలశోభింబు లగుదానవులను దానవాంశమునఁ బొడమిన నీవు నిలింతు వని శ్రీకృష్ణ యాశతో మంటిమి. అది యెట్లు వచ్చుయ్యో, మిత్రీయా ! మిత్రీయా ! నిగ్రహానుగ్రహసమర్థుడగుభగవానుడు కాలకంఠుఁడు నీకు నంగడికాడై నీను గాముచున్న నీకీపాటులు దప్పవయ్యో.

అ. వె. నరకుఁ డెంతవాఁడు నారాయణుఁడుతోడ

మదనమైతోడు నన కటంచు

జెంత దక్కియండఁ జెట్ట లింతలుపుటై

కుక్కుమేడఁ గాల్చె లక్కకీల.

జయం—అయ్యో! మిక్కిలి యధైర్యము పడియెదవేల? అపల్పముఁ బున
కూరు లనుసరించఁడగినవూర్త మనుసరింపుఁడు.

మాణి—చుహేంద్ర! ఉరక యధైర్యముపడి యేమిజేయుదురు? ఇంకను
శాపచియింపవలసిన దించుక కలదు. నేను చెప్పినది సొంగముగా విని నతయొను
కూటముగా వెయ్యది కర్తవ్యమో దాని జొనర్తురు గాక!

చుహేంద్ర—అట్లయిన నీచెప్పవలసినదింతయుఁ జెప్పము వినుచున్నాడను.

మాణి—పిమ్మట యత్నేశ్వరుఁడు కులేరుఁడు రణరంగముఁబండి తొలఁగి తన
హయముపైఁ గూరుచుండి పరుగిడుచు మార్గాయనముచేత నగర్భము నెంతయుఁ
గవ్వమున నన్ను కీరి కను కిట్లు నందేక మంపె. త్రిలోకాధినాథా!

చ. నే నిటులైతి; నాది రణవీచగవీరుఁడె గెల్చె; వాయు, కై
కావనకముఖులుం దొలఁగి పొటిరి, కావగదయ్య నందనో
ద్యావము, సంగనాశతి, కుధాశిలకంబును, పారిజాతసం
తానముభామరద్రుతవిభావమును, నృప కామధేనువుకా.

చుహేంద్ర—మిత్రమా! కులేర! అపల్పముయమునందును, స్వామిపీఠమును
మహతని చరిత్రము క్షాఘాపాత్రమున ఓయీ! మాణిభద్ర! అట్లయిన నిప్పుడు రాక్ష
సేంద్రుని యుద్ధము మేమి?

మాణి—తనా! దురాత్ము లయినకాత్రపులం జయమొందినపుడు పరాజితు
లయిన పక్షకుర నేమిజేయుదురో యదియే వానియుద్ధమము.

బృహ—అదియేదోలేట కలముగా నెఱింగింపుము.

మాణి—దాననబలంబులు దేవబలంబులను నులుమాడి పెన్నంటి రణుముచుండ
మేఘగంధీరభీషణంబు లగుభాషణంబులతో రాక్షసరాజు తనబలంబుల కిట్లని యాశ
లెచ్చె.

అ. వె. పూలతోట లనక పుష్పధామలనక

రాచనగరు లనక రచ్చ లనక

నల్లబ్రోలు సొచ్చి వీరదానపులార!

కొంతు జంతు లేక కొల్లంగొనలొ.

బృహ—అట్లయిన మనము మనజాగరూకతమొంద నుండవలయును.

2

మహేం—అయ్యా! ఎవ్వని యీ గురువరమం దాచరణీయమో, యెవ్వ యాచరణీయమో నే నెఱుంగాలనుచు వాడె. మనసేన చచ్చి తెఱంగును. రాక్ష సుల యెన్న తెఱంగును విస నామానాన గమగన్ననానోత్సాహంబు డిడుచడినది. త్రిదిశంబు విడిచిపోవుదమన్న వరజంబులు పశునగచాట్లు శలంపునకు వచ్చి నన్ను గాలకవచనీయవు. దానవు నెనుక్కొండమిచ్చి వాని నోర్చి తిరిది. కావున నిప్పుడు నే నేడూర్ల మవలంబిఁ పశలయానో మీరు నిల్లయింఁగలయును.

(తాళి)

ఓహో! సిద్ధ, సాక్ష్య, విశ్వాధో, గంధర్వ, యక్ష, కన్నో, భేదయలారా! త్రిలోకాధి పాధుఁ డగుమహేంద్రుఁ డెందున్న వాడో! ప్రాశ్నోక్తికహివాధుఁ డగువాఁ జేత్యయం దాతని దర్శనము జేయవచ్చివాడు. కావున వారిఁ కున్న తా నెఱింగింపు.క.

బృహ—(అలరించి) కిదనుటని జేయుటకు రాక్షసాధముఁ డిదిగో నీదెనకే వచ్చివాడు.

మహేం—అచార్య! అచార్య! కర్తవ్యము! కర్తవ్యము !!

జయం—అంతఃపురగర్జన మవశ్యక కర్తవ్యము.

అ. క. కార్యధక్కి దలంపఁ జనకియొండట మేలు

శక్రధాటి దలంపఁ జనుట మేలు

రెండు పోల్చిచూడ మొండికిక్కిఁకుండు

సకల మిచ్చి చనుట చాల మేల్లు.

14

మహేం—అట్లయిన శ్రీలగ తియేమి? తిక్కంగలవారలగ తియేమి?

పీ. కవలెద్దసతి నెల్ల గవయఁజొచ్చెను నీచు గాగవిఁచునె జెల్పుంగన్నియలను?

మాసేయ వినింక మండిపడెడుచాయ ముద్దునేయునె నాదుపుత్రకులను?

నల్లరమౌళయఁ బాడునలలు నెంచెన మాళే జిడిచిపోవునె కల్పవృక్షములను?

మనియొగ పకువుల ప్రుచ్చిలింపెనుసాపి యపహరింపఁడె కలవ్పటాపు నకట?

కరుణ యెట్టిదో యెఱుంగని కటిక చెనటి

బ్రతుకనిచ్చునె నింక నెరావలయును?

మంజుంబులదొర కింక మాఁడు ననుచు

నించుకేనియఁగలనేని తెలుంగనెతి.

15

బృహ—వాఁ డెంతమాకుకర్తవ్యయిన నొనర్చుటకు సందేహింపఁడు. కావున నచ్చరజను, దత్తకొంగల వియచ్చరాంగనలను, మేగపర్వతగుహలకుఁ దోడ్కొని పొమ్మని జయంతకుమారు కుటుంబ యుచితము. అమృతభాండమును కామగవియు భారతీఁ జోవుఁగాక !

మహేంద్ర—అట్లుగా నింక జాగ్రత్తచేసిన పరిమోజవమేమి? వత్సా!
జయంతా!

చ. అడయకున్న! హావకక. బాసు సేతవిన్న జేజుమ
బడెతులతోడ మిజవరి ధన్యముగా గొనిపోక గడన్న! కా
రడవులకైన బన్నతగుహంబు ధూములకైన జెచ్చె
స్వదవగ గొంతికాల మిటు గ్రమ్మటవత్తుగాక యందలున్.

16

మఱియుఁ బుణ్యముని గాఢాబుపడియుఁ జతుర్థపువసామకుని పట్టమహిషియు,
సమూర్థులకల్యాయము మియుఁ బుణ్య నాలుబిడ్డః సంగయియు సేయఁజాలనివ్రజఘాతీ
యిట్లు చెప్పె నని పలుకును.

చ. మనముంక దొంటిసంపదలమాట దలంపకు, శోక మెచ్చు; వొ
క్క సెలవునంద కిమ్ములు గాఢగవిండునె యెలయపు; మే
ల్లియులు వచ్చు; జేడియును దివ్యుల కోగభి! యామరాలువే
ళను జిగిదూలుచెట్లు మరల న్మదనాసమువ నిర్జుర్యతే?

జయం—చవా! అట్లుగా నింక జాగ్రత్తచేసిన. (అని పోవును.)

[తెలఁగి.]

చ. మనియునుగాని గొండలను ద్రుచ్చిదోర్పుకాలి, యాయహ

ల్గను వలపించిటి రసి కాగ్రణి పుష్కపురికినాథుడుక

గను లొకతేయి వాలిట జగము ను న్ననెట్లు నేత, య

య్యనిమిషనాథుఁ జేడి దనుజాధిపుఁ డాతనిఁ జావఁ గోరెదనె.

18

మహేంద్ర—అరిగో వచుచున్న తమలవృక్షములో, పుంజీభూతమా లగుకాణు
చీకటులో యన రాక్షసులు నని మోక్ష దెసకే వచ్చుచున్నారు. ఇదియును మేలే.

ఇంతలో జయంతకుమారుడు కా. తానుతామును నిగపాయము గాగొనిపోవచ్చును.

మహేంద్ర—అచార్య? ఇపు డిక్కనితో నె తెలుకొని సంధాపితము?

సామవాక్యములతో: బట్టుపఱచిన సాధికి వంగికిరించునేమో?

బృహ—ఎంతి నెట్టివాడవు! దురాత్ముడు శాంతివచనములఁ జక్కఁబడునే?

తే. గీ. ఇధము డగునాని సామవాక్యముల దొంగు

లనుయించ నాని యల్క యిరునుడించు

నెలయఁ గ్రాగిన పముదై నీళ్ళువల్లఁ

బొగయు మంటయుఁ బున్నున నెగయువట్లు.

19

మహేంద్ర—అట్లుయన నతిండు రాకమున్న చున్నచేతులు సుపదేకింపుడు.

బృహ—అది యీకంటకే యని జేరింపబడినది. అయినను హత్యయొక్కమాట చెప్పెద. ఆదాపుడే కోలువుమాటను. తొప్పుతోడనే నీవును నేనను మోక్షమను మనమనములనుండి దూరమున నుండి సబహుమానముగా నెదుర్కొని చింతా మణిభక్తవీరమున నాసీనుఁ గావించి నాకథువలయును, వందనవలయును, గల్ప భూయమును గడకఁబడయును నాకు తోసంగి వలయు దొలఁగుట కర్హము.

మహే—మన మెచ్చుకొనుడవలసినవాఁడు ?

బృహ—మేనుగుహలచేరినో, మానసరోవరముల పొందనో ?

మహే—మన కేదు. భయము డివిమానుల చెప్పెద ?

బృహ—రాక్షసుని మరణమునను జెప్పకతో మన్నించు.

మహే—అది సుభవము యెట్లు ?

బృహ—ఇట్లు శ్రీశావనపురము బాండ్లకూడయందును గుమ్మదానవనిగ్రహంబునకును, కిషకుగచాన్యుకా జులకిన రూద్రవంశమున నుదయించెనని పరమేశ్వర సకలమారులకుండు తనను శరణార్థియై నాఁకు నేను వింటి. మనమా జేకనందను నాశ్రయించి యీకంటకార్థము నీడదము. ఆత్మచేతఁగానిదిదన్యనిచే నీకంటకంతుకుండు విక్రమారణ్యు. మేటిరాకాసుల బోకార్థు నరెండు కంకణము గట్టియున్నవాఁడు. ఆనందకు ననమగదాగకుండుములపాల బడినవాఁడు చెడినవారలెరు.

మ. ఆగడంబుకలము లానవజరకచాహగ్రహవృత్తియ

లగదానందకులకు నుగరియకశీపాభ్యాగ్రహులకును

శ్రీగమోర్వబళిభావనాశ్రయ లోభియాపినిగ్రహులకు

భగవంతుండు దుండవీటియొ కుంభిత్వాదకలజనులకు.

కావున నాపుండరీకామృతద్రవ మణిభిముగి నునిశసందేశముతో బుత్రుండును. దాన మన నెఱిగి సమగ్రముగాఁ దీయును

మహే—అవివేకాంధకార తీతయమునఁ దిన్నగానకి తిరుగులాడుచున్న నా మనస్సునకు మిషవోదీపికలచే జక్కినదాపు పొడకటికది. అపరాధము అయ్యి! మాణిభద్ర! నీవు మాకు దూతివై యనునకాగ్యముం దీర్పవలయు. ఇతి సకలభవనహితము.

మాణి—తనా ! ఆజ్ఞాపిత్రమున సేనకున కిదిమహాప్రసాదము.

మహే—అట్లయిన నోమాణిభద్ర! జగద్బద్ధిసంధాయకుండగు నకు దేవుడు వాఁడు నేయు ద్వారకానగరమునకుం జని యందుండు కమలాకరప్రభాకరు డగు నాపుండరీకలోదను సందర్శించి దివోకమలయాజ్ఞ సంగ్రహగా విన్నవించి,

సీ. కాలీయభగిభజాగ్రములఁ దాండవమాడు నడుగుదమ్ములకు తోహారులనుము
 అదిత్య శ్యామలకు నవతరించిననాఁడు మాకోనర్చినమేలు మఱవ మానుము
 అమరసంతతియిట్లు లగఁబాటు పడుచుండ నొరున్ కైవడిఁజూచుటొప్పదనుము
 ఈతెఱంగునఁ జేయ లాతివారమే మేము చాలకాలమునాటి సఖులనునుము

అలవిడలదెసఁజూచి యమరవిభుఁడు

వేయుగన్నుల బాష్పము ల్విడిచెననుము

అమరఁ గడలేర్చుపని తన కలఁతి యనుము

దైవహిత మాట నియ్యది తప్పదనుము.

మాణి—దేవా! అట్లంతయు విన్నవించెదను.

శృహ—దానవుఁడు వచ్చువఱకు నీ విటనుఁడి యతనిపల్కులువిని చెయిన
 మఱగని యశ్వల నరుగుము. అప్పుడు నిర్జరులయత్స యాదవేంద్రునకు సమగ్రముగ
 నెఱిగింప నవకాశ ముండును.

మాణి—(హా! కష్టము. కష్టము.) దాసవనైస్య-బులు సవిధభూములకు రానే
 వచ్చినవి.

బృహ—మహేంద్రా!

చ. మనమున నించుకేని యనురాసము నొంధక దాసవేళ్ళకు

నని వినయంబుతో నెదురుగా జని గద్దియ జేర్చు; లావు మా

యునవుడు నల్పుడై యొదిగియుండుట న్యూనతగాదు; గ్రీష్మము

దున బలితిప్పలుంబడునదు లొలుకారుఁ బూర్తిఁ జెందవే ?

మఱియు నోనునాకిర !

తే. గీ. అధిక తేజస్సునకు నైన నప్పుడప్పు

దుచ్చనీచంబులుగల్గుచుండుఁ జూతె

జగము వెలయుంపగల నూర్వచంద్రులకును

గ్రమతనుదయా స్తమయములు గలుగునట్లు.

మహేం—జేవగురువుయుపదేశముల కిరసావహించినాడ.

[నరకాసురుఁడు, పంచజనుఁడు, కజ్జికంతుఁడు పృతేకించుచున్నారు.]

నర—ఓయీ పంచజనుఁడా! రాహుబలంబున, బుద్ధివైభవమున మనకన్న
 నల్పుడగు మహేంద్రుని సింహాసనభర్తృత్వనిఁ గావించి నాకలొకమానుండి పొలు
 దొలక మాన వంశకర్తలగు నాదిరాక్షసు లూరకుండుటకుఁ కారణమేమి ?

వచ—దేవా! ఆమహాత్మ్యూరకుండలేదు, దివిజదుస్సాధ్యవిక్రమక్రీడా
రంభలయిన వసవూర్పులు త్రిలోకవిజయంబు గావించినపుడు కుటీలుండగు విష్ణు
దేవుడో మతిలేని శంకరుడో యేదోరూపములై వారల గడతేర్చుచుండువారు,
అకారణంబున నీతని కీతవిభవము జరుగుచున్నది. ఈపర్యాయము మీరన్నట్లు
నిరాటంకముగా జరుగఁగలదు.

నర—(నవ్వుచు) మన దానవవీరులు నిజముగా నాదామోదరునిచేత సయితము
నివార్యులరా? అట్లయిన వారిపరాక్రమ మెట్టితో చూడవలసినదే?

వజ్ర—మహాప్రభూ! వారు వట్టిపిఱికివారు, మీ ముందర వారు దిగదుడుపు
నైనను బనికిరారు.

బృహ—మహేంద్రా! అదిగో దానవుడు. వాని నెదుర్కొందము రమ్మ.

మహేం—దానవేంద్రా! నీకు స్వాగతము.

బృహ—దానవేశ్వరా! విజయముగ గాకి!

వచ—నీవిన్నను అనకున్నను విజయమివయినది.

నర—(అశ్చర్యము పడించుచు) (మనో) ఎవరు నీరు! నమదిగర్వనిర్వా
హణధ్యోహులు. ఈప్రతాపగంధనిఘోషాదానవములు, బలప్రాణానిలకాలభుజంగులు
నగునహల్యాభుజంగులా? మహేంద్రా!

మ. అపరాధములు గల్గె మావలన చండ్రాతి సైన్యాటవీ

శపనోద్బద్ధమానాయమానకటార్యప్రతాపాధ్యుని

న్నిత్ర దీప్తిని, కాడవచ్చితిని, నిన్నాళ్ళు రాకుంటుకు

న్యవతోడకా కుమియింపు, తమ్ముడఁ గదా యెంతైన దేవేశ్వరా! 24

అయ్యో! మఱచితిని. నేను మీకు దమ్ముడఁ ననుట మీమ్ము రెండవమా అవమానిం
చుట గదా!

వజ్ర—అజాగ్రత్త సనములవలె నిగర్ధక మయినవజ్రాయుధము ధరించి యీ
సరాక్రమహీనుని తమ్ముడనిపించుకొన్న మీకవమానము మహాప్రభూ!

వచ—ఓమహేంద్రా! ఓ దేవగురూ! నేను పంచజనుడను, నరకమహా
రాజు బంటును.

బృహ—మేము మిమ్మెఱుంగకపోలేదు.

మహేం—దానవేశ్వరా! ఉల్లసపుబలుకులతో నేమిప్రయోజనము? కత్తి
రాజులపై దండునెడలుట తీవ్రయధగ్ధమగుటచే నీవిటు చేసితివి ఇందు త్నమింప
వలసిన దేమున్నది? జయము నొందితివని యెఱుంగుదును.

మాణి—(నలలో) ఈధ్వమయమున నే నిచ్చట నుండరాదు. చాటుననుండి నీకి
కలుకులఁ గనిపెట్టెద. (అని పోవును.)

నర—పురందరా ! నామాటకు నీవింత యుడికెదవేల ? అట్లయిన నుల్లసపుర
బలుకులతో నేమి ? నావచ్చినపని చెప్పెదేమియును.

తే. గీ. ఎల్లభువనంబులకు నీవయేలికవంట

బలము కలవాడవంట మానవంతుండ వంట

కొండకొక్కల గొన్నింటిఁ గూల్చితివంట

యేది చూతము రమ్మిందు యించుకంత.

బృహ—(తనలో) మాయసహాయము నెఱిగి నీడు మమ్ము మాటిమాటికి
రణముగకుం బిల్చుచున్నవాఁడు.

మహేం—దనుజేశ్వరా ! రణమునకేమి ? అదియొక భాగ్యము కాదు. చూడుము,

చ. కనుగొన లేదదానవుల కస్యపుసంతతి వారెకావున

స్తనుజవశేణ్య ! యన్నలకుఁ దమ్ములకుం బగ చెల్లనయ్య ? లోఁ

గినియెక మీరు మే మెపుడు క్షీరమునీరములట్టులుండిన

న్యలను దేతీచూడఁ దరమా యొకమాత్రపువాని కాజిలోన.

నర—అనోహా ! ఎంతి కాలమునకు నేను మీకుఁ జూటమనయితిని ?

పంచ—సోదర ప్రేమ మహేంద్రుని శరీరమునుండి తెల్లివిరిసి పాటుచున్నది !

వజ్ర—పిల్లల కెలుకలును, దోడేళ్ళకు మేకలును నెంత దగ్గఱచుట్టుములో
మాకు మీరును నంతదగ్గఱచుట్టుములే.

బృహ—ఓదానవసార్వభౌమా ! ఈమహేంద్రుఁడు వదియించినట్లు మన
యుభయకులములు పొందుపొనుఁగియుంటు. యుచితము. మీరు రాక రాక వచ్చిన
యతిభులగుటచే మా కాదరణీయులరు. అందుచే గూరుచుండి ప్రసంగింతము. నీవా
మహేంద్రపీతము నధిష్ఠింపుము.

మహేం—దానవేంద్రా ! అట్లుచేయుము. మాకు మీరతిభులుగదా !

నర—ఓహో హో !

ఉ. ఎన్నఁడులేనిహూర్మి యిది యెచ్చటినుండి జనించెనయ్య ? నీ

కి న్నరకుండు దేవవిభుఁ డెక్కడపీతము నెక్కువాఁడ ? మీ

రన్నను నే నొనర్పఁగలవా యది, యశ్యుది యెక్కువాఁడు తాఁ

గన్నులు నేయి దాల్చినలె గౌతమునింటను కోడి గావలెనె.

వజ్ర—(వినము, వినము) అంతమహిమకలవాడే దాని నధిష్ఠింపవలెను. పాప
మీమాహేంద్రుఁడు కష్టపడి రేయి యనక పగ లనక కోడియో కుక్కయో యయి
నేయికన్నులు చెచ్చుకొన్నాఁడు. అంతపాటికత్తి యెవరికున్నది ?

బృహ—(తనలో) రాక్షసుల యెత్తిపొడుపుమాటలు భరింపశక్యముగాకున్నవి.

మహేంద్ర—(తనలో) ఇంతకన్న కూలములతోఁ బొడిచిన మేలు. కటకటా
కాల మెంతలో మాటినది ?

బృహ—దానవసాయకా ! ఎన్నఁదో పొరపాటున నొసర్చినలోపములనెంచి
యింతవానిది విరళిత్వమును వివరించి వీరపురుషుల మచితముగాదు.

వర—అట్లుయివే) మీకు పితమగువనియే యెవరైనను క్షేపితగింపుడు.
ఓయీ ! మహేంద్రా ! భూభరపక్షచేదనకొండ !

మ. భరణీరాజ్యము వీరభోజ్య మని పెద్ద లైకృత్యముగా విందు ని
రరలోకేశ్వర ! పెండుపల్కుల కిటు స్ఫుర్యతగం తిమ్ము నీ
కగమందుం గులికాయుధంబుగొని సంగ్రామంబు గావించువా !
సుసామ్రాజ్యపదంబు నాకుఁ గరము జ్ఞాపించి యప్పించువా ?
మచ—మహారాజా !

లే. గీ. కాలుదండంబు, భవదుని కఠిన్కత్తి,
వరుణపాశంబు, మనమోద వమ్మలయ్యె !
వజ్ర మేటిఁ ధరియింపవలయు నీడు ?
కొండలవతాశ్చ మలచిచెక్కుటకెగాక.

వజ్ర—దేవా ! మిమ్ముఁ జూచినతోడనే యెన్నఁదో చచ్చినట్లు నిశ్చయ
బగు నీదేవరాజబృహస్పతులు యుద్ధము నేయుదురా ? బలహీనులమోద పెదురు
మన్నవో వీయనంతటివారు మఱియొండరు.

వర—మహేంద్రా ! ద్రాక్షయొండదేవత ! ప్రత్యుత్తర మిమ్ముఁ జూ ?

మచ—హరియో హయఁదో తమకుఁ దోడ్పడఁవలెననిరు త్తరులయియుండురు
కాదోలు ?

వజ్ర—హరియో వచ్చుట ! అతఁడు తపరక్షణముఁ జేసికొన్నఁజాలు, నీని
గడించినంతఫలము.

వర—అన్నట్లుమరచితివి. ఓదేవరాజా !

మ. హరి మీహేంద్రుని దైవతం లయచు దైత్యభవంబి యంచు న్నుతిం
కురుగా విరలు పర్యకాలమును కేతుల్కొద్దీ; వాఁడేడి కేయ
క్కుటకు వ్రాడదీయెమి ? తప్పి మిగులకాదుల్య మేపార ని
రయం ప్రోవడదేమి ? విమృతసమాశ్వాసంపఁ దానయ్య నే ?
మహేంద్ర—(తనలో) హరివీరిధముగా నిందించు నీని కేమిగతికాలదోకదా

బృహ—(తనలో) ఇట్టివెపరీత్యములు కాలమానస్సు మెనవానియందుఁగవ్వట్లును.

వజ్ర—గురుశిష్యులిద్దగు బెల్లము కొట్టిసరాళ్ళవలె నూరకుండెదరేల? మహా రాజాన కేదోయొకప్రత్యుత్తర మిందు.

మహేంద్ర—ఆచార్యోత్తమా! ప్రత్యుత్తర మొసంగుడు.

బృహ—దానవేంద్రా! జేయుమాట లేల? ప్రతాపానలపరిశోషితదిక్పాలక సేనానముద్రులును దృఢీకృతనారాయణులును నగ్ర మీతో సమర మొనర్ప మహేంద్ర దుండెంతవాడు? ఆతడు గుంధి యుచితమని యూహించుచున్నాడు.

పంచ—జేవదానవులవైరము గుంధి జేపికొనుటకు బాకము తప్పింది.

వజ్ర—ఇంద్రున కిప్పుడు భయభ్రురముచే నొక పెద్దగుంధిలోగనుప్రవేశించినది.

వర—మహేంద్రా! అట్లయిన నానిశ్చయము విస్మయముగఁ జెప్పెద వినుము.

చ. సలుమణు లింటి వచ్చగలపాటలు, శిర్పిలి వీవు మేమని

గృలమృదుపారిశాతమనుమంబుల నెఱుఁగిమీద, నాకభూ

ములు చిరకాల మేలిలిచి, పూర్తిగఁజేల్లెను వంతు మీకు దై

త్యుల కింక నగుచెల్లెదగ్గుదూరము పొందు తొలంగి జేలుపుల్.

జేవత లెంతకాలము స్వర్గము వరిపాలించి రంతకాలము దానవులును పరిపాలించిగాని తొలగరు. మఱియు స్వర్గమునుండి యొక్క పూరిపుల్ల యయినఁ గొనక యెందయిన జని బ్రతుకుండునాదీనికి విరుద్ధముగాఁ బ్రవర్తింతురేని యీసరకుండు వేల్పులపై జాలి నొందువాడు కాఁడనీ. మౌర యెఱుంగుదురే.

పంచ—జేవా! మీరు లెస్సగా నెలవిచ్చితిరి.

వజ్ర—ఈపాడుజేవతలు వేటికాలమునకు మాయమగుతగిలి పోవుచున్నారు.

మహేంద్ర—(విచారముతోఁ దనలో) రాజ్యలక్ష్మి! నీవు చంచల కవతులు నేడు నిశ్చయ మయినది.

బృహ—(తనలో) అనుకొన్నదాని కేమియుఁ గొరత కలుగలేదు.

దాన—(తనలో) కరుణకూ! త్రిలోకాధీశ్వరున కెంత కష్టమువచ్చినది ఇంక నే నిచట నిలువఁజాలను. ఛాపనిమీద జోయెదను.

(అని నిష్క్రమించును.)

వర—వయంద్రబృహస్పతులారా! మీయునికి కా కోపానలంబునకుఁ బ్రజ్వలనమేతువు. గావున మీ రిటునుండి సత్వరముగ పొందు.

వజ్ర—చుట్టుపట్ల పోలిమేరలోనైన మీరు కని బడుదురేని మీగుండెలలో నిద్రపోయెదను. శాగ్రత.

బృహ—మహేంద్రా! వీలయాలవ్యము? పోవుదము రమ్మ.

మహేంద్ర—(తనలో)

సీ. చిరకాలముననుండి నురలకాదాచియో విబుధలోకంబును విడుచు పెట్టు
చింతామణీభద్రసింహాసనంబున్న యమరావతిః బాపి యరుగుపెట్టు?
మధురైరిచరణాబ్జ మకరందరసమైన మందాకినీనది ముఱచుపెట్టు?
వీరికిఁ దోబుట్టుకై కీరాల్చినదయించు పారిజాతముఁ బాసి బ్రతుకుపెట్టు?
దీపము నైరావతము తెక్కి తిరుగుచుండ
కాలికడకు నట్టిట్లు కదలు పెట్టు?
నందఱోద్యావలీధుల నడువకుండ
నిముసమైన వేఁ బెఱుఁగోట నిలుచుపెట్టు?

(మహేంద్రచ్చరమాస్మతులు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

నట—ఇప్పుటికి నాకమునకు దరిద్రదశయంతయు దొలగి శోభ కలుగు
కాలము వచ్చినది. దేవా! మీరీచింతామణీభద్రసింహాసన మధిష్ఠించి దేవీప్రమాన
ప్రభలతోఁ గలుపుచీర్వి మాకన్నులకు విందుచేయవలయును.

పంచ—దేవా! ఇప్పు డీపీఠము వెక్కవలదు. భగవంతుండను దానవకుల
క్షేమంకరుఁడును నగుశుక్రాచార్యుని యనుమతంబున (బ్రాహ్మచర్యంబున నుండు) మూలార్చన
బున మీరు నురసామ్రాజ్యపట్టాభిషిక్తులగుట యుచితము.

నర—ఇది యశశ్య మాచరణీయము. ఇంతలో నాకలోక వెలిత్ర్యములఁ గను
గొందము. కట్టాభిషేకముకన్న ముందు మహేంద్రుని యుంపుడుకై యాగుమార్గ
లిని సుదర్శించుటకై నామనంబు తత్తరపడుచున్నది. దానిచక్కదనము వరసాతీత
మది మున్ను నారధాదిముమలవలన వినుచున్నాను. (కాశ్చన సత్వరము పోవుదము
రండు.)

వినిగలుగుచున్నాను.

పంచ—చిత్రము.

(అంగదము నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ప్రసన్నయాదవము.

ద్వితీయాంకము.

[మందపాలుడను రాక్షసుడు ప్రవేశించుచున్నాడు.]

మందపాలుడు—(తనలో) చీ! చీ! ఈపాడు స్వర్గమున కేలవచ్చితిని? ఈ యమరావతిపట్టణమును జూచినది మొదలు నాకు 'శేరుగొప్ప యూరుదిబ్బ' యను పామెత జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్నది. ఈనగరము సకలవస్తుసంపన్న మనియు, సకలసంపదలకు స్థానమనియు, మహావైభవసమేత మనియు పలుమారులు మనయులు వేసోళ్ళు జూగడుచుండ వినికాబోలు ననుకొని వామవీరధము లన్నియు సఫలంబు లగు నని పుట్టెడాకతో వచ్చి తుదకు మోసపోతిని మునులు ముండకొడుకులు. స్వర్గముపై గలదురభిమానముచే దీని సంతగా వర్ణించుచు కాని దీనియం దేమిగొప్ప యున్నది. ఈమందాకినీనది యొక సముద్రమంత యున్నది. కాని యిందు వామగౌళులైన చేపలు, కెల్లలు, నల్లలు, పీతలు, రొయ్యలు లేనేలేవు. వోటికిరుచిగా వండించుకొని తిందమన్న వింతతూటిమాచైన గాని యిక్కడ లభింపదు గదా! ఈనదికన్న నూ యూరచెరువే యెము. ఈనదిలో బంగారపుదామరపువ్వు లున్న వంటి అవి యెందుకు? వేవతలు కలలు చనులగొట్టుకొనుటకు బనికిరచ్చును. కూడుదినముల నుండి నాకు మంతికాయలపై ధ్యానయోగియకది. దాగిద్యవేతకు నిలయమైన యావెల్పువీటియందు తాటిచెట్ట లేదుగదా! అన్నయితిని వీర్పుకాగి యెఱుంగని యానిర్భాగ్యులగు దేవతలకు తాటిపండు తివనంతటి భాగ్యముకూడ లభించువా? ఈపట్టణస్థితి జూడ నిందు వసించు వేల్పులు వాగరిక యెట్టిదో యెఱుంగని, మౌట పురము లని నాకు దోచుచున్నది. పోనీ, అనన్యులు దొరకకపోయిన మానె నామనమున నున్న తక్కినగోరికలైన నెఱవేతినవా? దేవేంద్రునిపై గత్తికట్టి దండ యాత్రకు వెడలు రాక్షసులందరూ గావలసినంత యమృతముదాగి చిరకాలచేపులు

గావచ్చు ననియు స్వర్ణలోకమునం దప్పుగలలు వేనవేలుందుగు గనుక నెవనికి గావలసినదానిని వాడద్రక్షమమునఁ జేయిబట్టుకొని తీసికొనిపోయి నుభంపవచ్చు ననియు సేనానాయకులగు ఘరహయగ్రీవులు నొక్క పలుకుటచే కొండంతయుతాన హముతో నేను రంభను జేపట్టి దీసికొనిపోవచ్చునని యీడు వచ్చితిని. కాని యెప్పుతథాండ మంతరించినది. గడుసులంజు రంభ యేమైనదో యెవ్వరికిం దెలియదు. దానిజాడ దెలుపువారు నాకెవ్వరయిన గనబడిన దాగుండును. (అని యిట్లుజూచి) అదిగో మావజ్రకంఠుఁ డిటువచ్చుచున్నాఁడు. వీనినడిగి తెలిసికొనియెద.

[అప్పుడు వజ్రకంఠుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు]

వజ్రకంఠుఁడు—(తనలో) బలీ ! బలీ ! ఈనరకమహారాజుగారు చిరకాలజీవులయి యుందురు గాక ! ఈతనియధికార మాచంద్రాగ్గము నిలుచుఁ గాక ! ఈమహా త్కృనివలననే గదా రావణకుంభకర్ణులనాఁటను, తారకాసుర బలిచక్రివర్తలనాటను, లేనిగౌరవము మారాక్షసకులమునకు నేఁడు కలిగినది. కాని నరకమహారాజు మహేంద్రుని యంపుడుకత్తె యగునూర్వాళినిఁ గూడట కయి యభిలషించుచుఁ జంద్రోదయము కాఁగానే నన్నుఁ దనవద్దకు రమ్మనియాపతిచ్చె. ఇంతలో మందబుద్ధియగు మందపాలునితో నించుక మాటలాడి విశోధించెద. నీఁ డెవరికొఱతో నిరీక్షించుచున్నాఁడు. (ప్రళయముగా) ఓరీ ! మందపాలా ! నీవెవరికొఱకు పెదకులాడుచున్నావు ?

మంద—(సమీపముగావచ్చి) ఓరీ ! వజ్రకంఠా ! నీవిప్పు డెం దరుగుచున్నావు ? నీకెక్కడైన రంభ యగపడలేదు గదా !

వజ్ర—అహా ! నాకొకయూఁడుది కనబడినది. అది రంభయే యై యుండవచ్చును. అయిన నదియెట్లుండవో వీవించుక యానవాలు చెప్పినపక్షమున దానిజాడ నీకు నెఱిగింపఁగలను !

* మందపా—(సంతోషముతో) కనబడినదా ? వెనుక రెండుమూఁడుసార్లు దానిని నేను దూరముననుండి చూచితిని. అప్పటినుండి దానియాకృతి నామనమున నాటుకొనియే యున్నది. దాని కానవా లెఱిగించెద వినుము. అది చక్కనిచుక్క. దాని కరీరకాంతి తాటివేళమువలెఁ బచ్చగ నుండును. దానితలపెండుకలు మనీ లొగులో దీడిగింజలో యనుకొనవలయును. దానికొప్పు మాటకాకివలె నప్పుడే యావములోనుండి తీసినవీడతవలె నల్లనై పెద్దదిగా నుండును. దానిజడ యినుపగరిట కాడలాగుననుండును. కన్ను లాలివిప్పలు. దానిపెదవి కొత్తావకాయపేడువలె నెర్రపైయుండును. మొగమిత్తడిసిబ్బివలె గుండ్రముగ నుండును. అది పువ్వులపావడఁ

గట్టి యుల్లిపారవ టి నీయుత్తరీయము వల్లెవాటు వేసికొని తక్కుచు తారుచు సొక్కుచు సోలుచు నిక్కుచు నీల్లుచు వగుచు పొంగుచు నాడుచుపాడుచు నడచి నప్పుడు చుక్కులలోఁ జంపురేకులాగు, గజ్జెలగోడగి లాగు, రామచిటకలాగు, గోరింక లాగు, పిగిలిపిట్టలాగు, నెమలిపెంటిలాగు, హంసలాగు తళతళలాడుచు మెలమెల లాడుచు జలజలలాడుచు చకచకలాడుచు పకపకలాడుచు నచ్చుముగ బోగముదాని వలె నుండును. వేయేల ? అప్పుడు దానింజూచిన మహామునుల కయిన మనసు కరు గతి మానదు. నీకది యొక్కడఁ గనఁబడినది ?

వజ్ర—నిన్న రాత్రి కలలోఁ గనఁబడినది.

మంద—(కోపముతో) నన్నెగతాళి చేయుదువా ? నీపొట్టపొడిచికెయ్యి. నీకెప్పుడు నిటువంటిబుద్ధులే నీ నోర మాటలాడుచున్న నీసోసలు పెక్కిరించు చుండును. మొదటనుండియు నోక్కిగాచ్చుననే బ్రతికివావు నీబ్రతుకు బండలు గాను. నేనా నీకు హాస్యమునకు దొరకినవాడను ?

వజ్ర—తాతా ! కోపగింపకు. ఉడుతలపీఠిన తాటిపెంకవలె కల గలిగి మీసములు గడ్డలు నరసినయనలిముండకొడుకునకు నీకు రంభ గావలసినచ్చెగదా యని యొగతాళి చేసితిని. కాని నీవిప్పుడు రంభవిషయమయి చేసినవర్తనము మెచ్చదగి యొన్నది. నీవు నిజముగఁ గోరినపక్షమున రంభచు గలిసికొని నుపాయముఁ జెప్పెద వినుము.

మంద—సాళెండీ ! నానాయనా ! చెప్పు చెప్పు ! ఈయంపకారమునకు నే నికొక జన్మమున నీయంటఁ గుక్కనైపుట్టి నీయుము దీర్చికొందును. నాకుఁ గాదుకు పుట్టినపక్షమున నీకేరు పెట్టుకొనియొదను.

వజ్ర—ఇదిగోఁ చెప్పెద వినుము, రంభ మొదలగునప్పరసలు మనము స్వర్గమునకు వచ్చినతోడనే పొటిపోయిరి. అయినను భయము లేదు. క్షయద్ధములో గడతేతినవా రందఱు రంభాసంభోగము గాంతురు. అందుచే నీ వొకకత్తితో బాడిపించుకొని చచ్చిపొమ్ము. అప్పుడు నీకు రంభపొత్తు గలుగును.

మంద—అది ! మఱి హాస్యము నారంభించినాడవు; నేనకేవలదన్నది. నాకుఁ గోపము వచ్చినయెడల నేను మంచివాడను కాను. కాబట్టి యామాటను మాని నేనడిగినదాని కుత్తరము చెప్పుము. రంభ పొటిపోయినది సరే. ఊర్వశి మన కేమయిన కొంచె ముపకారము నేయునా ?

వజ్ర—బోరా ! పిడుగా ! నీకుడుపులో నెంతయూహ లున్నవిరా ? మహారా రాజుగారు మోహించిన యూర్వశియే నీకుఁ గావలయునుగా ! సరే ! బాగ్తగా

(5)

ద్వితీయాంకమునమానుషులగుటకు
తేది

నుండు. ఈమాట మహారాజుగారితో జెప్పి, నీహొక్కచీలించి, ప్రేవులుతోడించి, గ్రుడ్లు పీకించి, వెన్న చీలించి, చెంక పశుగొట్టించి, బుగ్గలు సాగదీయించి, పిఱిత్ పెళ్ళగరగొట్టించి, మోకాళ్ళబిచ్చున తీయించి. నాలుక కోయించి, తల గొటిగించి, గాడనమీద నెక్కించి యూచేగించి కొలువను వేయింపకపోయిన నాపేరు, వజ్ర ముండు గాఢు. మహారాజుగారి యంతరిమేమి? తారతమ్య మెటు గక మాటలాడెదవా?

మంద—(వజ్రంతుని క శ్మివైబడి) నాతిండీ! నన్ను గతీంపుము. బుద్ధి నేక నోటివట్టుపులుడులు కుంపితిని. మఱియొసారి నేట్లు వేలుదు నేని నన్ను నీచిలమువచ్చినశిక్ష చేయిపుము. కావలసినవాడవు గదా యని నీవద్ద నిట్లుంటిని గాని యది తన్నైనచో మరల నడునా?

వజ్ర—సరే! నిన్ను గతీంచితిని. ఇకముం నిట్టిమాట లెన్నడు ననకుము ఇక నేక బోవలయును. న్ను నిరంపు.

మంద—(తేచి నీచుచేతి నిట్టిక గాఢముగాడచి బ్రతికి బయటబడితిని. నీవిప్పు డెక్కడికి బోయెదవు?

వజ్ర—నరకమహారాజుగా భావ్యునిచాతాపమున కోర్కెక యారాత్రి వెన్నె లలోఁ బువ్వులపా న్ననై బావళిలెంచు. డిండిండుటకు ప్రేమభృశ్యుడనయిన నేనా యనప్రక్కనుండవలయును. ఎట్టి కర్మవాసముల నుపిన నూర్తి మహారాజువద్దకు రాలేదు. అ. గుచే నా పాను నోడితెచ్చుటకు నేనావతియు. నిశుభుని మహారాజు గారు పంచినారు. ఎట్లయినఁ జంద్రోదయమగుసప్పటిక సనకకూడ నుండవలయు.

మంద—అదిగో విబూదిపండ్లో ముగ్గుబుట్టుచో తగరపుపళ్ళెమో యన్నట్లు చంద్రమండల ముదయించుచున్నది. నీవిక సన్నిరముపో. నామాట నచ్చట లైట పెట్టుకుమా! రుభ నీకగపడినప్పుడు నాతోగొంచెము చెప్ప.

వజ్ర—వేయేడ్లు తలక్రిందుగ దపన్నుచేసిన రుభకు నీనాటి రసికుడు దొర కెడు. ఆమెను నీవే పెదకొనము. నేమికిఁజాలను.

(అని యిద్దరు నిష్క్రమించుచున్నార.)

ఇది విష్కంభము,

[అప్పుడు జేతంద్రమందిరము నుండఁ జొకచంద్రకాంతవేదికమీదఁ బువ్వులపాన్పు మైగూర్చుండి నరకానుగుడు వజ్రకంఠునితోఁ గూడి ప్రవేశించుచున్నాడు.]
నర—టరీ! వజ్రకంఠా!

చ. అదిమీతి నవ్విదిక్పకుల నాహవభూమి నటన్న సంతసం

బాదవ దొకింత; రాజ్యరమ నూనితి నంచు మనంబునందు స

మ్ముడ మదయింప దించుకయి; ముక్కువమై నొకసారి యూర్వశి

నదయుగము న్భరింపఁగలభాగ్యము నాకు లభింప వండుటన్.

వజ్ర—జేనా! అకొరికయు మీ కచిర కాలంబునఁ దీఱఁగలదు, ఊర్వశిందోడి తెమ్మని మీరు మననికుంభుని బంపియున్నారగదా! అతఁ డామె నీపాటికి వెంట బెట్టుకొని వచ్చుచుండు నని నేనూహించెద.

సర—అహాహా! నా కంతభాగ్యము లభించునే? ఒకవేళ లభింపఁ దలంచు కొన్నను దుస్సహ మయిన యీవిరహతాపమా నన్నంతవఱకు బ్రతుకనిచ్చునని నాకుఁ దోచెను. ఈమహానయన దోడగుట కనిగో శీతమయూషుఁ డుదయించినాడు.

తే. గీ. కలసి వేల్పులు భుజియించుకించ మనఁగఁ

జంద్రబింబము వెలుగొందుఁ జవల నదిగో!

గురలు తినువేళఁ గంచముచుట్టుబడిన

మెతుకులట్టులు చుక్కలు మెఱయుచుండు.

వజ్ర—మహాప్రభూ! మీరు సరిగా వర్ణించినారు. అకంచములొఁ బెట్టిన ప్రాతయుగిరికపచ్చడిముద్దవలె జంద్యునిలో మచ్చ కనబడుచున్నది.

సర—ఓచెలికాఁడా!

తే. గీ. విరహతాపాతిశయమున వెన్న నూర్చి

వికలచితులై యున్న కామకులఁ బట్టి

నూటి బొడిచెడు వజ్రంపుటిఁ బై లనఁగఁ

జంద్రకిరణము ల్వ్యాపించె జగతియందు.

మఱియు,

కా. నీరేజప్రభవాండ మంతయును నిండె న్యోన్మైల, లత్పయః

పారావారతరంగమాలల కనుప్రాసంబులై, దివ్యత

స్వీరంగన్నవమందహాసములకున్ నెయ్యంబులై, సారక

ర్పూరక్షోదపరాగపుంజములకు నోర్పరానివియ్యంబులై.

వజ్ర—ఈవెన్నలకతలైన బ్రహ్మాండ మంతయు నున్న పుగడవవలె దెల్లనయి యున్నది.

సర—ఈచందమామకాఁకలకు, నాపువ్విలుకానిశాకలకు నాకేరీర మింక నిలుచుట యరిది. ఈశికాంకునివి శాతశరములుగాని శీరకరములుకావు. సుధాంకుఁ డని శేరించి నిష్ఫలం జెరుగుచున్న యితఁడు పయోముఖవిమకుంభమునుమీ! అందు ప్రేతన.

తే. గీ, చనజనాభునికైన నవ్వజ్జికైన
నగ్నిజేవునికైన నయ్యమునికైన
వెఱచి యెఱుంగని నే నిప్పు వెఱవ వలసె
నిండువెలకును పండువెన్నెలకు చకట !

వజ్ర—కామలరోగము గలవానికి జగమునందుఁ బచ్చగదోచునట్లు మదన
తాపముగల మీకు జల్లనివెన్నెల పీడాకరముగదోచుచున్నదికాబోలు ! చన్నీట
దిగిన దున్నపోతువలె నే నీ వెన్నెలలో మోయిగ నున్నాఁడను.

నర—ఓరీ ! నీకు బలె నాకీజాబిల్లి నుభవింపఁగ లేదు. నీను త్రివిధముపై
దండువిడిసి మహేంద్రాదిదిక్పాలరుల భారంగమున నొడిచివుచ్చి నాకమునుండి యమ
రులఁ బాఱదోలితిని మనునది గ్రోథము నిలిపి యమరపక్షపాదు లగుమన్మథహత
కుఁడు మొదలగువారు మాతాపాలి వెఱచు నన్నేచుచున్నవారు. చూడు—

నీ. మందపీడినములు మాటిమాటికి వీని కేవలసంగఁగఁజొచ్చె గాలివేల్పు
చలివెలుంగులపేరి చలుబల్లెములఁ తచ్చి సంచరింపఁగఁ జొచ్చె చందమామ
కలువరేచల పేరి కఱవఁగఁతులఁ జీల్చి పగఁ దీర్చి కొనఁజొచ్చె బుచ్చకరుఁడు
నవలతాంతములతో నందవఁచునునించె ములుగుపఁజొచ్చె నామనికొర
చక్కటకట్ట ! వీరియం దొక్కదొక్కఁడె
జగములొక్కొక్కఁడకుఁ దేజాబా నవఁగ
దుర్మదమున నీగువ్వు చనువయంబు
చేర నొక్క తావున కింకఁ జెప్పవేల ?

వజ్ర—(తనలో) ఈయన యిప్పు డూర్వశివైఁ గలమోహముచే సమస్తమును
మఱచియున్నాఁడు. వీనిమనసును మఱియొకవిషయము మీఁదికి మరవెదను (ప్రకాశ
ముగా) తేవా ! స్వర్గలోకము జయించియు మీరు విజయఫలము ననుభవింపకున్నారు.
ఒక్కపారి యచ్చరలయాటలంజూచి, గంధర్వుల పాటలు విని, మందారపువ్వుదామ
ముల మెడఁ దాల్చి, నందనోద్యానమున విహరించి, మేరుగిరికూటముల నెక్కి,
మొదటి కల జలక్రీడ గావించి, నుభించి, యనురావతిని గొల్లలాడి, మాకన్నులకు
విందొనరింతురుగాకని ప్రార్థించుచున్నాఁడను. అమృతకలశము కామధేనువు చింతా
మఱిరత్నము మనపాలబడునోమా యను నీమన నింద్రహతరుఁడు వానిని మనము
రాకమున్నే తరలించిగొనిపోయె. ఉన్నవైనను మనసార ననుభవింపవలదే ?

నర—వజ్రకంఠా !

తే. గీ. నందనోద్యానవన మేల ? నాక మేల ?

కామగవియేల ? మణి యేల ? కల్పమేల ?

యస్సగసలేల ? యంక నాకమ్మతమేల ?

శైలిః యూర్వః సుందర్యువేనుకున్న.

మతియు నామనోసశ్చయ మొక్కసారి చుచు.

సీ. ఈవన్నెలల వల్లులెలనా తోడి సయాత్మరే కాని యేయాట లొల్ల

నొప్పులగియైనయూర్వశీరసుచే సంగాతమే కాని సంగిత మొల్ల

వగ లెల్ల వజపించు సోమలాడిపిసానినవ్వులే కాని యేపువ్వు లొల్ల

నతనుతాపమడచు నాకాంత యేకంతసేనలే కానియేసేన లొల్ల

నమరః ణీకాతిలకము కూటములే కాని

కళకిగిరికూటముల నొల్ల గడిచుయెడ

గోమహాగి సిగ్గులు కొల్లగొనుటేనాని

యమగిరిరూపు నేగొల లాడనొల్ల.

వజ్ర—సర! మీనిశ్చయము తెలిసినది. మీ గీవేబుబోగముతోత్తుకూతు. పూత్తుమగిరికి మే వురచియుందురు. ఈవీలు చూచి దురాత్ము లగునిర్జనులు మరల విజృంభింతురు. అంతట నె డిసోయినచెఱువులో జేదలకలె బచులుపడి మేము నశింతుము. ఉద్యోగికిన్న మిన్నలగు వెలయాండు భూలోకమున నెడలు లేను ? దీనికయి యిత దురపిలనేల ?

సర—ఓరి ! నాకవేశ్యలకు, భూలోకవేశ్యలకు, కలతారతవ్య మెఱుంగని యరసికుడ వగుటచే నీవిత్తెఱుంగునఁ బ్రేలఁజొచ్చితివి. అభేదము బెప్పెద వినుము.

వజ్ర—వదునదు చెప్పవక్కఱలేదు. నేనాభేద మిదివఱకే యెఱుంగుచును. భూలోకవేశ్యలకులకు బలె స్వర్గవారకాంతలకు విటులయెముకలు కటకట కొటికి వేధించుకొని తినుతల్ముండ లుండఁ. నెత్తురు పీల్చుజలగఱట్లు మద్యవారాంగనలు విటునిధన మెల్ల హరించి యిల్లు గుల్లజేసి తిరపమెత్తింతురు. మరవేశ్యలకు సామ్య క్కఱలేదు. కాని మనుజులొకమునదలి పుణ్యాంగనలకుఁ జావుండుటచే నెప్పటి కయిన విలుగడ యయిపోవుదురు. ఈస్వర్గలోకపు బాసగకూతులకు జావులేదు. పోవీ చిరాయువస్సులు పుంతురు. ఇదియే నే నెఱిగినభేదము.

సర—ఓరి ! నే నెడిగినభేదము సౌందర్యవిషయమున; ఇటువిను—

ఆ. వె. ఎంతకాలమైన నెలజన్మనమె నిల్చు

ముదిమి రాదు నెడదు మోవికావి

నిడుదకిన్నులబెళుకు నెమ్మేనితళుకు

నంతకంత కెచ్చు నచ్చలకు.

వజ్ర—నాకంటి కాండువారిండుదలు సాగమునే గనబడుదురుగావున చక్కదనమున నెక్కువరక్కవలు నిర్ణయపజాబను కాని మీ పలుకులంబట్టి వేల్పువల యుండ్రవు మఱియు లే పోవుటయే గాక మదిమియుండని తేలిగది. పోనీ. అందఱ కొంపలు దీయుచు తాళ్ళలాగున బ్రతుకనిమ్ము.

నర—వజ్రకంతా! మనశ్శుభం దేలాకో కడునా స్యము చేయుచున్నాడు. ఊర్వశి వానికొక గనబడియుండదా? కండ్లదన రానొల్లదా? ఆపర్యకారణ మేమో నీవుపోయి తెలిసికొనవచ్చుదా?

వజ్ర—నాకింకెన్న నుద్యోగ మేమన్నది? ప్రియమైనదను. ఓదైవమా! అందఱు నాచుట్టునుదిరిగి నా కంఠమె బంగారము నొక్కొక్కటిగాపు బోగముగానిగ జేయక యీగిక్కుచూచింపుముక యేమియున్నది? నీవు కొంచెమడచి) అమృతము! నా కంఠము గొంతునది దీర్చుట కొరకుగాని యిది సమంభం దిటకు వచ్చుచున్నాడని.

నర—(ద్విసలేచి) ఏది? నా కూట ప్రాజయ!

వజ్ర—అదిగో! మనదిను భుజివెనుక నున్నది నీవు తెలుకొనుచు దల వంచుకొని పెళ్ళిమాఁడునవలె నడచి వచ్చుచున్నది.

నర—వజ్రకంతా! మనకొకరైన ఊర్వశి నిప్పుల విడిచిపోవుటచే గామ గవియు నమృతభాండము మొదలగు దివ్యవస్తువులను బహుముండ్ల అటలించుకొని బోయెనని నాకిపుడు విచారములేదు.

క. నాపాలినుగభి యిదియే

నాపాలిటిపాగిబాలిపా మియ్యదియే

నాపాలియన్ను మిదియే

నా పాలిటిరల్ని మిదియ నానిగ యిదియే

వజ్ర—వెట్టికి కేయివిధములు అందులో నది యొంటి

నర—ఓరిమూర్ఖుండ! జా నోరూ మగు దానిగూ కార మొక్కసారి కన్నుల కలుపుదీరఁ చూడుము. అహహ! నాకన్న లింకకాలమునకు జరితారత నొందినవి.

నీ. లానణ్యమును గ్రుక్కలనమోయను జూచి చూడనక్కరలేదు సోము నింక నీరికొక దానికి మైన చేలువచూక్కెదలంచి తలఁపకక్కరలేదు. తమ్మితేట మిటుమిట్లు గొలుపు నె స్మరివన్నియ నెంచి యొ పనకొనలేదు మించుమాట యుండిలేనటు లుండు నువిద నెన్నడు మెన్న యెన్ననక్కరలేదుమిన్నత్రోక.

తేటలేనియబావియా తెటవమావి

తెప్పిచెప్పనక్కరలేదు చిగురుచేయ

పోతెతి జనుననుండలి పొంతఁబోయి పిదపఁ

బోవఁ బనిలేదు మిన్నేటిపులిసఁబలకు.

మఱియును,

ఆ. బె. ఇంతిక్కు లుండ నించువిల్పానికిఁ

దూణ మేల ? కేరుబాణ మేల ?

కిలికిప్రాపుఁ బడసి కాఁబోలు మగు డేటు

లాడఁబ మఱచి తిరుగుచున్నవాఁడు.

[అప్పుడు, నిశుంభుఁడనురాజు నుండు, ఊర్వశీతోఁ బ్రవేశించుచున్నాఁడు]

ఉర్వశీ—(తనలో) రింభాగులను వచ్చునిల యవ్వనములు తిన్ననగుటచే వారి
తాత్కాలిదృష్టిపథమునఁ బడకుండ నావలకుఁ బాటిరి. మందభాగ్యురాల నగు నే
నంతటిపుణ్యము జేసికొనెనైనని. ఇంతకు విధినియోగము దుష్టము. అచ్చరనైన నేమి?
వేల్పుదొరప్రాప్తము గావించిన నేమి ? ఇంకనులు గుడువవలసినకాలము వచ్చి
నప్పుడు తప్పునా ? రాక్షసులే తులవలు. అందు నరకుఁ డధమాధమాఁడు. వానియను
చరల చర్యలం జూచి మహాపాతకు నందఱుఁ డలంబ వంచుకొనవలయు. వీనియెగుటికి
రాకయుండమని యెన్నినిధులఁ బ్రయత్నించి ను సాగదయ్యె అయినను బడఁతుల
బలిమిఁబట్టి మానభంగము నేయు నరకహతదనివారినుండి తప్పించుకొనుటకు దైవ
మేదయిన నొక్కయుపాయముఁ దోపింపఁడే ? (తలవంచి, నిలుచున్నది.)

నిశుం—(తనలో) స్వామి కేది మహాప్రియ మగు నది నేయువాఁడే విశ్వాసము
గలనేవఁతుడు. యజమానుల యాజ్ఞఁ జెల్లింపక వారిమేలుకొఱకే వారిమాటలు మేము
విరాకరించుచున్నవార మని చెప్ప నేవకులు కేవలము కృతఘ్నులు దండులు నని
నా యభిప్రాయము. మంచిదే కాని చెడదేకాని రాజాజ్ఞ చెల్లి తీరవలయును. అందు
చేతనే యూర్వశీవిరహతాపమున దురపిల్లుమహారాజునకు నేను వాంఛితార్థసిద్ధిఁ
జేసితిని. నా రాజభక్తికి నరకుఁడు కాశ్యపకాలముఁ గృతజ్ఞుఁడైయుండును. (రాజును
సమీపించి, ప్రకాశముగా) మహారాజా ! జయము ! జయము !

నర—మిత్రుఁడా ! నీవుకావించిన మహోపకారమునకుఁ గృతజ్ఞుఁడ నగుచు
న్నాడను.

నిశుం—దేవరవారికి నేను జేయవలసినపనియే చేసితినిఁ గావున స్తోత్రముఁ
కనయ్యడ.

వజ్ర—ఈనిశుంభునకు నైన్యాధిపత్యమున నున్న నేర్పుకంటె మహారాజునకు
మిండకంటెలను దాహుటలో నెక్కువప్రజ్ఞ యున్నట్లు కనబడుచున్నది. వాని నింక
మీఁద నిట్టియద్యోగములో నుంచుటయే మంచిది.

నికుం—ఓరిమూర్ఖుడా! వజ్రకంఠా! సింగము నాశ్రయించిన నక్కవలె రాజాశ్రయమున నీవు నిర్భయముగ జరించుచున్నాడవు. ఇప్పుడీ మహారాజు మృత్యుము జూచియేనుమా నీపాక్షిణములు నీశరీరములోనే నుండనిచ్చినది.

నర—మిత్రమా! ఈయవ్యక్తునిమాటలు మొదటినుండియు నీవెఱిగినవేకదా?

నికుం—ఐవో! వానిఁ గులు నేరకునేయ. ఇవిగో యూర్వశివచ్చి జంత్రపు బాంధ్యవలె నిలుచున్నది. దేవర యపాంగాలోకినమల దీక్షనైఁ బఱపి మన్నింపుడు.

నర—మిత్రుడా!

తే. గీ, వేయకన్నుల ననయలు పల్కు తేడదు

లరుణీభావణ్యమును జూచి తనివీడవక

యన్నాదన నేగృప్తి నొండగలనె?

కనులు రెండింటితో నొక్కగడియ చూచి.

గతమీశాపము మహేంద్రునకు నిజ సంగ వీనికడగలమున పరమేర్పినది. ఈసమయమున నేను పరాస్రాముడను గాక బోవుటయు నొకలోనమే.

వజ్ర—అది యంతభగ్యము. ఏమునియో పట్టజాలనికోపము వచ్చినప్పుడు మన కట్టిభాగ్యముఁ గలుగఁజేయకపోడు.

నికుం—ఊహ్యశీ! కొయ్యబొమ్మవలె నిలచియుండెదవేల? మహారాజునకు మ్రొక్కుము.

ఉర్య—(తనలో) కటకటా! మహేంద్రునకు వేల్పులనిండొలగంబున బోహరు నేయు చేతులతో నీదానవాధమునకు మ్రొక్కివలసె (ప్రకాశముగా) దానవేంద్రా! నమస్కారము.

నర—(తనలో) దీనినిప్పు డేచని దీనింతును? నామనసులో భావము లేకు బడునట్లాశీర్వదించవలెను (ప్రకాశముగ) ఓత్తిభువనరత్నము!

సు. (రిజగన్మోహనమై, దివాభరణ మై, దేవేంద్రునితేజ మై, యజనిర్మాణముకన్నఁ శ్రావ్యమై, యామన్మథోద్యజ్ఞాన్ భవజ మై కన్నులబండు బై, లలిత మై, ద్రవ్యవ్యమై, చాలన క్కజమా నీ నెఱుఁగవ్వనం బలరుత స్థళ్యాఠి! రెట్లప్పుడుకొ.

వజ్ర—రిథాస్తు.

ఉర్య—(తనలో) ఈడుకాత్ముడవుగృమైన యశిర్వచగమునేఁ దన నింద్య మునుభావమును నెల్లడిచేయుచున్నాడు. అదియో! నా కీదనమున నేడియొ కీదమూడ కనుచి.

ప్రసన్న యాచనాటకము

నిశుం—ఈవీరవనకామె యలిగి మీపై కోరచూపుటఁ బ్రసరింపజేయుచున్నది
 సర—అట్లయిన నామెచూపు ను నేను బ్రసన్నమునఁ జేసికొనిన, ఓలవ
 జ్యోరాశి !

మ. చెలులై తేటకు, సోగలై, వెడదలై, చెంగిల్చుచుట్టుంబులై
 జలబాతంబుల నేలునట్టి దోడలై, సాభాగ్యపుండీవులై
 కలుము లిమ్మెడు కోవులై, కలుకులై, కందర్పువాల్తావులై
 చెలువొప్పొరెను నీగుకన్నులను నాకీర్వాద మబ్బాసనా !

వజ్ర—తీర్థాస్తు

నిశుం—ఈపలుకులన్నిటి మీరు శతరుద్యునికంటె నూలుమడుంగు లెక్కుడు
 రసికులన, యూర్వసి యిప్పుడెఱుంగఁ దెలిసికొనకపోదు.

వజ్ర—ఆయన నూలులెల్లు రసికుఁడు. ఆయనబాటపు నీ వేఁబదిలెట్లు
 రసికుఁడవు,

నిశుం—ఓరీ ! తులువా ! నీపాగునోటికి బుద్ధి చెప్పటక్కిది సమయముకాదు.
 (రాజుతో) దేవా ! మువ్వాఁగ్రీవులు నారాక నీరీక్షించుచును. గావున శిబిరము
 వకుఁ బోవ నాకాఁతిండుఁ ద్రోవకీ ! లేనిపోని బోగములెక్కులు చేయక ప్రసన్ను
 రాలవయి మహారాజు ననుగ్రహము సంపాదించుకొనుము.

సర—నీజేలు నేను హరిదీక్షితు. నీవింక శిబిరమువకుఁ బొమ్ము.

—నిశుం—చిత్తమా. మీబంటువ. కిదియే కావలసినది.

(అని నిష్క్రమించును.)

వజ్ర—(తనలో) ఇప్పుడు మహారాజువకు శనిగ్రహము వదలినట్లే యున్నది.
 ఊర్వ—దానవేశ్వరా ! దేవగవారు నన్నుఁ బిలిపించిన కారణ మేమో
 తెలియఁ గోరుచున్నాను.

వజ్ర—తొందరపడదు. స్వల్పకాలములోనే తెలికొనఁగలవు.

సర—ఓనుందరీ !

ఉ. ఇన్నెలరాలతన్నియల నిన్ననపాన్పుల మేప జేర్చి యీ
 పెన్నెలరేల నే నిటుల వేఁగుచు వన్నెదొఱంగి యుండుటలో
 కన్నులఁజూచియు నిటులఁగార గత మేమని నంగనాచి వె
 నన్నడుగం దలంచు టిది స్వయమే కారణ మీ వెఱుంగజే ?

అయినను దత్తార్చణము నీవు నానోటనే విని దలంచుచున్నదానవు. కావున నేఁ
 తెప్పకపోవుట పాడికాదు. సృహసాహుని గలిచి యనుర సామ్రాజ్యాధిపత్యమును
 నేను గైకొంటిని గాని నీవు ప్లవో సంకృత్యము విరివూర్ణము గాదు. స్వర్గరాజ్య
 లక్ష్మీనీతో జరకాలముఁ లసి మెలసి యుండుటంజేసి తా నొంటిగ నాడనుండ
 నొల్లకున్న యది. కారణము తెలిసినదా ? !

వజ్ర—దేవా! దీనికి స్పృహనుగ కష్టమేమీం గాని తెలియదు.

నర—ఇట్లుయిన నదిగో విస్మయముగాఁ జెప్పచున్నాడవు.

తే. గీ. ఇ చువిలుకొడు న న్నదియేమొ కాని
యేచుచున్నాఁడు నె హాకయిత లేఁ
సునితోఁ జెప్పి యాపీడ మాన్పె గదవె
మనఁగ నుపకర్షన్ నీ వైక మాన్పె గదవె?

నర—ఈయ ప్రశ్నఁ గార్యమేమన నీమె నిత వేదవలయునా? నాఁలొక
వేశ్యలలో నున్న కెదడెన్న తారతమ్యము లేలేక యోగ్యురాలు. చుటియు నిది
దానిచేతిలోనున్న పనియే గను? నీమాట త్రోసివేయుదు

దోష్య—(అనలో) ఆహాహా! ఆ యజమాని కీసేవతుడు దగినవాడె. ఈ
గాత్రసాగముడు కామయత్నము ముదలఁ పలియక యున్నవాడు. వీనికి నే
నిప్పుడేమి యుత్తరము జెప్పవలెను? (అని హాలోచించుచున్నది.)

నర—(త గో) ఇది నా హాస మున్నోచుచున్నదేమి? (ప)కాశముగ)

మ. అజమాని చదివేట మందన! యజ్ఞాల్లవారడ న్నేను గా
వనియో, కన్నులు వెలుగ నేనియో నా కియ్యంద్రులకు దున్న మే
ల్లనము ల్పాపడఁ గాకరా న్నయ్య, నీలోఁ జిగిర నేనెటులు
న్నన మొయి మ్రుంపాటి నేలనఁట? : రథా! భ్రాంతి నీకేటికే?

దోష్య—దేవా! ఎగుట లేనిచు పోయిన దెప్పట కెవ్వ కాదు. నారిగుఱములు
మీకురావు; మీగుఱములు పారకరావు. వారంతనారు పారు మీయంతవారు మీరు.

వజ్ర—సరే! నాయంతివాడను నేను నీయంతదావపు నీవు.

నర—ఓకల్యాణీ! నీ కిష్టములేదుగావున నింక చుప్పొదనిమాట నే నేనను.

కాని నాసారన మంగికిరించి నాయంతిపుష్పమునకు గమ్ము. (నావలన నేభయింబును
నీవు పడనక క్షణలేదు.

మ. పాలతీ! కన్నులఁ గప్పకొందు బువులఁ బూడింతు నిన్ను స్మరం
బలరం బట్టపుడేవిఁ జేయుదును నీయాజల దలం దాల్చి నే
ల్లుల కెల్లం దొగసాని వ మ్రొదవు ముప్పొద్దున్నునం గొల్చి దే
తుల్లు నీకన్నులన ప్పలస్పృలగి చేతు గొడ్డి నీభృత్యులై.

చుటియు నింద్రునికడ నీవనుభవించినదానికిం బై వేయిమడుగులు మహావైగ్యము
ననుభవించగలవు అదియునుగాక.

తే. గీ. ఇంతకాల మింద్రునిగూడి యెఱిగితి గద
యతనిసరసత్వ మతనియొ ప్పవని నేర్చు
చిగురుతోడే కొన్నాళ్ళు చూచెదవు గాక
వాదురసికత నాసారు నాకెఱంగు

ఊర్వ—చానవేంద్రా ! దుర్నిరీక్ష్యతేజోరాశివై శ్రేయఃకాముండైవన నీనోట
నుండి యిట్టిపలుకులు రాగచ్ఛుట కేవల వానపితము.

వజ్ర—అబ్బో ! ఇది శ్రీ రంగనీతులు చాల వేర్వేరుది.

సర—ఊర్వశీ ! ఇదియేటిసరసమే ?

హ. వసంతా పాపమ లాటమ స్మరను లెవ్వారైన రా, వారిగ

నొని బాలించుట యొప్పుగాని, విరసోత్పల్లవి తచ్చిత్తరం

జనము, నేయకిఁ జెందనాడుదురే ? వేశ్యలారే ? మిరిక చా

లును, మిసానెటికలు లింతటివేటి లోకుల్ విన్ నవ్వరే ?

21

వజ్ర—అయ్యా ! ఇది సరసురాలు కానట్లు నటించుచున్నది గాని సరసము
లేకపోలేదు. ఇది యున్నెన్నో కొంపలు గాల్చిన కొఱవి. సామాన్యరాలు గాదు.

ఊర్వ—దేవా ! మహారసికు లయిన దేవరచిత్తము రంజనము జేయఁగలవాటి
రసికత నావద్దలేదు.

సర—నుందరీ ! ఇది నిశ్చయముగ గర్వోక్తిమహా !

తే. గి. ఎంతరసికురాలవొగదే యింతి నీవు

ఎంతదాసవు గాకున్న నిందుఁ దటి

మజగఁబుల దొర కేలుమోడ్చి నీకు

దేవసంతతితోడ విధేయుఁ డగునె ?

మతియు,

తే. గి. ఎల్లజగముల గెల్చి దేవేశ్వరుండు

అతని గెల్చితి నేను బాహుబలమున

నన్నుఁ గలిచితి వీవు విన్నాణమునను

నిన్ను సామాన్యరా లన నేర్తు నెట్లు ?

వజ్ర—మహాప్రభూ ! వీలినవారు నిజము గ్రహించినారు.

ఊర్వ—రాక్షసేశ్వరా ! చక్కఁడనముఁ జెఱిజ్ఞానాతనము నన్నుఁ బూరికిఁ
గొననివ్రోడలు స్వర్గనుర్వపాతాళములయందు మోటు గావలసినదటండఁ
నెన్నఁడో యావనమంతయుఁ బోయిన ప్రాతదాసను నన్నుఁ ధోర్తరేల !

వజ్ర—ఈవగలాడే మమ్మును బుట్టిలోఁ బెట్టుటకుఁ బ్రయత్నించుచున్నది.
వాగ్రత్త.

సర—ఏమి ! నీవు యావనము చెల్లిపోయిన ప్రాతదాసవా ?

తే. గి. ప్రాతపడియును బంగారు కన్నె చెరునె ?

ప్రాతచెట్టుల తియ్యనిపండ్ల నిడవె ?

ప్రాతదయ్యును జూబిల్లి పసుచెడియెనె ?

ప్రాత్రోత్త లేమిటికి నువ్వువులకు ?

జబ్ర—ప్రాతమానులు చేవదేయము లీ మె ప్రాత్ర దొటకే నెక్కడుబాజగా నున్నది. మిటియు ప్రాత్రగర్భపులు కట్టించి చెప్పదురు. కావున నీమహిందు మీకు బభ్రమే !

ఉర్వ—నాయండు మీకుఁ గలుగుకాగాతిశయముచేత మీకన్నలకట్టు నేఁ గనబడుచున్నదానను.

నర—కాంతా ! అట్లు కాదు.

తే. గీ. మెఱపుడేగెను వన్నెలు తలుచు నేవి

గలికి నీ మేనిగొలుగు కర్ణకమ్ము

బుట్టలేనియలో దీపి పోను నేని

బొలఁతి ! నీయందు గపికప పోకవచ్చు.

ఉర్వ—నరకమహారాజా ! జన్మ సునుబట్టి నేనొకపర్యాయము నైనను సకల జగజ్జనకుఁ డగు మహేంద్రుఁడును కలఁపున నెన్నఁచుచునుటగదా నీ నేటియొక్కకుఁ దగియుండక పోయినను విదుర్ముఖుఁడవు నొకప్పుడ నెన లోకమంతగాఁ బరిగణింపుఁ బడవలసివచ్చును.

నర—(అశ్చర్యపాత్రో) నీగూ ! నీవు ! లోకమంతగా !

తే. గీ. నరకు ! నీయందు గుఱియగుచున్నది

యంతలగును నీ నే నెన్నఁ దెలుచు

గ్రోతపరగను లేనిదిగొంటి వహాహ !

ప్రాత్రలఁజ విష్ణుడు లోకమంతలెరి.

జబ్ర—ఓహోహో ! ఇదిలోకమంతమాట ! మూర్ఖులగు దల్లిని బ్రలుదేరును గాఁబోలు ! అట్లయిన నీమె నామాటెట్టి పెద్దవృద్ధుయే.

ఉర్వ—అమరవాసుని ! నేను లోకమంత నగుట నీకు హాస్యాస్పదముగ నున్నయదొఁకటయిన నిలు నిన్ను పిప్పిమోక్షేంద్రుఁడను కాస్త్రధారకునుబట్టి మహేంద్రుఁడు నీ కగ్రహహాదకుఁ డగుటచే నేను మీకు బుజ్జనెతిని. మోహ మెంతయున్నను వావియొక్క దలఁపవలగా ?

జబ్ర—ఇదము లేనప్పుడు మఱియు వావివరులు పెదకుదురు.

నర—ఓహో ! యిప్పుడు నీకు వావివరులు గావలసివచ్చినవా ? (నీవ్రోత్స రంతి) మీయొక్కదలఁచుకానము. క్షాంతిగదా, నేనే పిక్కి దెచ్చిన కమ్ము.

చ. నలకగో ! యేని కావలయు నీ కలపావరసభయము

గళమునఁ దాల్చిటిక చుగ్గా డట నీకుఁ బురుగుపుంక, నీ

చెలియనునట్టి మేకకుఁ జేయవచ్చుమె గాధిపటి, వా

పులు పెదకందలఁచెదవు బోగయుఁబోటికి వాపులేటికే ?

ఉర్వ—(తపలా) ఇతఁడు నాప్రాత్రకప్పులన్నియుఁ బయలుబెట్టుచున్నాఁడు. ఇంక నేమివంకఁ జెప్పుదును.

నృజ—నూదికొఱను సోదరభోవం బాగ్ర. పఱింకులు బైటబడినవట ! ఈకళ యట్లున్నది.

ఉర్వ—రాజా ! నే నెప్పుడైనను నీకుం బరకంఠమగనా !

సరి—పరకంఠ పట్టుకుదువు ? పర్యాయపట చే నందఱు సామాన్యకాంతవు.

తే. గీ. ఎరుదు భగమిచ్చుమీకు వాడెవ్వరెడంచు

బ్రహ్మ మూడుపంక్తుల దీర్చివ్రాసెనుగట

గడుసుపోడ లింక జాలు గట్టిపెట్టు

సక్తియ ! నీయాట లిచ్చుట సాగిరావు.

ఉర్వ—అనురాగము లేనియబును ఒలిమిం టజూచుట యధోగ్యము కాదా !

సరి—ఏమీ ! మాకిప్పుడు ధర్మోపన్యాసములు నేయింపుతిరా ?

నృ. జలివిలితేనెపల్కులును జెన్నగుకళ్ళులు గాఢ ముఖముతో

కెలువపుగోపులకు రకపుజెన్నెలుకన్నెలు పెట్టిన బ్రిలో

నిలుకడలేని హాసములు నింద్యపువేగుములునంది లో

కులబడద్రోయు వేశ్యలిటు గొత్త గొత్త కొన్నిధర్మముతో,

మఱియు,

తే. గీ. కనుజూలము మేము మాకేల ధర్మమేల ?

వాచివరుసల నెన్నెడువారు వేలు

వేల్పు లెవరైన నినుఁగోరి పిలుతులేని

వారికడఁ జెప్పు వీసీతివల నైనముఖం.

నృజ—తొండముదిరి యూరగరివిల్లి యయినట్లు ప్రాంతకులటాఱు పునరుత్పత్ర లగుదురు గాఁతోలు !

ఉర్వ—(కోపముతో) రాక్షసురాజా ! మేము వేశ్యలమైనను పతివ్రతలమేనుమా !

సరి—పతియున్న పృథ్వీగదా పతివ్రతయగుట. పతియే లేనదానిమాటతేమి ?

ఉర్వ—దివస్పతియే వాపతి.

సరి—ఈదివస్పతి కట్టు నిసిగివఱకెందఱతో పతివ్రతవైతిని. అట్లే నన్నుం

బలిగఁ జేసికొని నాకుసుం బతివ్రత వగుము.

నృజ—ఉర్వ ! నీవేటిపతివ్రతతో యాయనయు నటియేకఁబ్బి కృతముఁడు. నీవాయనను జేపటిచేసి మీకనుకూలదాంపత్య మగును.

సరి—మఱియు భుజబలంబున వేల్పులం గలిచి నే నిప్పును నివస్పతివైతిని.

నీవు మాకునిలకడ గలదాఁ వై దివస్పతివైతి నన్నుం జేపట్టుము. నీవు నాకుఁ బ్రసన్నురాలగుదువేని నకలలోకికెక్కింపబడు. కాదేని నాకెరాజ్యలక్ష్మియై గైకొన్నచందంబున నిన్నుంబలిమిఁగొనవలసివచ్చు.

ఉర్వ—(ఈలో) ఈదురాశ్వుఁడు నామానభంగంబు చేయఁగృతనిశ్చయంబై యున్నవాఁడు. మలివప్రస్థమును మాలిన్యముచేత నే కుఁగి జేయఁజేయు దురాత్ములను కపటోపాయములచేత నిరొందుట యుచితము !

వజ్ర—ఓ వెట్టిదానా ! ఊర్వశీ ! ఈమహారాజు మిక్కిలి మంచివాడు. చెడ గొట్టుకొనక యీయనస్యాపకము సంపాదించుకొని నుభవడు.

ఊర్వ—దేవా ! ఈమఱకు నాసలికిన పరుషోత్తలకు నన్ను తుమింపవలయును. నే వెప్పటికైన మీదాననే.

వర—(సంతోషముతో) ఓ భువనైకగుండరీ !

తే. గీ. నిన్ను తుమింప నేటికి నీపలుకులు
చాలఁ గలిసంబు లయ్యెను జలఁగుచుఁ
బరమనుభు మిచ్చె వదగల్గెనగిది నొప్పి
మదనస-తప్తమైన నామదికి నబల.

వజ్ర—వలపులవారు ప్రియురాలండ్రు తాళ్ళురవ్వినఁ బువ్వుల రవ్వినట్లు సంతసించురు.

ఊర్వ—బావగారూ ! నిజముగా నామిత్రుడ మీకు నగుననున జేరమకలదా !

వర—రమణీ ! నన్ను నీవట్లు ప్రియహృదయమునా? నీకన్న నాకుఁ ప్రేమా ప్పదమగు పదార మేది?

ఊర్వ—నేను నమ్మజాలను. మగవారి కెదుటనున్న జే పెండ్లికూతురు. పురుషులు కామాయ త్రవిస్తులై కత్తుకొనిచేతఁ దమయక్ష్మణఁ దీర్చుకొనుటకయి లేక ప్రేమముఁ జూపి యిచ్చకపుయటలాడి బాసలుచేసి యంగనల వంచించి మరల మోగము జూపరు. నిజముగ నాపై ననురాగము మీ కున్నయెడల నాకొఱకొక మారయిన నింత కాలమునుండి స్వర్గమునకేల-రారయితి ?

వర—గుండరీ ! వీవు భగవానియధీనమున నున్న పదేతుకపు. మిండరికమున కయి నావంటివాడు పగతునిపట్టుకొంటునకు వచ్చుట యనుచితిముగదా !

తే. గీ. ఎంకాలంబునుండియో యేను నిన్నుఁ
గాంచఁ దలచిన సమయంబు గలుగదయ్యె
విజుధలోకంబుపై దండఃపడియు కతన
వాలుగంటి ! ని న్న నేడెట్లు వీలుగంటి.

వజ్ర—ఇప్పటికి వీరి కిద్దఱకు నొడొబడికలు జరిగినవి. ఇంక మీము ధన్యుల మయితిమి.

ఊర్వ—బావగారూ ! ఇది కనుకవంకగాని నిజముగా మీకు నాపై ననుగ్రహమున్నయెడలఁ గాకచే వరమానమంపిన నేను తొక్కులా గట్టుకొని మీ పాదములపై వ్రాలినా ?

వర—గుండరీ ! నాకంతయూహము తోచినదికాదు. నేన్న మన్నింపుము

వజ్ర—ఆయూహము తోచినయెడల మీయిరువునందునఁ దిరుగలేక నే జచ్చిపోదును. ఇంతకు నాపుణ్యము బాగున్నది.

ఊర్వ—ఓగ్గికికామటి! నీమనసున నిజముగ నావై వలపు గలదో లేదోయని పరీక్షించుటకయి నే నెన్నియోవిధముల నిన్నుఁ దూలనాడితిని. ముజుగంబుల గెలిచి మహావైభవముతోఁ గన్నులపండువుగ రాజ్యమేలుచున్న మీకంటిరిసేక శేఖరుని విడిచి రాజ్యభ్రంశుఁడై, నిలువ నీడలేక కొండల జరియించు మానివాపోప హతుని మహేంద్రుని గొల్చి యుండుటకు నే నంత తేలికమాలినదాననా? ఎక్కువం దగినవారు లేకపోవుటచే నున్నంతలో సరిపెట్టుకొనుట మంచిదని యింకొనియంద నుండి గౌరవముగ గాలము గడపు చుంటిని. ఇంత నేను సిద్ధము. నీజే వాప్రాణమవు.

నర—ధన్యోస్మి! ధన్యోస్మి! నే నివ్వుడు నిజముగా నిందుగ్గఁడనైతిని.

చ, నిజమంటె నీమమల్కు నను నీలిగిగొంగిటుఁ జేర్చదొక్కొ యం

గజపరితాపము ల్దొలఁగుకాలము వచ్చెనె నేడు నాదు ది

గ్విజయము సార్థకిం బగునె కీర్తి పెలంగునె యింత నీముఖం

బుజుచు; ముద్దులాడుటకుఁ బున్నెముఁ జేసితి నే? తలొడరి!

వజ్ర—మీరే కాదు నేను నాపితృదోతలును పదునాల్గుతరములఁజూతుఁ దరించితిని.

నర—జేపీ! నందనోద్యానమునకుం బోయి విహరింతము రమ్మ.

ఊర్వ—జేవా! నా కొక్కప్రతిని యున్నది. అప్రతిని పెల్లించి నన్నుం జేపట్టవలయు.

నర—నీప్రతినిఁ బాలించుటకయి నీజేవకుండు సిద్ధముగ నున్నవాడౌ. అనతిమ్ము

ఊర్వ—మీరు పాపకాసనుని గెల్చి మహేంద్రపదని నాకృమించుకొంటిరి. కాని బ్రాహ్మణులు మహర్షులు నేయుయజ్ఞంబులలో హవిర్యాగములు గైకొన్నప్పుడు కాని జేవే ద్రత్వము సార్థకమగుదు. అప్పుడు నే నిన్ను పరింతు. ఇప్పుడు బదరికా వనమున సుత్రియాగము జరుగుచున్నయది. అక్కడకు మీరరిగి ఋషుల నొప్పించి హవిర్యాగముల భుజించి రండు.

నర—(నవ్వుచు) ఇదియో నీప్రతిని! సురేశ్వరి ఇది బెల్లించు తెంతనేత్ర. ఇంతకన్న మఱియేదియు లేదుగా! అట్లు చేసినచితక బుటియొకవంక జెప్పగద!

ఊర్వ—మహేవంకయుఁ జెప్పును. మాటఁ దప్పితినేక మిమ్మును జంత్రకొన్న టే. ఇంత నాకు పెలవిండు. నేను బోయి మీరాక నిరీక్షించుచుండును.

నర—జేపీ! అట్లేదామ్ము. నేను నీదాసుఁడ ననుమాట మనకుతో నుంచు కొనుము.

ఊర్వ—(తనలో) ఇప్పటికే బులిసోటికండవరి బైటఁబడితిని, ఈబుద్ధిహీనుఁ డీగండము గడతి బ్రతికినప్పటిమాటగద! మీఁద దైవమున్నాడు.

(అని నివ్రక్రమించును.)

వజ్ర—(రసలో) ఈగడుగుబానిసకూడు లేదో నంక చెప్పి యీరుందభాగ్యుని కన్నులలో తుమ్ముకొట్టిపోయినది. ఇంక నీనికి నీమె దక్కి నప్పటిమాటకదా !

నర—నక్కొకతా ! మర విశుంభాద్విపైశ్యాధిపతులయొద్దకుబోయి దానవ శైవ్యంబులు బదరికాశ్రమమునకుఁ బోవలయుఁ గాన న్యాయాణసన్నాహము నేయు మని చెప్పుమా.

వజ్ర—చిత్రము, (అని కొంచెమునడచి) జేవా ! ఎందుకో మురుఁ డిటకే వచ్చుచున్నాఁడు, వీనియొగము సంతోషమును నూచించుచున్నది.

[అప్పుడు మురుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు,]

మురు—జేవా ! విజయమగుఁగాక !

నర—మురుఁడా ! మీ స్వామిభక్తియు బాహుబలమును మాకువిజయకారణము లయ్యెను.

మురు—జేవా ! నే నిప్పుడు కావించిన షహాసాహసమును మీకు విన్నవించ వచ్చితిని.

వజ్ర—ఈమహాసాహస మేదో వివరింపజే.

నర—నీసాహసమును వినిపించి మావీనులకు విందు నేయుము.

మురు—తేవా చిత్రగింపుము.

ఆ. కె. ఆమరహత యైవయదితిజేవిని జేరి

యామెకుండలముల నడవారించి

తెచ్చినాడ నిపుడు దేవరచారికి

నర్పణంబు నేయ నధికభక్తి.

ఇవిగో రత్నకుండలములు (అని యిచ్చుచున్నాఁడు)

నర—నీసాహసము సంప్రదనీయ మయినది. నీ పేరు విన్న నిర్జరాంగవలకు గర్భనిర్భేదక మగుగాక ! ఈ కుండలము లూర్వశికి సమర్పించెదను.

వజ్ర—అటువెలలు సాముచేసి మూలమన్న ముసలియిండను గొట్టివట్టు ముది మిచే గదలలేక భయముచే సగము చచ్చి యొకమూల నొడిగియున్న వేల్పుటవ్వను గలిచివచ్చితివా ? నీకుటి దైర్యవంతుఁడు దేవరాక్షసులలో నెచ్చటను లేఁడు.

మురు—ఓరిబాచూ ! నీ రాజుగారి విదూషకుడ వగుటచే నప్పుడు లలితపోతిని.

నర—మురుడా ! మనశ్రవణంబువిమాట పొడింపనక్కరలేదు. యాగవానిర్భాగ మాలు గ్రహింపకున్న శాకింద్రాక్షము నీదింపదుకావున నేనాసమేతులై మీ రిప్పుడు బదరికాశ్రమమునకుం బోయి యచ్చటి తాపతుల నడిగి నయమున భయమున వారి జొప్పించి హత్యంబులఁ గొనవలయు, నేవలకుఁ బ్రయాణముఁ జాటుఁబంపుము.

మరు—(సంజేహముతో) మహర్షులు మనకు హవిర్భాగముల నిచ్చుటకు సమ్మతింతురో లేదో.

వజ్ర—నే నవశకునపక్షివంటివాడ నని మీరనుకొన్నను సరేగాని సమ్మతింపనిమాట నిజము.

నర—(కోపముతో) ఏమేమీ ? చతుర్దశభువనైకవీరుఁడును దృఢీకృతపురందరాదిదిక్పాలకుఁడును విజయలక్ష్మీకరుణాపాంగవిలోకనప్రపరతమహావిభవుండును నగు నరకదానవేంద్రునిమాట వారు నిరాకరింతురా ?

ఉ. దక్కునె యింక ప్రాణములు తాపసవర్యుల కెల్ల, మానము

ల్దక్కునె నేలజేల్పులకు దైవతకోటికి, యాగభాగముల్

గ్రమ్మన నిచ్చినస్సరియె కావర మొంది యొసంగ కుండినన్

ప్రక్కలు చేసెదన్ దలలు భస్మముఁ జేసెద నాశ్రమంబులన్. 35

మఱియు నచ్చటి మునులు మనఃపలుకుఁ ద్రోసిభుచ్చిన వారితో ని టనుము.

మహాస్యగర్. సువనంబు లాగి వింక న్నపములు తపముల్ స్నానముల్ పెల్ల వింకికో భువనంబులు ల్నిల్వ వింక న్నిదలు టరిది గో భూసురవ్రాత మింకన్

దివిజాల్ మర్త్యుల్ భుజంగుల్ సిగ్గమకులయి వరిలఁగాఁ జాల రింకిన్

నరవియు నంద్రుండుఁజొక్కల్పహములు గన వక్రత్వమున్ గాంతురింకిన్

కజ్జి—మాకింక చేతినిండ్ల పనిగల్గినది.

మరు—చిత్తము. అప్పటికిని మహర్షులు మీయాన తిరస్కరించిన మాయుచ్చు పచ్చిన తెఱంగున మేము నేయవచ్చునా ?

నర—అహ! త్రికరణశుద్ధిగా.

కీ. గీ. చెలగి యిచ్చు వచ్చినరీతిఁ జేయవచ్చు

నచటి కెవఁడు వచ్చునో చూతు నడ్డగింపఁ

బవరమున మగంటిమిఁ జూపి పస యడంతు

నబ్బభవు నైన నాతని యబ్బునైన

37

నన్యంబులఁదోడ్కొని మీరందఱు బదరికాశ్రమమునకుఁ బొందు. నేను బ్రాగ్జ్యోతిషంబున కరిగి యచట నుండి కావలయునన్న బదరికావనంబునకు వచ్చువాడ. హయగ్రీవుం డింద్రలోకమును నాకుఁ బ్రతినిధియై యేలుగాక ! మన మింకఁ జోవుదము.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నార.)

ప్ర సన్న యా ద ప ము.

— విశ్వేశ్వరశాస్త్రి —

తృ తీ యా ల క ము

— విశ్వేశ్వరశాస్త్రి —

ప్రశ్నము — స్వామీ! కలగినను.

[అప్పుడు మానిగియున్నది ప్రశ్నకు ముగిసినట్లు.]

మాణి—(తనలో) ఆహా హా ! ఏమి యీ యాద ప ము ! మహా గ్రహుని యాదు రావత్తునమును, భగవదుని యాద ప మును మిగిలినవారమును గనమున్న నాకన్నులకే యీనగర మింతసొగసుగనుడో గక్క వారిమాట చెప్పినే ? మహా గ్రహుడు వాను జేవునకు జ్యేష్ఠుడయినను నెభకమును నిశ్చయముగా గనిపించే యని చెప్పవచ్చును.

మ. ఇది వైకుంఠము గాక కేనుపునలే యొక సీ నాగరమే
త్రిదశ లాక మనుష్యమాత్రులె, భరతీ)బా... నాబ్బవం గా
సుదయం బందినదక్క) గాక నడచడే యూనియవ స్వీప్టులే
యదువంకలు పనిమియ్యెడ గద యాయుభౌగముగల్గినన్.

మతియు నీపాలులు చేకొన్న పున్నె మెట్టదోగదా !

మ. అరవిందాననుడు న్మహేశ్వరుడు దివ్యాద్వయం లెన్నెని ము

స్థిరభక్తి నవ మాచరించియును నీశీంపంగ ఇదేని నా

సరసీకాతునిం గన్నలాం గని తల్పాన్నిధ్యము న్జెంది పి

లరు నేవింతురు మాటలాడుదురు బంధుత్వము గావింతురదా !

ఇదిగో జగత్కల్యాణకిరుం డగువానుజేవుని ప్రాసాదగాఢము. నారి యెందున్న వాడో యాకృతకంచుకి నడిగి తెలిసికొనియెగ. (ప్రకాశముగా) ఓయీ భద్రము ఖుండా ! యదుకుంజరుని సందర్శించుట కెద సమయము ! ఏమనుచున్నాడవు "నీ

నామధేయమెఱిగింతువేని నేబోయి స్థరాక జేవకీందనున కెఱిగించి ముదల
యయ్యెనేని నిన్ను లోనికొదోడ్కొని పోయెద" ననియో? సరిసరి. ఇదిగో నన్నెఱి
గించుకొనియెద వినుము. నేను హరిదర్శనలాలకుండనై నచ్చినను సోద్రదూతను;
కుచేర సేవకొండను; హరిభద్రుండను. స్వామికి నాచాక కెఱిగించి వేగము రమ్మ.
(తనలో) బేరా భ్రువులగృహద్రావరములు సేవకులయనుగ్రహము లేనిచో దుర్గము
ములుకదా! మహేంద్రదూత నగునాప్రతేకమే యింతకిష్టసాధ్య మయినప్పుడు
సామాన్య యవస్థకై జెప్పవలయునా?

ఆ. వె. పండ్లజెట్లు మొదట మాండ్లకంఠలు వోలె

గొప్పవారియిండ్ల గుమ్మరకడ

ములుచబట్టు నిలిచి మోతివెట్టుకొనువారి

దరికి జేరనికంటె చుందుగ్గి.

అదిగో పృథకంతుకి యిటులే చుచ్చుచున్నాడని వాసుదేవుడు నారాకి విని నాప్రతే
కంబు నడపుచునియు గావలయు.

[అప్పుడు దేవలం దనుపృథకంతుక ప్రవేశించుచున్నాడు.]

దేవ—(తనలో) చిన్ననాటనుండిన తోటములు వెక్కు వార్ధమున నా
యందు గానబడుచున్నవి. ఎట్లనిన—

తే. గీ. పాటవము నన బడగు మై; బండ్లులేవు

నోట, చొంగలు గాతెను, నుడి తిడిబడు

వదికి నిల్కడ లే దెచ్చు మలకులనను

ముదిమి తెండవబాల్చి మన్నదాసు నిజము.

ఇట్లు వయోభారముచేరి నేను గురింగుటం జేసి నందనందనుడు నానందుం బరమ
దయాళువై యవ్యవస్థితము లగు నాపలుకులకు నానందంబు నంగుచు శ్రమకరములుగాని
పనుల నియోగించుచు బ్రహ్మమౌదికుమారులతో నున్నాడనిచుచున్నాడను.

మాణి—అయ్యో! వాసుదేవునకు నాయాగమనం బెఱిగించితివా?

దేవ—(అమాట వినికయే తనలో) కాని యీవాసుదేవునిచేష్టలలో గొన్ని
నాకు బోత్తిగఁ గిట్టవు. లోకమునందలి సమస్తవ్యాపారములయందు దాను బ్రవేశించి
యందటభారము దన్నపై వేసికొని నిద్రాహారములలేక నిరంతరము గవ్వపడు
చుండును. ఇది నాకిసమృత్తము. ఇదిగాక దేవతలమని, దయ్యములమని, బోగులమని,
బోగులమని కవ్వములును తెలుంగని మోటువాండ్లు కొందఱు తమసొమ్మంతయు
నిచ్చుటదాచఁబెట్టినట్లు వచ్చి యర్ధరాత్రిమనకి యపవేశయనక బంధువులతో

గూర్చున్ననుసరే పండుకొన్ననుసరే యా ప్రబంధపులకులే నన్ని పిలుచుకొని పోవుచుండుదు. దానికేమి; వాంఛించిన మొండివాండ్రో? వాంఛితంకెన్నకోడో భార్యలతో మాచ్చటించుచున్నవాడని చెప్పినను వదలి వెళ్ళి ఆకస్మాత్తిమిందకొడుకులు వచ్చినట్లుగానే యితరులు వారిని విలుచుకొని రా పిలుచుకొనిరాయని నన్ను దలుచుచుండును. కానికాలములు వచ్చియున్నవి. కనుక లా సెంత బలవంతుడయినను నేపేళకు నెటువచ్చునో యన్నకప్పుడు చెప్పినట్లు రాదుగదా యని, యేజోలికిం బోవలదని చిలుకకుం చెప్పినట్లు పలుమాటులు చెప్పితిని. అయినను నామాట వినువా రెవ్వరు? నారు పిలుచుచున్నప్పుడు పోవుటకు సరిపోయినది. ఇదిగో నప్పుడే కనిగొనున మీ డెవండో వచ్చి కూర్చున్నవాడు. మీని విలుచుకొని రమ్మని గూయన సెలవయినది.

మాణి—(బిగ్గర) అయ్యా! నీపే రెవ్వరో నీ నెలుంగ, నామాట వుత్తరమొసంగ వేయి? భగవంతుడు నాయెడ బ్రహ్మ జన్మెనా?

దేవ—(కోపముతో) నాపేరు దేవముడు. నాకుం జెప్పును లేను. నీవంత గొంతుం జించుకొన నక్కఱలేను

మాణి—అయ్యా! కోపించెదవేల? నీయెడ నేనెంత ధిమైన తుమింపుడు.

దేవ—అపరాధ మేమియులేను. అధిపతివంగ వేల? వాసుదేవుడు సత్యభామానుమేతుడయి నీరాక కెగురుచూచుచున్నాడంట నా వెంట రమ్మ.

మాణి—అహహహ! ఇది మంచినమయమే; పోదము.

దే. గీ. సకులం గలనీయున్నప్పుడే సత్పుత్రులు
మదిం బ్రసన్నుల వగుట లయ్యెదరు నూత
మెఱపుతో గూడ కొనియున్న మేనుమాట
కురియకుండానే చల్లగ గుంభకృష్టి.

దేవ—మీకు సమయము కానిదెప్పుడు? పోవుదము పద,

(అని యిద్దఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ఇది చిత్రకేకము.

[అంతట శ్రీకృష్ణుండు సత్యభామయుఁ జీతములవై గూర్చున్నవారై ప్రవేశించుచున్నారు.]

కృష్ణ—దేవీ! మహేంద్రుడు మాణిభద్రుని నాకడ కనుపుటకుఁ గారణమేమై యుండును?

తే. గీ. అమరలోకంబుమీద నేయనురులైన

నేడు దండెని యుచు నీతి విడిచి

పరుఁ డెవఁడైన బేనెఁద్రవముఁ బడయఁ

దపసు నేయుచు చుడునా తగవుమాలి.

సత్య—తేనా! ఓమగరతోణముఁ దేయటకుఁ గంకణము గట్టుకొని మీరుండ నేదైనను మహేంద్రునకు భయము లేదు. అదిగో! దేవలూడు మాణిభద్రుని వెంటఁ బెట్టుకొని వచ్చుచున్నాఁడు. కానిని మిప్పుడే తెలిసికొనఁగలము.

[అప్పుడు దేవలూడు మాణిభద్రుఁడు సవేదించుచున్నారు.]

దేవ—అయ్యా! మాణిభద్రా! ఆదిగో భయకు శుండు ఇంక నీగొడవలు చెప్ప మొదలుపెట్టుము.

మాణి—మంచిది. శ్రవణో! ఇంద్రనీలకణికోమల వెదనల్లు నీతఃమూర్తి యింద్రసౌందర్యమును వెల్లడించుచున్నది గదా!

మ. పగచే దెత్తులు, గాటు మా ముప్పుచే బాధోబపఁజేక్షణలో

పగచే నాపులు, జ్ఞానవైభవము చే బ్రహ్మర్షు లేతేజసుకా

దగ నేనొచ్చి మునుము లయ్యెడనొ బంధులు తృప్తదంబాయ నా

భగవంతుం డగుదేవకీమతుని నాభిగృంభునఁ గాంచితిన్.

దేవ—దేవా! ఇతితే. దేవదూత. నే నొక ఖోయి ద్వారముకడ నుండెద.

(అని పోవును.)

మాణి—త్రివిక్రమున కిభివాదము నేయుచున్నాఁడను.

కృష్ణ—మహేంద్రదూతకు నీ న్నగతిమ.

సత్య—నివృత్తునమదగ్గనముఁదే గృతార్థుల మైతిమి.

కృష్ణ—మాణిభద్రా! నిరగణోక్తి భద్రమా?

మాణి—ఉపేంద్రా!

తే. గీ. తెలిసి యడిగెద వనజాలఁ దెలిసియున్న

మగల నానోట వినగోర వెఱుంగనట్లు

తెలియ కడిగెద వనజాలఁ దెలియకున్న

సర్వ మెఱిగిన నీ కిట్టిస్వల్పనాద.

కృష్ణ—(అశ్చర్యమతో) ఓమిది యిట్లునాచున్నాడవు. సుపరివారముగ విడొ

జానకు గుళలమా?

సత్య—నిర్జరాంగనలతోఁ గలసి యింద్రాణి కుళలముగ నున్నదా?

మాణి—నిన్నివించుచున్నాఁడను.

చ. కుశలము బెచ్చెదన్ వినుము గోపకుమారక ! కాననంబులన్

గుశలము పాక కాననునకున్, గనకాచలగవ్వారంబులం

గుశలము వానినందనులకున్ శచికిం, జెఱసాలమూలలన్

గుశలము తచ్చమాపతులకుం బెరవారలమాట లేటికిన్.

కృష్ణ—ఏమీ ! దుష్టదానవుఁ డెవ్వఁడైన జేల్పునీటిపై దండువిడిసి యమర రాజుటంబును నగరమునుండి పెడలనడచెనా ?

సత్య—అట్లే జరిగెనని తోచుచున్నది.

మాణి—దేవా ! అతఁడరింపుము (ప్రాగ్జ్యోతిషగీర్వ్యం దగు సరకానురుండు నిష్కగరిమఁ డయి చిరకాలము కపముఁ జేసి పరిమేష్ఠిం బ్రసన్నుం జేసికొని తదను గ్రహంబున వరంబు లనేకంబులం బడసి జగత్కంఠకు డయి యథేచ్ఛంబుగ విహరించుచుఁ బ్రజలకుఁ గీడు నాపాది చు చున్నవాఁడు.

కృష్ణ—ఆదానవునిదౌష్ట్యమును గూర్చి యిదిపఱకే కొంత వినియున్నాఁడను !

సత్య—అ నేక రాజకన్యలం బలిమిం బట్టితచ్చి చెఱఁబెట్టి నీచదానవుఁ డతఁడే కదా ?

మాణి—అమ్మా ! అయధముడే. ఆకథఁ కొనమాట్ట వినుఁడు. ఆదనుఁ కంఠీరవుఁడు మిడుతలదండుంబోలే మితిమీరిన కనుజబలంబుం గూర్చుకొని యీనడువ నమరావతి ముట్టడించి నేల్పదళంబుల నొడిచి పాఱదోరి. అప్పుడు నేల్పదోరఁ యవస్థ నేమని వర్ణింతు ? వాయుదేవుండు కన్నుల కగపడక యేమూలనో యొడి యుండె. వరుణదేవుఁ డావస్థయుద్రనిమగ్నుడై యున్నవాఁడు. కైకాసరుండ దుఃఖానలసంతప్తమనస్కుఁ డయ్యె. ఈకానుండు సర్వస్వము గోలుపోయి నిర్భాగ్యుడయి యిల్లు వల్లకాడుగఁ జరించుచున్నాఁడు.

కృష్ణ—సతే ! ఇంక బృందారకేంద్రుండు రాజ్యభ్రష్టుడై విదేశంబులను వాడని నీవు చెప్పనక్కఱలేకయే తెలిసికొనవచ్చును.

సత్య—అయ్యో ! మహేంద్రునిఁ బోలొమియు నిప్పు డెందున్నవారు ?

మాణి—(దుఃఖముతో) దేవా ! దేవీ ! మహేంద్రునియవస్థఁ జెత్తగింతురుగాక నీ. అడుగువారలకోర్కెలపప్పుడ సమకూర్చువసర మెవ్వనియింటిపొడిమొదవు అరకాల ముజ్జగం బాక్రిమించిన యట్టిధనకాక్షుఁ డెవ్వనితమ్ము గుఱ కల్పభూరుహపంచకము మొల్చునందనం బెవ్వఁడు విహరించు పువ్వుఁడోట యభిలయాగఫలంబు లవలీల నొవఁగూర్చు కవఁతు లెవ్వనివీటి పణ్యసకులు

మొనసి జేజేలు ముప్పదిమాఁడుకోట్లు

మరుటమాణికృతముల నేదోఁపుపాద

పద్మమల నివాళిఁడు రా బలహరుండు

నేలకు దరియింటు నిలవంగ నీడలేక.

మతియు నోయు పేంద్రా! !

చ ఇల సిరితోడికోడలు, జడలకుమారునికన్నతల్లి వే

ల్పులదొర రాణిహను, పల్లవమని గాదిలిపట్టి, వేల్పుక

న్నెలు భజియింప కట్వధరణీహనుతి తేలివీడలక

పెలఁగెద చాన, మీకదినె, వేడు జరించు నరణ్యభూములన్.

కృ—కృతకటా! ఎంతకన్న మంతకన్నను. విధిపరిపాక మవిలంఘనీయును
గదా! అన తర నా రాక్షసహను శేమి చేసిరి ?

మాణి—తే. గీ. అదియొనర్చిరి దావపు లిదియొనర్చి

రనుచు వరింప నేటి కో యంబుకాత్ !

చెప్పడగు కార్య మొకటి చేసినది తేదు;

నిద్ర్యమగు కర్మ మొకటి మానినదిలేదు.

పత్ని—పురుషుల యకసలే యటుండ స్త్రీలగుట లెటుండెనని నే నెఱిగితి ?

మాణి—అమ్మా! సాత్రజితి! సాధులులు విందువేని వేల్పుటువిదలయునికి

నీ వెలుంగగలవు.

తే. గీ. అనురకాంతల సౌభాగ్య ముపహరించు

కమః నాభుని గడుపార గన్నతల్లి

యనితివేల కైననూదప్పకయ్యె పాట్లు

చెప్పనేటికి దక్కిన స్త్రీలనూట !

కృ—భువనైకపూజ్య యగు నురమాత శేమిచేసిరి ?

పత్ని—దానవక్రౌర్యము వేల్పుటవ్వలనైన విడువలేదా?

మాణి—నరకునివాహినీపతులలో నొకఁ డగుమురుండు నిరరమాతకుండలముల
హరించి తనయేలిక కర్పించెను.

కృ—(కోపముతో) దురాత్మా! నరకహతకా! పరాక్రమలవదర్శిదగ్ధ! అతి
క్రాంతసమస్త రణధర్ముడవ నగు నీనాకనము సమీపించినది నుమా! ఓహణిభద్రా!

తే. గీ. మితియెఱుంగక యిరీతి మిట్టిపడెడు,

చెనటిదానవుఁ డింకమీఁదఁ జెడకపోడు

పాడ వెనంగుతరంగంబు లడఁగకున్న !

పోటుగన్న సముద్రంబు పాటుఁ గనదె ?

మాణి—దేవా! ఇది మాకు వరప్రసాదమే. అంతర మాదనుజవాతములు నందనోద్యానము నాశనము గావించి, జంగమశివని సులినయి చేసి, అచరావతి నమగ శూన్యబాసించి చేజిక్కిన యచ్చరలతో నిచ్చవర్ణముద్భుత దచ్చనల నెఱపి చేయపలసి వచ్చును శేషిర, వేయేల?

తే. నీ. గడ్డిపోచ ముఁ జేయ కడ నునుగము

దిక్పతులప టివారినిఁ బట్ట జొచ్చి

దండు విడిచిరె తొల్లింటి దైత్యనాథు

లింతపాప మేనాట నే నెఱుంగఁ గాక!

మతియు,

ఉ. అతినిదండనాథుఁ డెట యాతనికిన్నను జండకాసనుం

డేతటియైన తేడె నయ మించుక; నిల్వగ నీయఁ దొడొరున్

బ్రాతిగఁ జూడనీయఁ దొకవటుసటుం జననీయఁ దయ్యె యా

చేతలు చూచితీరకలెఁ జెప్పఁగ శక్యము గాదు మాధవా!

సత్య—యజమానుఁ డెంత నీచుఁడో యనుజీవులు నంత నీమలే యగుదురు.

కృ—దనుజసేనాపతి యగు శాశూరిష్మన్యఁ డెవఁడు?

మాణి—అతనిసేగ మాఁగ్రీవుఁడు.

సత్య—గ్రాడేశ్వరా! ఈతఁడు మీ శాయమును ధరించియున్నవాడే.

మాణి—ఖద్యోతశబ్దము మిఱుగురుపురువునందు వారిశబ్దము కప్పయంగును శివాశబ్దము నక్కయందును వర్తింు; ట్లు మాఁగ్రీవశబ్దమాదురాత్మనియందు వర్తింు చున్నది.

కృ—మాణిభద్రా! కాల మానన్నమయినవారియందుఁ గనఁబడలక్షణము లన్నియు నరకాసురునియందుఁ బొడకట్టుచున్నవి.

మాణి—దేవా! మహేంద్రుఁ డిప్పుడు నరకునివంటి యధమునిచేతి నిట్లయితి నని లజానశతవదుఁ డయి యున్నవాఁడు.

కృ—ఇందు సిగ్గుపడవలసిన కేసున్నది (మాడు)

తే. గీ. కాలగతిఁ దప్పి వచ్చిన శునుఁ డయినను

సిగ్గుహింపఁ బడుఁ జామీ నీచుచేత

యము లన్నియు తెలిగించు నండకరుఁడు

చిన్ని మబ్బులచేత సంభన్నఁ డగును.

మాణి—అంత మహాశేషశ్శాలి కింత పరాజయము కలుగఁ దగినది కాదు.

కృ—ఓయీ! తేజశ్శాలులకేగదా జయపజయములు కలుగుట. చూడు.

తే. గీ. న్యూనతయు గౌరవంబు నహోన్నతులకె

గాక నీచుల కెబ్బంగిం గలుగవచ్చు?

నలఘుతేజు లౌ నూర్యచంద్రులకె గాక

గృహణ ముండునె మింటిచుక్కలకు నెల్ల?

మాణి—తేనా! మీ సమాశ్వాసంబున నాహృదయతాపము దీటినది. మహేంద్రుడు మీతో విన్నవింపు మన్న సందేశము వినుడూ.

కృ—సావధానుడె నయి యున్నాడను.

సత్య—అపత్నమయమునఁ బంపిన యీ సందేశము జాలిగ నుండకపోదు.

మాణి—తేనా! నా చెప్పబోవునవి మహేంద్రవాక్యములు.

సీ. కాళీయఘటిఘటాగ్రములఁ దాండవమాడు నడుగుఁడమ్ములకు జోహారునుము
అదితికళ్యపులకు నవదరించిననాఁడు మాకొనర్చినమేలు బుటవమనుము
అమరసంతతి యిట్టులగచ్చాట్లుపడఁచుండ నొరునికెవడిఁజూచు టొప్పదనుము
ఈతెఱంగునఁజేయ లాఁతివారమె మేము చాలకాలమునాటి సఖులమనుము

అలుబిడ్డలదెసఁ జూచి యమరవిభుఁడు

తేయిఁగన్నలభాష్పము ల్విడిచె ననుము

అనురంగడతేర్యపని లన కలఁతి యనుము

దైవహిత మాట నీయది దప్ప దనుము.

సత్య—ఈసందేశము విన్నపిదప తొలిగుండెలయిన కరఁగి జాలినొందును.

కృ—అన్నన్నా! ఎంతమాట, నరుపమానమహిమాధ్యుఁడును నిర్జరలోకసార్వభౌముఁడును కూరశిఖామణియు నగుతత్త్రకుఁ డిట్లు దీనోత్తులం బలుకవలసినే? తన సేవకునకు నాకింత వినయపూర్వకముగ మనవి సంపవలయునే? మాణిభద్రా! నీ పరిమహేంద్రునితో నిట్లని విన్నవింపుము.

సీ. ఋషామూర్తపశులౌట బృందారకుల కెందు దేవకీసుతుడు విధేయు డనుము
పదునాల్గుజగముల పారపత్తైముబూను నింఁద్రునానతి మాళి నిడుదు ననుము
తనయనుగ్రహమున్న దనుజవీరుల నాటి నిగ్రహించుట యొక్క నిముసమనుము
నిర్నిమిత్తంబుగ నిరతరాధుల నేచు పాపకర్మకు లింక బృతుక రనుము

దివిజవైరి నిశ్చయముగ దెగియె ననుము

ధగ్మమే జయించెడు మాట తధ్య మనుము

మదివి వగదక్క మనుము నామాట వినుము

వేల్పునీటికి నీవు వేవేగ జనుము.

మాణి—దేవా ! ధన్యోస్మి ! ధన్యోస్మి ! నేజ్ఞులయిడుములు కడముట్టినవి.
ఇంక నే నరిగద (అని నిష్క్రమించును.)

సత్య—పోకేళ్ళరా ! మీరావద్దా భవులన్న హుట నేడు స్పష్టమైనది.
గోద్రగక్షణము పెగోక్షణమన జరిగినది. మహేంద్రగోక్షణము నేడు ప్రత్యక్షముగ
జరుగుచున్నది. మనుషాలింటికి దేవతల పాలింటికి మిమ్మరి భూలోకమందారము
గదా !

(తెరలో)

దేవకీనందనా ! రక్షింపుము. రక్షింపుము.

కృష్ణ—ఏమది ? ఆ ర్తనాదము వినబడుచున్నది, ఓరీ ! ఎవడురా యక్కడ ?
దేవలండు—(ప్రవేశించి) ఇదిగో వచ్చినాడ నాజ్ఞాపింపుము.

కృష్ణ—దేవలా ! ఎవరో రక్షింపుమునున్నాడు చున్నారు కనుగొనిరమ్ము.

సత్య—దేవలా ! అతిత్వరతమున రమ్ము. నామనకు తత్తరపడుచున్నది.

దేవ—చిత్తముదేవా ! (అని నిష్క్రమించి మరలఁ బ్రవేశించి తనలో) అబ్బ
బాబు ! నడవీనుఁగులవంటి యామునిమృచ్చులకు సిగ్గు లేదుగదా ! జనుపనారసీమల
వంటి గడ్డములు, శీతతుష్పలవంటి తెలలు, బిరుసుమేనులుగల యాపాడుమునులు
పనిపాటులు లేక దుఃఖము కాయలు కూడఁ తని కిటిసిదూడలకలె దెగబలిసి యెవరి
తోనో గయ్యుచునకుఁ గాలదుర్వివృతైరనుఁ దెచ్చుకొని యండఁబడు లోకువగ
మాయమర్మము లెఱుఁగని కెట్టిగొల్లఁ డిక్కడ నున్నాడొగదా యని వచ్చి యిచ్చ
కాలు మచ్చికలు చెప్పి కల్లబొల్లి యేడ్చు లేడ్చి మనకు విజిచి యాయయ్యను దీసి
కొనిపోవుదురు. పోవద్దని నేనెంత మొత్తుకొన్ని నామాట వినఁడు. పోనీ. నాకేమి ?
(అని ప్రకాశముగా) మహాప్రభూ ! ఎవరున్నారు ! మనచుట్టలా బదిరికాశ్రమ
తాపములు. మీదగ్ధనముకావలయునట.

కృష్ణ—అట్లయిన సత్యరము వారిం బ్రవేశపెట్టుము.

దేవ—చిత్తము (అని పోవుచున్నాడు.)

సత్య—మహర్షు లారకరారు, మహాత్మాగణ మేదో యుండవలయును.

కృష్ణ—లోకసంబధములేని యీ తపోధను లీకుట రాఁ గారణమేమిచెప్పుమా
వీరి కేదుర్జనులవలననేని భయము కలిగియుండదుగద !

మ. మనుచుం గానలఁ జెట్లనీడలను, జర్మంబుల మెయిం దాల్చుమిం,

కొంఁకు దుంపలు కాయఁగూరలు, నదీనీరంబులం ద్రావుచున్,

మనమం దెప్పుడు సీత్యరం దలంచుచు, స్వానంబుతో కాంతతన
దినము ల్వచ్చెడు నీయలొకిటల, నేనీచుండు బాధించెనో ?

సత్య—ఈమహాత్ములును రాక్షసబాధితులే యని నేఁ దలంచెద.

[[అప్పుడు పులహబృహదశ్వ లనుచుహర్షులతో దేహుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]
దేవ—మునులారా ! అదిగో వాను కేవుఁడు. పసులన్ని మానుకొని మినిమిత్త
మెదురు చూచుచున్నాఁడు. దర్శనము చేసికొనుఁడు.

పుల—(కృష్ణునిజూచి) బృహదశ్వా ! ప్రివృత్తుయోదముఁ దలపించు
నీమూర్తిం గనుఁగొంటివా ?

బృహ—పులహ ! మాఁగిన లేగుఁబండ్లు తినమరగి బదరికావనమును బాసిపోవ
లేక తొలి మనలం గలనీ మోసి చరించిన నాటి నారాయణుని దివ్యమూర్తియే యిది.

పుల—ఔ నాను.

సీ. పడఁతఁ బాయఁగ లేక పాలసందిహనందు నిల్లఱికి ముఁగొన్న యల్లఁ డితఁడు
బృహ—మొసలికోటలఁ జిక్కి పసదూలి వలమిచు సింధురేంద్రునిప్రాణబంధు వితఁడు

పుల— ఏడువార్షలనీకు లేకంబ యగునాఁడు మఱియొకన నన్న క్షణఁ డితఁడు

బృహ—భువనకంటకు లైసపాలకుడిండులఁ బట్టి మట్టునెట్టిన జగ జెట్టి యితఁడు

పుల— మీన మీతఁడు తా పేటిమేటి యితఁడు

పోత్రి యీతఁడు నిరిసింహమూర్తి యితఁడు

బృహ— పుట్టుబుద్ధులు గలపొట్టిపోడ యితఁడు

చూడఁజూడ దీనులపాలి చుట్ట మీతఁడు.

దేవ—(కృష్ణునితో) దేవా ! నీర పులహబృహదశ్వ లనుచుహరింపలు. నీ
నింకి ద్వారముకడ నుండెద. (అనిపోవును.)

ఋషులు—విజయతాం విజయతాం దానవతురంగకంఠీరవ !

కృ—మహర్షుల కభివాదము నేయుచున్నాఁడను.

ఋషు—అనయో గుంపతోఽభ్యుదయోస్తు,

కృ—మీరాపీఠములమీఁద నాసీనులుగండు. (ఋషులు కూర్చుందురు.)

సత్య—(మెల్లగా, ప్రికేశ్యరా ! మహర్షులు భిన్నులై కనఁబడ చున్నారు
నేను మడుగఁచెదను.

కృ—దేవ ! నాకు నటే కనఁబడుచున్నారు. (ఋషులతో) మహాత్ములారా !
ఫలాపేక్షి పరిత్యజించి పరిమేశ్వర ప్రీతిగ్ధులము జగదభ్యుదయము నిమిత్తము మీరు
గావించుతపసులు నిర్విఘ్నములుగ సాగుచున్నవా ?

పుల—ఈపటకు పాగుచున్నది.

ఉ. ఎన్నటిమాటలో యడిగి దీచిటు, మాబనరీవసంబుగో
విన్నడుమం బ్రవర్తిలిన వెల్ల వెలుంగవు గాక, ధగ్గముతో
జన్నములుం దడకునిననున్నది మొన్నటితోనె, యింతగా
నున్నది నీజగద్భగణ మోనలి నేక్షణ! యిన్ని నాశ్శకున్.

బృహ—ఇంక జగదభ్యుదయమునకు లోప ముండదు. ఏమనిన?

తే. గీ. ఇంద్రుని దైవవాఁ డిప్పుడు దైత్యేంద్రుఁ డొక్కఁడ.

వాని వాహినీపతులు దిక్పతులు గా

బ్రబలదుష్టకర్మములు కర్మములు గాదు.

చికితఘోజునల్ మునులంగా వృక్షితిలక.

కృ—అయ్యో! మీరును సరకబాధితులైతిరా యేమి?

పుర—దేవా! ఏపు లెస్సగు ప్రహించితిని మేము బ్రలకయిండియు భూలోక
మున సరకబాధ ననుభవించుచున్నాము.

బృహ—ఇది పుణ్యాశ్శుతే యనుభవించు యపూర్వసరకబాధనుమా!

సత్య—ప్రాణేశ్వరా! ఏనోచికినిగాని పగనువైకినలపైనయిన నాదుర్మలకు
జాలి గలగదయ్యెఁ గాఁబోలు!

కృ—కళ్యాణీ! కూరలు లుచితానుచితముల నెఱుంగరుఁడదా

తే. గీ. కాననంబున రేగిన గురుచిచ్చు

వేములను గాల్చి మామిళ్ళి విడిచి చనునె?

మృగయునకుఁ బెద్దపులి యెంతో మెకమునఁగె

దుష్టులకు సాధువులు వసాధువులు నొకటె.

ఒమహాశ్శ్రులారా! సరికుండు మీపై కేల రావలసివచ్చె?

పుల—దేవా! తత్కారణమును మే నానుభూర్విగ నెఱుంగముగాని కర్ణా
శక్తిని వినియున్నారను. మాదురదృష్టము మూర్తిగైకొన్నదో యన్నట్లు త్రిదివమున
సూర్యుని యను పోకతోఁగముది కలఁడుట!

కృ—అవును. పూర్వ ముచ్చలవైఁ గోతుచే కారాయణమున యే మెను
సృజించెను.

సత్య—వీమ! ఋషియే సృజించెనా? కుద్యుగద్భుండు కాఁడా?

పుల—అయ్యో! ఇట్టి యవివేకి కార్యములు మహర్షులు గాక యెవరు చేయుదురు?

బృహ—ఒక్కమహర్షులే కాదు. బ్రహ్మయు నట్టివాఁడే

తే. గీ. ఊరకయె పెక్కుకల్పంబు బుండియుండి

పెట్టిబ్రహ్మ హాసోదైత్యవిభు నృజించు

వానిఁ దెగటార్చ భుజముల్ పల్లటెల్లు

మొదటినుండియు నిదె మచ్చు మొదటివేల్పు.

పుల—దేవా! అవధరింపుము, ఆదురాత్ముడు స్వగము జయించి, యింద్రుం బాఠిదోలి, యూర్వశిని దన కుంపుమకలై నుండుమని ప్రార్థించెనట! అదియు మునుల యాగముల హవిర్భాగములు గ్రహించి యింద్రత్వస్థినిఁ జేకొన్నదిగా వానిని వరింతునని పలికెనట! అది విని దుష్టదానవులు మా యాశ్రమలగునవచ్చి గాన వేంద్రునకు హవిర్భాగములు తే తెమ్మని నిరోధించి యడిగిరి.

బృహ—సాంగ్రామిక శాస్త్రజేత్తులై యాయుధసాము లయినవీరులే వాని యెదుట నిలవలేకపోవ నాయుధములులేక దండకమందఁగఁ జృష్టజినదర్శననాను లగునిరరక సాధనములు గల మావంటి కరమవైదికు లేమి చేయుదురు?

కృ—అప్పు డేమైనది? మీరు హవిర్భాగముల నిచ్చుటకు సమ్మతించిరా!

పుల—పాపము శమించుఁగాక! పాపము శమించుఁగాక! మాధనా! మే యెంత పాపముఁదనులమయిగను మహాపాతకు లగుదానవాధములకు హవిర్భాగము లిత్తుమా? అది స్వప్నవార్త. వానితో నప్పు డేనిట్లంది.

క. సత్తురు ద్రావిడ ద్రావుఁడు

కుత్తుక గోనెనను బట్టి కోయుఁడు మీ కే

మిత్తుమొకొ హవిర్భాగము

తొత్తుకొడుకులార! వేల్పుకొర కిడ కుండన్.

సత్య—మునులధైర్యము మెచ్చందగినది.

కృ—అప్పుడు వారలు మిమ్మేమి చేసిరో మే మూహించుకొనవచ్చును.

బృహ—మాదీనచరిత్రము మామోటువేయినుండు పురుషులకు ;

సీ. మొగము పెత్తురు గ్రమ్ము నెగ నుండి దిగ నుకటి బిరుసుగడ్డము బూడఁబెట్టికొన

వేలుపెన్నెటిబడల్ కలుదోయిది బూని కుమ్మని యుయ్యల బూగినారు

అజ్యమంతయుఁ ద్రావి యగ్నిహోత్రములార్చి హోతుకుండంబుల నమిసినారు

పాటిపోవఁగ నీక నోరు బ్రద్రులు చేసి కుక్కమాంసము నొటఁగొక్కినారు

చెట్టులకు రెక్కలు విటిచికట్టినారు

చింతబరికలతో పెన్నుఁ కెండినారు.

నారగోమలు దిగలాగి నవ్వినారు

కూళలగుచు రక్కసిముండకొడుకు లనఁకు !

కృ—కటకటా! అప్పుడు దేవబ్రహ్మకులకు మహాత్మరమైన చిత్తతోభము గలిగియుండును.

సత్య—అహాహా! ఋషు లెంతదయామయులూ చూడుడు. అప్పటికయినను దుష్టదానవులను శపింపలేరి.

పుల—అమ్మా! శపింపకపోవుటకు మాదయ కారణము గాదు.

క. కాపం బిచ్చుట కైనను

శాపోదకములు గ్రహించి సల్లులైనను

గోపించుట కైనను మా

కోపిక లేనయ్యె కేవల ముడిగినకాన్

కృ—అనంతర మేమి జరిగింది?

బృహ—అప్పు డప్పొలనుదొందుల, తొడను దుచ్చుమచ్చునం బెచ్చు పెట్టిగ్గి యాశ్రమమహీరుహంబుల నిర్మూలించియుం బెచ్చుమచ్చుల జరిపియు ఋషికన్యల జెజుబెట్టియు కమండలంబుల దుత్తునియలు గావించియు నామధదండంబులు విజించియు మొలత్రాడుల జన్నినంబుల ద్రెంచియు బర్ణశాలల భస్మీపటలంబు గావించియు వర్ణింపరాని క్రూర్యంబుల జెజుపిరి.

పుల—తే. గీ. నా కమండలు చట్టు భిన్నంబు లగునె

యాదురాత్ములతల లెన్నుడైన కృష్ణ!

బృహ— యాశ్రమమహీరుహము లట్లు లా వాతకులు

దుంపతెగి యెన్నుడైన పోదురె? ముకుంద!

కృ—ప్రామినుకులవంటి మీపలుకుల సత్యములు గావు. వారట్లే నశితురు.

సత్య—నీరుపడిన యలజడి వీరిమాటులం దెలియవచ్చు.

పుల—ఒయరురవతోపాతి! వాని నాశనము నీవే చేయవలెను ఏలయన?

తే. గీ. కూలివలన గాదిది తిమ్మిచూలివలన

గాదు మఱి యెవ్వరివలన గాదు మధ్య

వగతు మూర్ఖంబు భరణ ద్రెళ్ళ నజంకంబును

పరగ నీచేత నీమదగ్గనముచేత.

బృహ—తే. గీ. ఈవిషయమున నిన్నుం బురికొల్పుటకు మేము కడుశంకించుచున్నాము. ఏమన?

క. నీకొడుకంటె యాదనుజుడు

నీకొడుకే యిటు నేయ నిలుచునె జగదలో

పుల—రీ కెండు మోహములును.

యాశీర్వచనము లింక నతనికె కావా ?

కృ—అలా పాపములు నుతులయినను వధ్యులే.

సత్య—భగవంతుడుదక్కడ దదన్య లట్లు నునుపలేక.

పుల—ఓయగుతుంజరా ! ఇంక జేయుమాట లేల ?

శే గీ. వైదికము లైనః స్మృత్యుల వల దటుంచు

జెప్పి మాచేకే మహిమించిన ను సరియె,

బ్రహ్మ—పుత్రవాల్మీకియను దోసిపుచ్చి జేగ

చెడిటి యనురను సంహరించిన ను సరియె,

కృ—అట్లయిన నోతాపములాగా ! ఇటు వినుండ్రు ఆదురాత్ములను—

మ. భరణీగర్భము దూఱి, పఱచి సాతాశంబుఃకా దాఁగవీ,

శోధిన్ ముద్గి యడంగవీ భువనముల్ సంతోభిమున్ బాయఁగా

నరకున్ దున్నెద సంగరస్థలవిఘ్నార్హచ్యక్తిధారాపాతిక

మరలన్ వైదికసూత్రముల్ నిలిపి భగ్యంబున్ బ్రతిష్ఠించెదకా.

ముషులు—తథాస్తు. తథాస్తు. తథాస్తు అని చేసుకొని

శ్లోకము. జయతుజయతుజేనో జేవణీగర్భబాతో

జయతుజయతుచక్రం నిగ్ధైదైత్యనిక్రం

జయతుజయతువేద శ్వాశ్వతానంద నాదో

జయతుజయతుధర్మోవైదికోత్కృష్టకృత్.

కృ—మహర్షుల యాశీర్వచనము లమోఘములయి జయప్రదము లగుగాక.

సత్య—మహర్షులు సంకల్పనీధు లగుట మీరెఱుంగరా ?

పుల—మధునాదనా ! మహాదిండు తారవని, భూరటి పురదైత్యులను, పిల్ల మార్చి జయంబు వదలినారెఱుంగున నీవును నరకుం గెల్చెదవు. కాని నీవు కడుజాగ రూకుండకై మెలంగవలయునుమా; వాఁడసాధారణ తేజోదుర్నిరీక్ష్యుడు. దుర్జయ దోర్బలవిరచేశ్వరుడు. వీనిమరణవార్త వెప్పుడు విందుమా యని మేము మాచెపులు తీక్కడెట్లుకాని యుండును.

బ్రహ్మ—దేవా ! నేను కించుక చెప్పదలంచుచున్నాడను. ఆవధింపుము.

చ. కుటిలని పోమకామరునిఁ గూల్చుట కూల్చుటకాదు మా, మహా

కటి వయి పోమలోచనుని గెల్చుట గెల్చుట కాదు, సామాఫో

దృఢు బలి భూతలంబునకుఁ బంచుట పంచుట కాదు, క్రాగ్యలం

పటునర కామరునిలకు మార్చుట మాన్చుట గాక యవ్యతా !

కృ—మహర్షులారా ! నాకోపమునకు మీకావధులము సాయమై వానికి మరణ మాపాదించు.

పుల—అట్లయిన మీ మింక నాశ్రమగుమనకుఁ బోయి భయవిహ్వలగు దక్కిన మనుల కీశుభవార్త నెఱిగించెదను.

కృ—ఓయీ ! ఎవఁ డక్కడ ?

దేవ—(ప్రవేశించి) దేవా ! ఇదిగో వచ్చితి నాజ్ఞాపింపుము.

కృ—దేవలా ! ఈమహర్షులను సాగనంపుము.

దేవ—చి త్తము (అని తనలో) నుట్టియూడలవలె నడలు, పిచ్చికి గూండ్లవలె జాట్టుగల యీటక్కురిమనులఁ జూచినతోడనే నా కరికాలిమంట నెత్తికి వచ్చును. వీండ్రెవో కల్లమాటలు చెప్పి కృష్ణుని తమగులలో వేసికొనిపోవుచున్నారు. అరక్కసి మండకొడుకులు కొట్టిపప్పును వీండ్ర మరల నిక్కడకు రాకుండునటులు కొట్టలేరైరి. పోనీ పోవలదని కృష్ణునితోఁ జెప్పదునా ? అయిన నా కెందుకు ? (ప్రకాశముగా) ఋషులారా ! పోవుదమురండు. (అని ఋషులతో నిష్క్రమించును.)

కృ—దేవీ ! మనుల మనోవైకల్యముచే నాచిత్తమంతయు జాలినొంది యున్నది కావున లోకకింటకుఁ డగునాగుండగిని విప్పడ పోయి శిక్షించెదను.

సత్య—నాచిన్న విజాపన మొకటి యున్నది, మీరు సగతు నెదుర నిలిచి యతిలాఘవంబున నశహయశూరులయి పోరునపుడు కన్నులపండ్ల పుగ మిమ్మొకసారి చూడవలయునని నాకుఁ జిగకాలమానుండి యభిలాషకలదు. రసికశిఖామణులగు దేవరవారిముద్దు సెల్లింపవలయునని వేడుచున్నాను.

కృ—దేవీ ! ఇది యేటికోర్కె ?

మ. సగలా నాణెములా యమూల్యమణులా నవ్యాంబరశ్రేణులా
సోగసుం జేడియలా జగానగరులా చొక్కంపుఁ బూదోటలా
మగువ లోక్కరంగ రానికోరికల నిమ్మొప్పిన్నను న్వేడఁగాఁ
దగునే ఐడ గలారె యంగణలు భీతిలో గాక కయ్యంబులన్.

సత్య—ప్రాణేశ్వరా !

మ. సగలు న్నాణెములుం బ్రశస్తమణులుం న్నవ్యాంబరశ్రేణులుకొ
సోగసుంజేడియలున్ జగానగరులున్ పొక్కింపుఁబూదోటలున్
మిగులం జేకుటె మీయనుగ్రహమునన్ మిమెంటు గొంపోవుటే
సగలు న్నాణెమలెను నాకుఁ గరుణ న్నాముద్దు సెల్లింపర.

కృ—దేవీ! నీ కలగకుండువేని నేనొకమాట చెప్పెద్యుండును నేమిగాఁ దలంచుచుంటివి?

సీ. కదలుకొండలఁ బోలు గజతండములెఱాని గండ్రులు మ్రోదపిండు లుండ వచట
క్రాంతదానవచమూతోలాహుమి కాని మొఱుగు గోరాలకూరలుండ వచట
కుటిలదైత్యులమేని క్రొన్నెత్తునలె కాని కౌసుసరిపూదెనె లుండ వచట
పరనేన విడిసెకబయటి నేలెగాని యొప్పారుసాధలు లుండ వచట

మూక కాకగృధ్రులు మూగుతుయె కాని
చిలుక గోరువంక నెమ్మియుఁ జేర వచట
పాలగుడిండిపీనుంగుల పాలయె కాని
యలరు నెత్తావి గమగమ లవర వచట.

సత్య—రణరంగ హల్లుండునని నే నెఱుంగకపోలేదు. కాని నాయాగమన మన కినుమతింపుఁడు మఱియు.

తే. గీ. సగము దేహంబు నింటిలోఁ జక్కఁడిచి
యనికి మీరు బోవుట యేటిన్మాయ మనఁఁ!

కృ—యెనిమిదిసగంబు అన్నవో యిందుకదన
యేసగంబును గొనిపోదు నిబ్బడేను?

సత్య—ఏసగంబు మీ వెంట రాదనుచుకొన్నదో యాసగమును గొనిపోందు.

కృ—దేవీ! రణమునకుఁబోవుచు మణుగు వెంటఁబెట్టుకొని పోరాను. ఇయా పజయములు మనుషున్ను నిర్ణయించజాలము. ఒక వేళ నాకు బరాజయంబే సంభవించునని నేను నిన్ను రాక్షసులబారినుండి సంగక్షించుట నుగ్ధముకదా!

సత్య—ఏమి! పరాజయమా? మీరొక్కరే సమర్థమనకుఁ బోయినను బరాజయముండదు. అందు నేను మీసన్నిధినుండ నట్టిది తల్లపరాదు.

కృ—నీవు నాకు బరాజయము కలగకుండ నేమి చేయుదువు?

సత్య—సీ. అహంకరుని మిగలలనకప్పుడు మేనచెత్తుటల్ గుడిచెద కలఁగుతోడ
పరుమేనశోపంకపూ లేయ, దమకింప నలుఁగు లుదిచ్చెద నండనుండి
నూతుండు బ్రాతరుడై సామ్రాజ్యమొనవేళి నగదంబు గడపెద నను వెఱింగి
నగతుండు చల లేని పయిపయింగవిసిన బురికొల్పి పంచెదఁ బోరానర్ప.

మఱుచుపనులను జప్తికి మరలదెత్తుఁ
గలవి చేదోడు వాదోడుగాఁ జరింతు
వేయ నేటికి హృదయేక! విను తెలిపెక
చాలుఁ గురికొనిపోరని వలయు నేని.

కృ—దేవీ ! ఇంత కాలమునుండి నీ కట్టిప్రజలు లుండుట నే నెఱుంగనయితి.
ఎన్నడు నేర్పితివి ?

సత్య—దేవా !

తే. గీ. విల్లువంచుట కూర్చుట వింటసారి

నలుగురు దొడుగుట యేయుట యద నెఱుంగుట

రథముఁ దోలుట మొదలైనరణపుంబనులఁ

చిన్న నాటను మాతండ్రి చెప్పెఁగొంత.

కృ—దేవీ ! నీన్నఁ దోడ్కొనిపోవుట కెంత సమరించుకొన్న నామనసాప
కున్నయది. వలదన్న నీ వాగ్రహింతువు. పట్టపుదేవియయ్య రుక్మిణి యెన్నఁ డిట్టి
కోరికలు కోరియెఱుంగదు.

సత్య—కౌను. నిశ్చయమే.

చ. అనయము భోజరాజమతఃకుట్టులు బాణసు కాను గాని, నా
పనుపును మిఠొనర్చుటకుఁ బట్టపుదేవిని కాను గాని, నే
నును నొకరాచకన్నియనె, మ్యానత కోయవ, నింతమాత్రపుం
జనువుల కేనియుం దగదు సత్యయటంచును నేఁ డెఱింగితికా.

(అని పోఁబోవుచున్నది.)

కృ—(చేయిపట్టుకొని) నుందరీ ! పోవు. పోవు. స్మరచాపంబులఁ బోలు నీ
కన్నామలా ముడువకుము. ఇదిగో నావెంటవత్తువు. పయనిము గమ్ము.

సత్య—నే నిష్కడనుగ్రహింపఁబడితిని. క్రందు పోదము.

(అని యిద్దఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ప్రసన్నయాదవము.

చతుర్థాంకము.

[చరణము—ప్రాగ్జ్యోతిషమనందలి బయలు.

[అప్పుడు ప్రజ్వలించుచున్నాడు.]

వజ్ర—(తనలో) కటుకటా! ఈదానవులసంహారముగనుబొమ్మలమీఁది వెల్లుడు కలవలె నెప్పటికిని నెడుగుబొడుగులేక యొకిమచ్చుననే యున్నవిగదా. ఏవడో యొక దైత్యుడు బాహుబలముచే నెల్లుల నాలించి విజృంభించినపుడు వానిసాయంబుఁ జూచుకొని మేమందఱము గాలికి లేచి యాడు నె గిలివిస్తరామలవలె మిడిసిపడి, యావీడుని యధికార మడగినతోడనే మరల నొదిగి యుండుము. బలిసినదున్న పోతు నాశ్రయించిన గోమరులవలె బలగర్వితుఁ డగునరకమహారాజు నాశ్రయించి ముఖపడు సీరాక్షుల గతి యేమగునోకద! ఈనరకమహారాజునకు పతియెవరితో యుద్ధము వచ్చిన నేను జంకను; కాని బలుకుక్కరియు దుస్స్వభావుడు నగు వానుడేవునితో నిప్పుడు యుద్ధము వచ్చెను గాన నేను విజయమునుగూర్చి సందేహించుచున్నాను. ఈవానుడేవహతకునిచేత దేవాసుర యుద్ధములయందయిన వెనుకంజపెట్టియెఱుంగని యసహాయకూరు లగుసీరాక్షుప్రవరు లనేకులు నిష్కారణముగ వధింపబడిరి. ఇంతకు ముదిసములు మంచివికావు. అయిన నప్రతిహతప్రతాపుఁ డగునరకుడు శ్రీకృష్ణుని మూర్ఖులజేయుటచే మాకే విజయముగనని యించుకభైరవము కలిగినది. ఇదిగో మంద పాలుండిటే వచ్చుచున్నాడు. ఏఁడెందుండి వచ్చుచున్నాడో తెలిసికొన్నప్పుడు.

[అంతట మందపాలుఁడు ప్రవేశించుచున్నాడు.]

మంద—(తనలో) ఏమి నేవుమా? మారజుకంఠుఁ డొక్కఁడు నిద్రుట నిలుచుండి యేదో యోజించుచున్నాఁడు. నే నీనడవ గ్రామములో లేనప్పుడు నీశేషము లేనెన జరిగినవేమో వీనివడిగి తెలిసికొనియెడ. (నమిఁపించి) వజ్రకంఠా! విశేషము తెల్పియు లేవుగదా?

వజ్ర—విశేషములు నన్నడుగుచున్నా వేమి? నీవెఱుంగరా!

మంద—నే నీవడఁచు గాఢమునందు లేను.

వజ్ర—ప్రీతిగాను మెందునిమిత్తము పోయితివి?

మంద—చెప్పెద వినుము. నాభార్య మూఁడు నెలలక్రిందట పుట్టినింటికిఁ బోయినది. ఆమె యిక్కడనుండగ నే కిట్లనినందకొడుకు లెవరో పదిదినముల క్రిందట రాత్రివేళ వచ్చి నన్ను చిలచి, యో! నీభార్యకు వైధవ్యము సంభవించినది; కాన నీవుపోయి మాచిరమ్మని నాతోఁ జెప్పిపోయిరి. పెండ్లి చేసికొన్నభార్య యంతదుఃఖములూ నున్నపుడు పరామర్శ చేయకపోవుట బాగుండదని నేను వఱునాఁడుదయముననే బయలుపడిపోయి చూచితిని.

వజ్ర—పాప మాబిడ్డ వైధవ్యదుఃఖముచేత బాధపడుచున్నదాకాబోలు.

మంద—అబ్బే! వైధవ్యము లేదు యేమిలేదు. పన్నుపుంతువ బెట్టుకొని కలకలలాడుచు మహాలక్ష్మీలాగున వాకెదురు వచ్చినది. మాదంపతులపొందిక చూచి యోర్వలేక కిట్లనినాం ద్రట్టివాడుక వేసిరి.

వజ్ర—ఓరీ! నీవుండఁగ నీభార్య ముండ మోయునా?

మంద—అదియేమిసాట. నేనుండఁగ లోకమునం దింతమంది యాఁడువాండ్రు ముండమోయగ నాభార్యనూలె) మేల ముండమోయఁగూడదు? కానికాలములు వచ్చినవి. ఏవేళ కేమో యెవ్వఁ డెఱుంగు.

వజ్ర—సరే. నీచరిత్ర బాగున్నది. ఇక్కడి విశేషములు చెప్పెదమినుము. మన నరకమహారాజుగారిమీఁద మూఁడుదినములక్రిందట శ్రీకృష్ణుఁడు దండెత్తివచ్చె. అన్నటినుండియు నెవనికి రాక్షసవీరులకును ఘోరయుద్ధములు జరుగుచున్నవి.

మంద—(అశ్చర్యమతో!) శ్రీకృష్ణుడు దండెత్తి వచ్చెనా? కొంచె మూచించి) అయినను భయములేదు మహాకూరుఁడు మురుగు లేడా?

వజ్ర—లేకేమి! యున్నాఁడు.

మంద—ఎక్కడ?

వజ్ర—పరలోకమున.

మంద—ఏమి! అతఁడు మృతినొందెనా? ఎంతకన్ను నిశుంభుఁడనుయ్యెను?

వజ్ర—పాపము. మురుఁ డొక్కరుఁడు బోవలెక చిరమిత్రుఁ డగునిశుంభుని పెంటఁ గొనిపోయెను.

మంద—కటుకటా! నిశుంభుఁడు హతఁ డయ్యెనా! ఇంక దిక్కవ్వరు? పంచజనుఁ డున్నాఁడు కదా?

వజ్ర—ఈనడుమ నతఁడు తండ్రిని జూడఁబోయినాఁడు.

మంద—అయ్యయ్యా! హయగ్రీవుడయిన వానుడేవు నెదుర్కొనలేదా?

వజ్ర—అయ్యో! ఎదుర్కొనకేమి. అతడు కొంతసేపు పోరిపోరి నిన్న సాయంకాలమే రథభాసంభోగార్థమే ననెను.

మంద—అయ్యయ్యా! సమయమునకు పంచజనహయగ్రీవు లిద్దఱు లేకపోయిరే? వారానలమింద నిప్పుడే పోకలయునా? మఱియొకప్పుడు పోరాదా, నారి నెప్పుడేల పిలిపింపఁగూడదు?

వజ్ర—పిలుచుటకుఁ దగినవా రెవ్వరులేరు, నిన్నే పంపదలఁచుకొన్నారము. పోవుదువా?

మంద—అయ్యో! పోకేమి, స్వామికార్యము చేయనా?

వజ్ర—అట్లయిన శ్రీకృష్ణనియెడుటకుఁ బోయి నిలువుము. అతఁడే నిన్నుఁ బంపఁగలఁడు.

మంద—ఓరి! దుర్మార్గుఁడా! నన్నుఁ బావు మనుచున్నావా?

వజ్ర—చాకుండఁ జచ్చినవారియొద్ద కెట్లు పోఁగలవు?

మంద—అట్లయిన పంచజనహయగ్రీవులు చచ్చినారా?

వజ్ర—చావక బ్రతికియున్నారా?

మంద—నీకథుకాల! నీమాట లెప్పుడు నిట్లే యుండును. ఏసంగతియు సరిగాఁ జెప్పక నడ్డదిడ్డముగఁ జెప్పెదవు. ఇప్పుడు మహారాజుగాఁ జేసి చేయుచున్నారు?

వజ్ర—ఆయన యదయమునుండియు శ్రీకృష్ణనితోఁ బోరుచున్నారు. ఇప్పటి వఱకు మనపక్షము బలముగానే యున్నది. మహారాజుగారు శక్తి నొకదానినిఁ బ్రయోగించి వానుడేవుని మార్చుచున్నారను. అందుచే మాకించుక భార్యము కలిగినది.

మంద—అదెబ్బతో వాడు చచ్చెనా లేదా?

వజ్ర—లేదులేదు. చానిభార్య మార్చికుఁ దైసభర్తను సేదజేర్చి విల్లుగకొని దనుజలోకభయంకరముగ యధము చేయుచున్నది.

మంద—ఏమిదితము. అడుదియ యధము చేయుట! ఘోరా! కాలమహిమ!

వజ్ర—అది యాడుదిశాదురా బాబు! మాటుమంది ముగవాండ్రను బంపి పుటినది. మతిమాలినముండకొడుకు బ్రహ్మదేవుడు పిడుగునంటి ముగవానిని జేయఁ దలంచి మఱియొకదానినిగాఁ జేసెను. ముల్లోకములు జయించిన మనమహారాజు గారి నామె యిప్పుడు ముప్పుతిప్పలుపెట్టి మాఁడుచెలుపులనీళ్ళు త్రాగించుచున్నది. ఇన్నాళ్ళు బ్రతికి యింటివెనుకఁ జచ్చె నన్నట్లు మహేంద్రాదుల గెల్చిన దానక సార్వభౌముడు కుద కాఁడుదానిచేతఁ బడునేమో యని భయము కలుగుచున్నది.

మంద—సరే. ఇంక మనదారి మనము చూచుకొనవలసినదే. నీప్రాణరక్షణ మెట్లు చేసికొనియెదవు ?

వజ్ర—మనము కామరూపులము గద. అందుచేత నేడు నందినో పందినో తుక్కనో నక్కనో పిల్లినో పల్లినో బత్తెనో గొట్టెనో కేకినో కాకినో చీమనో దోమనో తాయినో అప్పనో చెట్టునో చేపనో యె ప్పాణములు దక్కించుకొనియెద. నీ పెట్టు దక్కించుకొనియెదవు ?

మంద—నేనుగనీవలె తుచ్ఛజంతువునై ప్రాణములు గాపాడుకొనను. నే నేనుగని నయ్యెదను.

వజ్ర—ఏనుగని వగుట యబద్ధము. పీనుగని వగుట నిజము.

(తెరలో)

క. అని దివిజేంద్రుని శెల్చిన

దనుజేంద్రుండు మూర్ఛనోయె దనయరదము నై

మనుజాంగనచే హతుడై

వినిరే యెవరైన నిట్టివింతలు జగతిన్.

వజ్ర—హా ! చచ్చితి; చచ్చితి.

మంద—అయ్యో ! అయ్యో ! ఇంక దిక్కెవ్వరు ?

వజ్ర—(పరికించి చూచి) ఇదిగో గరుడధ్వజముగల శ్రీకృష్ణనిరధమును సారథి యీదైవునకే తోలుకొనిపచ్చుచున్నాఁడు. ననికి చహారాజును మూర్ఖిలఁ జేసిన యా బానిసకూతురు నిన్నును నన్నును చెటియొకబాణమునఁ కెరఁజేయఁగలదు. కావున నిప్పుడే కాళ్ళసత్తుపకొలఁది పరుగెత్తుదము గమ్ము.

మంద—ప్రస్తుత మింతకన్న నే అపాయము లేదు) పదపద.

(అని యిద్దరు నివ్రమ్మించుచున్నార.)

ఇది వివృంభము.

~~~~~

[అంతట రథాదూధులై శ్రీకృష్ణసత్యభామలును రథముఁ దోలుచు

సారథి యగుదారకుఁడను బ్రవేశించుచున్నారు.]

దార—దేవా ! దేవీ ! సరకుఁడు మూర్ఛనండి తేరుషణకు సరదము నీమట్టి చెట్టునీడ నిలిపెదను. రణరంగమున వీగవిహారము సలిపిన దంపతుల కిందలి మందముల యానిలంబు బుఫచారము చేసి శ్రీమ ముపవయింపఁ గలవు.

సత్య—దామర! నీవు చక్కనిపని చేసితివి. ఇప్పుడు పొగజెక్కరని యాయానము సత్పుత్రులకు నహంబులు.

కృష్ణ—కుందరి! నాశరీరు మేమున్నది? శ్రమయంతయు నీవే. ఏలయన. చ. చురుకుచురుక్కుచు మెయి సోకంగ దానవు డమ్మ లేయడకో మెర మెర దోప నేను మిసిమింతుండనై ఓడయందఁ జూచి నీ చెఱఁగునఁ జెయ్యటలో దుడిచి చేతిదనుము స్రవించి దానవులో వెఱచఱవన్ బొంగితివి వీరవిహారము మెచ్చ నెల్లరున్.

సత్య—శరీరమం దలఁచఁ జెందినయవయవములు విశ్రాంతిఁ జేకొనుచుండ నలఁత పదనియవయవములు పని చేయుట ప్రకృతిసిద్ధము గదా. అందుచే నరశరీర మలసినపుడు తక్కినసగము మేను సమరము నడపెనని.

క. కల్యాణి!

తే. గీ. సాటి యెఱుంగని నీమేని చక్కదనము
ముందు సతులెంత సిగును బొందఁగలరా
ప్రతి యెఱుంగని నీపరాక్రమము ముందు
పురుషు లంతియసిగును బొందఁ గలరు.

సత్య—దేవా! ఇందు నాప్రజ్ఞ యేమున్నది

తే. గీ. కారణములు దీనికిఁ గలవు రెండు
కమలనాథ! మీసాన్నిధ్యులను యెందఁ
బతుకొద్దల్య మొందఁ గావలయు నుమ్ము
కాక నే నేమి దైత్యులఁ గలఁచు లేమి.

కృ—ఈరెండును గారణములు కావు. ఇది కేవలము విషయవృత్తి. పగతుని చేత నలయింపబడిన నేను నీవేజయమునకుఁ గారణ మెట్లగుచును?

క. ఎగిరిపడితి నిన్నాకులు

మగవాండ్రభిజాబలంబు మాట గనక నీ
గ్గుని నిప్పుడు మీముందర;
మగువా! యిక సాగిరావు మా మగతనములో.

మఱియు,

తే. గీ. ద్వాపరమ్మన రెండచిత్రములఁ గంటి

జలజలోచన నీ సాహసంబుకతన

సత్య—ఆ చిత్రములు వివరింపెదను.

కృ—అఁజునానికి పొరువం బయట టొంటి

యబలభావంబు మఁ వారి కిట్లు టొంటి.

దార—ఇం దతిశయోక్తి యేమియు లేదు.

సత్య—అఘటనఘటనాసమర్థు లగుపర మేర్పిరలు స్వయముగ సమరవ్యాపారము నడపుచుండ నట్టిచిత్రములు పొడకట్టుట యొకవింతగాదు.

కృ—కళ్యాణి ! నీనుశీలముచేత నీవిజయము నా కారోపించుచున్నదానవు; కావున నేను దానిని బరిగ్రహించుచున్నాఁడను.

దార—వీరపుత్రికయు వీరపత్నియు నగు నీదేవిచరిత్రము మహిషాసురుని మర్దించి దివిజలోకమును నిష్క్రమింతుకముగా నొనర్చి వానుదేవునకు మహానందము గలిగించిన కాత్యాయనివృత్తాంతమును దలఁపించుచున్నది.

కృ—దారకా ! నిజము నిజము. ఈమెచరిత్ర మట్టిదే. ఓనుందరి ! ఆసమర సమయమున నీరూపము మిక్కిలి దర్శనీయమయి యుండెను. ఎట్లంటేని,

సీ. శ్రమమునఁ బొడవిన చెమటచిత్తడిచేతఁ నుత్తారితి కంబు కరఁగిపావ
నృత్యముం బొసరించు నెరులిపిఁచుయట్లు వెడఁదవేసలి జాటి వెన్ను నిఁడఁ
దియ్యలిల్లం డూఁగుతీఁగెయ్యలలట్లు లాణినుతెవురరు లల్లలాడ
గుణనినాదమునకు గొనబైసలయవోలె ముంజేతిఁడియనుల్ మొగయుచుండ

నవనవాంగకములశోభ నవయవండు

నవక మించుకయేనియు నలఁకుండ

వెడఁదతూపులు చూపులు వింటఁగంట

బయనిమీఁదను నామీఁద బాపి తబల.

సత్య—ఈవిజయము ఘోరకాత్యాయముగ జరిగినదైన నీస్వల్పకార్యము చేత మీ మెప్పునకుం బాత్రురాల నయితిని సంశయించుచున్నదానను.

దార—దేవా ! ఇంతవఱకు పురుషులే గాని స్త్రీలు సాంగ్రామికవ్యాపారములకుఁ దగువారు కారని నేదలఁచితి. ఈపూజ్యరాజి యతిహాకచాతుర్యముచేత నే నాయభిప్రాయమును మార్చుకొనవలసె.

సత్య—దాదాకా !

క. మగవారి నెల్లపసులకుఁ

దగువారినిగా నొనర్చి దైవము స్త్రీలన్

దగనటుచేసెనె, మగువలు

తగియెదరా తగరా దైత్యదమనుఁడె యెఱుంగుకొ.

కృ—దాదాకా ! అంగవలు—నాచునులకాదు

మ. చదువన్నేర్తురు పూరుషు ల్బలెనె కాస్త్రంబు ల్పఠింపించుచో
 నదమ న్నేర్తురు శస్త్రసేవల నివర్తనము తృచ్ఛుచో
 నుదితోత్సహముతోడ నేంఁగ రీంఝన్ బ్రతిస్థించుచో
 మదిత లేర్వఁగ రానివిద్య గలజే ముద్దార నేర్పించినన్.

దార—దేవా ! స్త్రీలు ప్రకృతిగురువులగుటచే బురుషప్రాపణీయములగు
 మోటుపనులకుం దగ రనుకొంటి.

కృ—పువుబోండ్లమేరలు సహజముగ మృగువు లయినను గాలానుగుణముగ
 శ్రమము సహింపఁగలవు.

తే. గీ. కరము స్పృశించునూత్రానఁ గఁదిపోవు
 మలె సంపఁగిలోనగు మంచపువులు
 పృథివి శోషిల్ల గాడ్పులు విసరున్
 మండువేసఁగి బొదలుచు నుండు గాదె.

[తెలల]

ఓరోరి యాదవపాంసనా ! భార్యాభుజబలార్జితయశోగర్వితా ! నిలునిలు. పాటిపోకు.

మ. అని నేమూర్ఛినింపమాత్రమున దెల్లిపావని నాచేతనీ
 త్రినవాఁడంచును సుఖినింది నను గేలి. గొట్టుచున్నాడవా ?
 విను నామూర్ఛకుఁ గారణంబు ననితావిక్రాంతియే గాని నీ
 ఘనదోష్సారము కాదు నిగ్గుపడ కీగర్వింబు నీ కేలరా ?
 సత్య—పినుగు నెట్టి యీధ్వని తొత్తునిది ?

శ్రీధార—ఇది సరికునికంతధ్వనియే.

కృ—హృదయేశ్వరీ !

తే. గీ. మొదట నీవాఁడితూపుల మూర్ఛతోయి
 యనుర క్రమృతం దెలివొంది యని యొనర్ప
 నలుక రెట్టింప మనపైకి నరుగుదెంచె
 వేటువడిన చెబ్బులివోలె నెగిరిపడుచు.

[అప్పుడు రథమెక్కి నూతనమేతుండై నరకామరుడు ప్రవేశించుచున్నాడు.]

నూతు—రాక్షసేశ్వరా ! ఇదిగో క్రిష్ణుఁడు రథారూఢుఁ డయి యందు
 న్నాఁడు.

నర—ఓరోరి యాదవపాంసనా ! భార్యాభుజబలార్జితయశోగర్వితా ! నిలు
 లుని. పాటిపోకు.

ఉ. అని నే మూర్ఖులినంతమాత్రమున దైత్యస్వామి నాచేత నీ
 ల్లిసనాఁడంచును సంతసించి నను గేలిం గొట్టుచున్నాడవా ?
 విను నామూర్ఖుల గారణంబు వనితావిక్రాంతియే గాని నీ
 ఘోరస్వామి కాదు సిగ్గుపడ కీగర్వంబు నీ కేలరా ?
 కృ—ఓకోరి నికాటకులపాంశునా ! ఇందు మాకు లజ్జాకారణము లేదు.
 క. మాయి టియొడువాండ్రానా

లేయల మని విజ్ఞప్తిగల చెఱటి మనుగులన్

మియటివారి గెలుకలన్

నాయక గర్వంతె గాక యట సిగ్గులె?

మఱియు, నోపితాశనా

తే. గీ. అవధిక్వాలయుతుఁ డైవోదమగవిధుని

వ్రేల్చిడిన జయించిన మహావీరుడ వయ

యాడుదానిచే దుడ కొల లనాతి నినుచు

సిగ్గుపడి చావ కెట్లుజొచ్చితిని మన ?

నర—ఓరివాచాట ! మీ యిది మాజ్ఞానాధిపతి సాహసము కలవారె. ఇందు
 నీవు నిజమే పలికితివి.

ఉ. తొంకక నీదుచెల్లెల తగుల్కొనిజొయెను బాండుపుత్రునికా

జంకక రుక్మిణీరమణి నాడు తగుల్కొని వచ్చె నిన్ను నీ

వంకగ నున్నయంగనల ప్రజ్ఞలకా గరువించుచెల్ల నీ !

యింకను నీది యొక్క బ్రతుకే యని మాటల నాడఁ జొచ్చితే ?

మఱియు, ప్రయ్యది నీకు గౌరవమే యయినపక్షమున,

చ. అలయక సత్యభామమగఁడై నిను నేలించునుండు, నింట గా

జులు తొడిగించుకొంచు నొకచోటను గూరుచునుండి భార్యదై

మెలగును దానికిన్, మగఁటిమిన్ బెడబాసినభర్త భర్తయే

పాలియక యప్పుడే బ్రతికిజోతివి దగ్గట భార్య యుంటుచేన్.

నర—అయ్యవచ్చుటయ్య ! మరియొక నతిక్రమించి నడచువారితోఁ బ్రసం
 గించుటొప్పుదు.

కృ—దారకా! అగును. ఏదీ విల్లెటుదెచ్చు ?

నర—పొగిలేకృరా ! ఒక్కసారి మీరూగకుండుండు. ఏనితో నే నించుక
 ప్రసంగించెదను.

కృ—కుందరీ ! అనఁదగినమాటయు ననఁదగనిమాటయు గెలుంగునిరాజునుండు
 నుమో యిలఁడు. ఇంతియగాక నీకాణ్యకరమంటచే నీకంట మనకు నొచ్చియున్న

వాడు గావున మాచాభిజాత్యముగల నిన్న మీకు గౌరవింపఁ దని తోచెదను.
మఱియు,

తే. గీ. చెనటికి హితోపదేశంబు చేయు ఓరయ

లెద్దపులికి ధర్మములు చెప్పెడు తెలుగు

శత్రులకుఁ గృపఁ గలగింపఁ గడఁగు తెల్ల

రాతి నేలల నూతులఁ ద్రవ్వ వుబల.

గుత్త—అది నే నెఱుఁగుదును. అయినను నశ్చికపారి చూకనిండు. ఓ

ప్రాగ్జ్యోతిసాధీశ్వరా! ఇంచుక కఠి. తువని యొక్కమాట చెప్పెద.

చ. పాదమిత్థివాదిదేవునకు భూసతికిన్ విప్రయనందనుండైన

యడఁచితి నప్పదిక్పక్షుల భ్రాతృ నహించితి విట్టు లుండియున్

గడపితి వింత కాలమును క్రూర్యమె నేయుచు నింక నేనియున్

తెడక ముకుందుపాదసరసీయనామల్ భజయింపు భక్తితోక.

పండియు నితఁడొ, ముది నమఁ దానె

తే. గీ. మునులకేల జిక్కనివాఁడు మొనటివాఁడు

పతితులను బాపనులఁ జేయు వ్రతమువాఁడు

తొంటిపున్నెంబునను నీకు దొరకివాఁడు

భక్తిభజయింప గదవయ్య పరమపురుషు.

నర—ఓస! తాజిత్తుత్రీ! ఏమీ! నీవుగండు పరమపురుషుడా? ఈగద్యంచ

కుండు భగవంతుఁ డెట్లయ్యెనో చెప్పెద (వినుము.)

మ. తెలి వొక్కిగతయులేని తాపనులు నీతిభ్రష్టుడొక్కఱ్ఱు అం

కులుబొంకు ల్యయినోకులం బొగడుచుం గోరంతలా తద్గుణం

బులు కొండంతలు చేసి విష్ణు డని సంపూజింప నానాబళి

బలి నే నే హరినంచు సిద్ధమయి తా నచ్చెం ద్రపాపీనుడై.

క. భగవంతునియవతారం

బగు నని వరించుచు.టి ఎబలా వీడా

భగవంతుడవ చీ! నీడే;

భగవంతుడైన జనుల పా ప్లేమందెన్.

మఱియు !

అ. తె, ఉలి మల్లయానె పిల్లి లెబ్బలి యానె

కాకే కే యానె కలువకంటి

కుక్క గుఱమానె గోవానె గోమాయ

కాకితేవుఁ గొనె యానెవుండు.

నర్యభామా! ఇతఁడు నీపతి యిచ్చునట్లే నిర్యాసకరమున నిట్లుపలుకుచుంటివి;
 కాని మానంది యుత్తమపురుషులు నీని వాక్రయించుచున్నట్టిది యిట్లుండేగుణములున్నవి?
 నీ, కులగౌరవముజూచి కొనియాడుచుండెదవా యదుకులకౌటాసేకన్న యెఱుంగుచుండేదండే
 నిక్రమంబునజూచి వినుతింపు మందువా వాసుజేవునికన్న ఎవరమిందఁడు
 అభిమానధనుఁ డంచు నగ్నింపు మందువా నీ ప్రాణపతికన్న నీచుండెదండఁడు
 నుగుణసంపద మెచ్చి మ్మతియింపు మందువా గోసాలకునికన్న కూశయెవఁడు.

యోజుటకు నంగుళం తెని నేలరేక

పొందునుకులపంచన శరీ యితువవాని

కులము బలమాను మానంగ గుణము గతిగి

నెగడు నే నేమి చేరి మన్నించు లేమి ?

పీ పితృత్రి! నగతుండైనను నేను నీవిషయమై జాలికొందుచున్నాఁడను. (వీలయిన)

క. చక్కనిచుక్కవునె నీ

కక్కరదిని దాపురించె నీకుంటరి ని

న్నిక్కమతి కిక్కుట రుచుల్

గ్రక్కెడు మణిని మనీపాతఁ గట్టుటఁ గాక!

నీ సాహసంబునకుఁ జక్కదనంబునకుఁ గులగౌరవంబునకుఁ దగని మగనిం
 గట్టుకొని నీవు హాస్యోర్పుదురాలవైతివి.

అ. అర—ఓయీ! రాక్షసా! మహామహిమలచేతనే యితఁడు పరమపురుషుఁ
 డని జ్ఞానంబందఱుఁ దెలియించుండ నీ తెలుంగ జాలవా ?

నర—ఓహో! మహిమవలన జ్ఞానంబెఱిగిరా ?

త. గీ. తొడిదొంగల యిమలను గూడగట్టి

గడుగుండన మైఱుంగనివారి కన్నుల బ్రామి

చూయ తిండ్రజాలములు నేమాఱు చేత

నంతమాత్రాన భగవంతుఁ డగునె నీడు.

నర్య—తనా! ఇంతగా లేనిక యాదనజాని పొగడదుడుగము కరాసారము
 చేతఁగాని యిదఁగదు.

కృష్ణ—తనీ! నేను నొకటఁ జెప్పలేదా ?

త. గీ. సన్నిపాతసంగతమైన జ్వరముచేత

నొక రెఱుంగక ప్రేలుచునున్నతోగి

చేత గలనెడిమందులచేతఁ గాక

చక్కఁబడుకొక్కై తొవ్వపచారకుల.

అందుచేత నేనే వీనిదుర్బుధ మడంచెద. నీ వుండుము.

సత్య—మృదయేక్యగా! అవును నీవొకపాఠి వీనిని మూర్ఖపుష్పం గలిగితి గాని సంచరించుట; ఖండితాదేవతేంద్రమస్త మను మీమాన్సమే వీనిని విధ్వస్తము గావించుగాక ! .

సర—అహోహా! ఆముల్లాలు మెచ్చుకొనుట కీమగఁ దామెన్ను సంగీకరించు టకు సరిపోయినది. ఏకాంతి నందగ్రవంశకళంక ! నీవా మాదుర్బుధ మడంచువాఁడవు.

చ. అణచితి గాదె మాగధు బృహద్రథసందతుదోర్వలంబుచే
నణచితి గాదె కాలయవవాదిబలాధ్యుల విక్రమించి నీ
నణచినవారె ముజ్జములందు గతింపింకూరు తెల్ల హా !
నణఁ తుదయించె దిక్కుర రపాయము వాటిలె నేమి నేయుదుకా.

కృష్ణ—కాల మానన్న మయినది, తొందరపడకుము.
మ. తులువా ! నీశలఁ దమ్మి నట్టిఘనదైత్యుల్ చండమర్యాదహో
ర్వలసంక్షోభితక్రుభాధర చమారత్నాకరల్ శ్రవ్విడిక
కలధంబు చ్చలె ప్రుగ్ధినాయ నుమి మచ్చక్రాగ్ని నీశంక రి
క్కులు గావించెద మస్తకం చిత్తుడె నీగర్వంబుఁ గ్రక్కించెదన్.

ఉ. వేటికి నీవుతోడ నిపు డీగతి నున్నను బుద్ధిరాదె యే
నాటికి నైన నంచును మనంబుననన్వణియింపకున్న నా
నాటికిఁ లిచ్చలించె భువనంబులు నీ పెనుదుండగంబులన్ *
నేటికిఁ బండబాటివది నీదురితంబు నిమేష ముండరా !

సర—నీవు నన్ను కక్షదుర్జనభవించే సైరించుచున్నాడవు గాని బెల్లుబడి కలిగి కాదు. మే మన్ననో నిన్నొకక్రూటిలో నిగ్రహింపఁగలము.

చ. మగఁటిమిలేని యీపనికిమాలినభీరువుతోడ నేటికిం
బగ యని యెంచి నీపలుకుఁ బాడిగ పెంచక నిన్ను ద్వారకా
నగరమనుండి యెన్నియొ దినంబులక్రిందట సాగఁదోల కీ
పగిని వీడఁగా లొగురుపట్టి క్రొవ్వడఁగింతు నుండుకా !

నీ చక్రాగ్ని న నేకదమనాలు మ్రగ్గిరా ?

గ! వీడి, ప్రలుమడంచి చెప్పుమని నీ వేవీరు న్యాయంబుగా
తోడం బుచ్చియో హంతునా; డిచిమనా యోగ్యం జరాసంధునా
పాడిం దప్పియె పిల్కుమార్చితివి యాభవ్యాత్మ్యం జాల నీ
యేడాగోడపుబల్కు శల నిలు ని న్నే డాట లాడించెదక.

ఏకాకదానిలోమాత్రము విశేషభగ్జ యున్నది.

కా. పోరాటంబులు బెట్టి యుండొరులకు భూపాలకశ్రేణిలో,

తేరదీయును నందు వొక్కని బరులెందాడి యెట్లెట్లా భూ

భారం బంశియు బాపినాడ నిది నాప్రజాబలం బంచు నూ

రూరం బల్మరుఁ జాటం బంచెదవుగా యోహో యనన్ భూజనుల్.

అన్నిటి కేమిగానిఁ నన్ను మాటిమాటికిఁ బాపాత్ముడవని పలుకుచుంటిని. దానశిలుండనయి బహుశ్రతుడనై జేదజేదాలగ విరుండనయి మహేశ్వర చరణార విందధ్యానై. చిత్తుండనయిన నేను నీకన్న నెక్కుడుపాపంబు లే వొచ్చితివో యొక్కసారి నెలవిమ్ము.

కృష్ణ—ఓ మూరుడా!

కా. వేదంబుల్ తలక్రిందుగాఁ జనువనీ; విప్రాలి కర్పించనీ

భూదానాదులు; చేయనీ శతమఖ.బుల్; భక్తివల్లంప నీ

తేదాంతార్థము; ముక్తికొండఁడు మమి పృథ్విన్ దయాశత్యకా

రాదుల్ దవ్యుగ ద్రోలుచుం దిశకు మూహంధుండు దైత్యాధమా.

నీపాపంబు నీ తెలుంగరా? నీయంతరాత్మ నిన్నుఁ బీడించుట లేదా?

మ. మునుతం జంపితి జన్మపుంబవులకా మ్రచ్చిల్లి తంతఃపురాం

గనలక బల్కినిబట్టి తెచ్చితివి స్వర్గంబెల్లఁ జాతాడి తె

న్నవి వర్ణింతును తెప్పరచ్చును మితంబైవన్ మహిన్నీవుచే

యని దోసంబులు చెందరావిగతు లెందైనం గనన్ నచ్చునే.

వర—(నవ్వుచు) ఓరోయదువంశజలభిబదబానల! ఈదోసంబులు కొన్ని

చాయందుకాదు నీయందుఁ జొడఁగట్టుచున్నవి నుమా!

మత్తకోకిల. చేసివాడవు ప్రేమభావము జెన్నవాటును నూకనై

చేసివాడవు నీవధంబును జేడనీల నిమిత్తము

తీసివాడవు మామహానామ దిక్కులేని యశస్స నీ

చేసియొండని దోస మన్నక సిగ్గుమాలిన శ్రీలింగ!

అది యటుండనిచ్చి నేనొక్కటి యవేగవను. దాని మత్తరమిమ్ము.

క. శకుపాటుఁడు నుఱచి గదా

శకుపాటుఁడు నలచినట్టి చేడియైతను

వికదముగఁ జెల్లెలేగద

కనువా! యేమనుచు దానిఁబట్టితి చెల్లెమా.

దోసంబులన్నియు నీయంద యుంచుకొని విడుదు నిక్కిలి నుమ్ముకొను పొక్కులనియెదవా? కాలకదన్నిరీతువికమక్రీడాంధులమయి తేలోనినీనుఁ డగు

విదాహుని దిక్పావకపమేతముగా నొడిసిపట్టు జగత్త్రయం బాకరిమించుట నేర మగునా? ఇది తాత్రమగాదా? పాణుబోతు వగు నీవు తాత్రమమి తెలియును?

కృప—రాక్షసాగమా! తాత్రమవనింపఁ దలచినవో నీవు త్రివిష్టపములై వందెత్తవచ్చును. నవాజవై యగుచుహోదు చెదిరించి గణనవచ్చును—కాని—
య. విను విడించిరె, నీపయిం గవతిరె, నీజోలికెన్ వచ్చిరె,

మనుచుం గావల యుక్కు యానికొని బ్రహ్మధ్యానముం జేయు న

స్మృతులం నొట్టితి నేమి చేసితి మహాత్మ్యల్యార లాలోకపా

వనులం బంపుటయో పరాక్రమము నాపైఁబాపు నీలేజనున్.

నీ. తుద్రాత్మ్యులకు నీకు జోహారులొకరింప బలహీనుఁ డగువజ్రపాణి గాఁడు

నీదశింబులఁబాచి విరివైబలైపాట యుక్కుమానికొను పెట్టిముకులుగారు

నీవిగ్రహముఁ బాచి విశ్వేష్టలతిటకు వపదలౌ రాజవ్యక్తలకారు

నీవిధిక్షికలతే విశ్వరవదుటకుఁ జరచుపాదలు భూమికురులకారు

ఎత్తదుగఁ దలంచితివో నెవమనన్

నకంభాతథశంకరజన్మరంగ

ఖండితానేకదైత్య కంఠనికర

నేకతాదక్రవర్తిగాఁ దెలిసికొనుము.

నర—ఓరోరి యాశ్చర్యమృత్యు! నీవు భగవంతుడ నని యీవఱకు నీ భార్య సత్యభామ వచ్చిఉపది. ఇప్పుడు నీవోటనే పనుచున్నాడను. ఇట్లు దలంచుట నీ నేరముగాదు. చదువుల నేర్చిన దుష్టు డికులు కొందరు జగద్వందనము చేయు దలంచి—

నీ. కటిమొద్దునోలు నీ కాయపుంజాతులు కారుమబ్బులకు పంకడము లనిరి

నీమ్రుచ్చుడవములు నీబంతుకటలు నీలేకపనులు విష్ణులీల లనిరి

నీవంపకత్వంబు నీకుట్టు తెలియచ్చు భర్మాత్ములకు దుష్టదైత్యులనిరి

నీకు గులామలైనకతంబు గొనియాడు తెలిసిమాతినవారడ దివ్యులనిరి

అన్నిగొనములందు నీ కన్నయైన

త్రాగుఁబోతును నేమిపతారుఁ డనిరి

పిక్కభూటకు గదిలేనిబిక్కువాని

విశ్వయందుడను నమ్మహావిష్ణు వనిరి.

నేను నారాయణుడ నని నీలోనివంశ మునిసెను మునిమ్రుచ్చులు నీ క్షైంత గొనియాడినను నీ కమ్యతుఁడవుగావు. నక్క పార్శ్వతియగు నేని, కప్పు నారాయణుఁ డగు నేని నీవు పారికగుదువు. నాయెటింకివంశకులకు,

కా. నీకన్నంగడు చుష్టకష్టమతియు నీక్షిక్షుఁ బాపాత్ముఁడుకా
 నీకన్నం గతిసాత్ముఁడుం గుజనుఁడు నీక్షిక్షు దుర్మార్గుఁడుకా
 నీకన్నం బలుకాకియుం జెనఁటియు నీక్షిక్షు దుశ్శీలుఁడుకా
 నీకన్నం జడుఁడుం గనంబడఁ డిలన్ని రాభ్యుదామోదరా !

పలువురనో మువ్వరనో బక్కరక్కనుల దొంగబోటుకఁ జ.పి దనుజాంతకుఁ
 డమనశీక శారవనామము ధరించి తెదరింపఁజొచ్చెనవా ? ఒకవేళ నీవనుకొన్నట్టు
 భగవంతుడవే యగుదువు కాక !

క. భగవంతుడవేయనను

భగవంతునితాతైన భయపడఁజామ్మి

తెగటార్చెద నగఁ దీర్చెద

మగవాడవయ్యె నిలిచి మార్కొను నన్నుకా.

సత్య—(మెల్లఁగా) ప్రాణేశ్వరా ! ఎంతనే పితఁ జొడలుదుఱుచి పేలుట.

కృ—నుందరీ ! ఈకన్యప్రల్లదంబు లిప్పుడే తుదముట్ట గలవు. ఓకోరి దైత్యా
 ధమా ! అవ్యవస్థితము లగు నీ దుర్భాషలకుఁ బ్రత్యుత్తరంబు లొసంగనక్కర లేదు.
 ఏమంటివేని,

మ. చకితఃపాపాజ్ఞానోపధూనికరముల్ నమ్మొదముంబొంద తై
 దికకర్మంబుల సాగ నెప్పటి యటుల్ ; దివ్యల్, ప్రహర్షింపఁగా
 సకరీటుంబు సకుండలంబుసశిరస్త్రిణంబుగా నీదు మ
 స్తకముం భారుజిఁ గూల్చువాడ నిదె మచ్చక్రసాతిన దుర్మనీ !

దేవీ ! చక్రమిటు దెమ్ము.

నర—ఓరి తుత్రియకులాపకదా ! ఏమి ! సకరీటుంబు సకుండలంబు సశిరస్త్రిణం
 బుగా నాదు మ స్తకమును గూర్చెదవా !

సీ. జవరాండ్రతోఁ గూడి సరసనూడుట గాదు మరలించుటకు నాబకుండగాదు
 జున్ను మీఁగడ వన్న జాట్టుకొనుటయు గాదు పడదన్నటుకుఁ జెన్నబండిగాదు
 పాలీయవచ్చినపడఁది జంపుటగాదు చితుకఁద్రోక్కిగ నీటి చిలవగాదు
 మతిలేకయండిన మానుఁగూల్చుటగాదు నెల్లెగురుటకుఁ ప్రేపల్లెగాదు
 మా జరాసంధుపకు వోడి మధుర విడిచి, నటనడిసమద్రంజున నగరగట్టి
 కాశ్యపంబున్ బెట్టితి కాక నీవు, నన్నుఁగూల్చువాడవు నీక వందనంబు.

నీవు చక్రంబును ధరింపుచున్నాడవు గావున నే నిక వింటు బ్రహ్మశ్రుతుఁ
 డావగుచున్నాడను.

క. మొక్కలము లేల పలికెడు

పెక్కులు; నరకానుయండు విడువడు నిను నీ

మొక్కమ్మకు నొక్కయ్యకు

నిక్కముగా పుట్టిలేని నలమీ యెదుటకా.

నూతుడా! రథముగోపాలున కభిముఖముగాఁ ద్రిప్పుము.

నూతు—కేవా! అట్లే చేయుచున్నాడను.

కృ—దారకా! రథము దానవున కభిముఖముగాఁ ద్రిప్పుము.

దార—అయుష్మంతుడా! అరదము వాని కభిముఖముగానే యున్నది.

[తెరలో]

నరకమహారాజా! కరణు! కరణు! ఈ గరుత్మంతుడు మమ్ముం బ్రతుక నిచ్చుటలేదు. కుటిలసఖరాగ్రహ్యుల నెత్తురుకండలఁ బెకలిచియు, జంచుపుటంబున మేనులఁ జీల్చియు బక్షాఘాతంబులం దూల్చియు నితఁడు దానవ సైన్యంబుల దైన్యంబు నొందించుచున్నవాఁడు రక్షింపుము. రక్షింపుము.

నర—దీ దనుజులారా! వెఱవకుడు. వెఱవకుడు. ఇదిగో వచ్చుచున్నాడే. నూతుడా! రథము తోలుము.

నూతు—ఇదిగో దోలుచున్నాడను. (ఇద్దఱును నిష్క్రమించుచున్నారు.)

కృ—కేవా! ఈదురాత్ముఁ డీనెపము పెట్టి లిప్పించుకొనిపోయివాఁడు.

కృ—వాఁడు పలాయితఁ డయినను మనము వానిని విడుతుమా.

కృ—వీడు కల్లకతోరముగా నొనరించిన భగవద్దామణమునకు తలఁపరాదు పథ్యండు!

సత్యజిదారకా! భగవంతుని దెలిసికొనుట కంతవారు గావలయును.

కా. శ్రీరంజిల్లగ ముక్తిసామక మహాసీమంతినిం గూడి యొం

కారస్యందన మెక్కి స్వచ్ఛ మయి విజ్ఞానాత్మకం బైనగం

భీరాచారముతోడ నయ్యుపనివద్దీధి నిర్రాఘాటగుం

చారంబు బొనరింపగానియెఱుంగన్ శక్యంబై దైత్యాళికికా.

దార—అన్యూ! నీమాట నిజము. ఈశ్వరు నెఱుగుటకు వీఁడెంతవాఁడు.

కృ—దారకా! నరకునిమీఁది కరదమును సత్వరము తోలుము. ఇప్పుడే వానిని చక్రంబునఁ కెరఁజేసిదను.

దార—చిత్రము. అని తోలుచున్నాఁడు.)

(అంతఁ బా నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ప్రసన్నయందవము.

—*—

పంచమాంకము.

—*—

[అప్పు డేప్పుడు వ్రాకంటు భాగావతుని ప్రవేశించును.]

వ్రా—(తనలో) హా సరికదుకోదా! ఇంతవరకన్నము! హా దనుజుల జారిజాతమా! హా నునుజులొక్కరి! ముగ్ధుడయిన కృష్ణునిచే నిష్కారముగా వధియింపబడితివా? అంతయు నాకు దిక్కెవ్వరు? నీయంద నందెబట్టియేగదా దిబ్బలకును స్వర్ణమునకు నొంగునుదొలినట్లు తోలి కంటి కగపడిన దేవతలసందలు జేరితిదొకటి బడితెలవో గుక్కలను కొట్టినట్లు కొట్ట గలిగితిమి. నీ సురక్షణమున నుండెబట్టియే గదా మే. ఇ గాదిద్రంది పందికొక్కల వర నేవెలితియు లేక హాయిగా నుభించితిమి. నీ పేరు దివ్యులకు సింహస్వప్నము గదా? ఆమెలుదివసులు పోయివి. మందభాగ్యుల మగుమాకు నీవంటి యుత్త మొత్తముండు దొరకునా! ఇది న్యాయమునకు దివసులుగావు. అందుచేతనే స్వకులాభిమానులును ధర్మస్వరూపులును లేజోరానులును నగు మీమంటివారు కడు నీచులచేత మడియుటయు దుగనులును దుర్మార్గులును దుష్టులును నగు వేల్పులు జయించుటయు సంభవించుచున్నది. లోకములో నెండటికైనను చావున్నది కాని యీ పాడుముండాకొడుకు కృష్ణునకుఁ జావులేకుదా! మార్కెముల సందలుఁ జంపినాడు. వారి యాయువుఁ బోసికొని చిగంటివియై బ్రతుకుచున్నాడు. 'పాపి చిరాయు' వన్నమాట నీనిటుండే సార్థకమగుచున్నది. ఈ పాపాత్మునకుఁ బురిటిలో సందైనంగొట్టడయ్యె. బాలపాపచిన్నయైన రాదయ్యె. ఏరక్కనునిచేతంబడియైనఁ జావడయ్యె. ఏరోగములేక నాచిన్నప్పటినుండియు నీర్విఘ్నండు రాయివర నిట్లే యున్నాడు. ఎంతోభార్యకంఠుడను నేనే యింతలెంతఁ గొనఁగా తేలగు నందఁ పాలుడు లోకమున కంత కనుకనీతి యున్నదానోకా!

[అంతట పెద్ద పెట్టున కేడ్చుచు మందపాటాడు ప్రకేశించుచున్నాడు.]

మంద—(తనలో) హా రాక్షసరాజా! నీ కెంతలోఁ గాలమాసన్నమైనది. నీవు తేకిపోవుటచే బాపాత్ములగు ముఱులు కేవలము తెలఁరేగి మాకొంపలు క్రవ్వదురు గదా! ఇక మాకెవ్వరు దిక్కు, నే నేమి చేయుదును? నిన్ను తనముచుండియు నన్నదమృలలాగునఁ జెరిగితిమి? గడక నేనును మా వజ్రకంఠుడును గలనీ యేదో బ్రతుకుతేరు వాలో చించికొనయెదము. ఇదిగో వాఁ డిచ్చుటనే యున్నాడు. (ఆని గమిపించును)

వజ్ర—(ఏడ్చుచు మందపాటుని గొంగిలింపుకొని) మహారాజాగారిని కృష్ణుడు తనపాట్లను పెట్టుకున్నాడెరా! అన్నయ్యా!

మంద—చున మిప్పుడు విన్నవించువారమైనారు! తమ్ముడా!

వజ్ర—ఎల్లప్పుడు నా పాపమువల్లపంతమే నెగుచున్నదిరా! అన్నయ్యా!

మంద—చుననోని కేవలముండగా మనపంత మెట్లు నెగును! తమ్ముడా!

వజ్ర—మనుష్యులనెత్తురు గావలసినంత పానకము ద్రావినట్లు గుటుగుటు ద్రాగిడువాండుగదా! అన్నయ్యా!

మంద—మొక్కిజొన్న పాత్రలకలె నిర్భయముగాఁ గావలసినప్పుడు మనుష్యులను గాల్చక తినెడివారిముగదా? తమ్ముడా!

వజ్ర—అవైధవమే పోయిందిరా! అన్నయ్యా!

మంద—అప్పుడే పట్టణమంత పాడువారిందిరా తమ్ముడా!

వజ్ర—ఇంతివని చేసినకృష్ణుని గడలేర్చుటకు మహాయమాలోచింపవలయును.

మంద—బుద్ధిమంతులగు మనమిద్దఱముఁ దలచుకొన్న పక్షమున వాఁ డింక బ్రతుకెగలదా?

వజ్ర—అట్లయిన కృష్ణు నేవిధముఁ మృతినొందితుము?

మంద—నీవు త్రాచుపామువై వానిని గఱువుము.

వజ్ర—కెంటునే గరుత్మంతుఁడు నన్నుఁ జీల్చి చంపఁ గలడు.

మంద—అవునవును. అది వీఱలేదు, పోనీ పులివై వానిఁ గడలేర్చుము.

వజ్ర—అతఁడు నరిసినవామూర్తి. అందుచేత నతఁడు పులిమిఁడ పుట్రు.

మంద—నిజము నిజము. అది వలనపడదు. పోనీ కొండనై నేను వానిమీదఁ బడిదానా?

వజ్ర—వాడు కొండ గుండఁజేయగలబండ. గోవరసమెత్తలేదా?

మంద—నిశ్చయమే. ఈ యుపాయములు బాగులేవు. ఈదొంగపోలులే! కత్తిచేతఁబూ కూరులమై వాని కెదురుఁగఁబోయి వధియింతిను. మృతినొందుదుమను భయముచేడు. గ్రుక్కెడి ప్రాణము. ఎప్పుడో పోయినను పోవును.

సంఘమాంకము. ప్రతిభామయ్య
 నమోదునంబు. ౧౨౩

వజ్ర—అవునవును. మహారాజుగారి వ్యతిరేకము. ఈమధ్యపాణులపై నాకే నిడిచి ప్యామిభక్తిని జూపదము. నిమ్మ. కత్తుల తెచ్చుకొందము.

మంద—ఉండు. ఎంతో కన్నులున్నాడు.

వజ్ర—(చూచి) హా! చచ్చితిని. వాడు కృష్ణుని పొరగి ముగిచారకుండు.

[అంతట దారమారులు క్రిమీయమయ్యెను.]

దార—(తనలో) భగవంతుడు శ్రీకృష్ణుడు ముందు బిల్వ. దార! విశ్వ విహీనుఁ డగు భగవత్తుమహాగుని నే నిప్పును చూడఁగలము. దారికి నానాక నెడిఁ గింపుమని నూనతిచ్చె. అదిఁ జెందువాఁడో తెలిసికొని యిప్పుడే సందేశ మెఱిఁ గించెద.

మంద—హీ! వజ్రండా! మన మిప్పుడు పొజిపోయినది పీఠు చంపును. పొజిపోక నిలిచినను పీఠు చంపును. గతి యేమి?

వజ్ర—వానిమాట కను రాదకపోయినచో వాఁడు మనలఁ జంపఁడు.

దార—హీ! మీ రెవరు? తుమారదత్తుఁ డెందున్నవాఁడు.

మంద—(గజగజవణఁజూచు) మేము సర్వవర్షపరమరూప.

వజ్ర—(గద్గదస్వరముతో) మేము శివభక్తి బంధులు కాము.

దార—మీరింత భయపడవచ్చునట్లు లేదు. తమ మీ గోలికి కాదు. భగవత్తుని వాడఁ దెలుపుడు.

వజ్ర—అయ్యో! భగవంతుడగు శ్రీకృష్ణుడు వాఁడుడు విరోధి యగుటచే వానినేపించుట మానితిమి.

దార—(తనలో) ఈ పిరికిమాండాకొడు కలు నాకు తెలిపి యిట్లునుచున్నార (ప్రకాశముగా) రాక్షసులకు సంయతము నంతటి మనహృదయ గలిగియు దుర్బుధులు అతినియొద్ద నేమియున్నవి.

వజ్ర—ఒకటా, రెండా చెప్పవలసిగాదు. స్త్రీలఁ జెఱవట్టుట, మున్నగుల తాధించుట, యాగములకు నిప్పుములు నేయుట, విష్ణుభక్తులను వధించుట మొదలగు పాతకముల ననేకములు చేసెను.

మంద—ఆ పాతకమనిపేరు మన మిక్కడ కలవెట్టరాదు. కృష్ణుడు వానిజంటి లోకమానకు మొలుచేసెను. వాడు తప్పక చావమానన వాడే.

దార—మీప్రసంగములు చాలించి భగవత్తునివాద నెఱుంగు ను లేని చెప్పుడు లేనితో మీదారిని మీరు పొందరు.

వజ్ర—సాక్షిమీ ! నాకాబాధ తెలియదు. మాకు సేవవోసంగుడు. పోవుదుము రా! జరిగిపోయి! (అని యిద్దఱు లొంచెము నడచి రహస్యముగా) గండము గడచి యింతల పనులు. (అని యిద్దఱు పోవుచును) రమ్మ. (అని యిద్దఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

దార—(తనలో) నాకిప్పుడు భవత్తులవాడఁ జెప్పవా శిష్యుడు? అనిగోనక్కడ నొకకంచుకీ యొకచుకీ పుట్టెను; వానినిడిగెద. (ప్రకాశముగా) ఓయీ !

[తనలో]

అయ్యా ! అతఁడు ముఖపరవశుడై తండ్రితండ్రము జూడఁగోరి పాలికలనికెంబోవఁ నుద్యుక్తుడై యున్నాడు.

దార—(అలకించి) సరే ! నేనిప్పుడు మొదట బోయి సందేశ మిడిగింప నక్కఱలేదు. వాడునేవుడే వానిని యుద్దఱుమిలోఁ జూచిపోవఁగలము.

(అని నిష్క్రమించును)

ఇది నిష్క్రమము.

[అప్పుడు యుద్దఱుమిలో మూర్ఖుడైన భగవత్తుడగు శంబు
సుంతరియఁ బ్రవేశించుచున్నాడు.]

శంబు—(తనలో) వీత్యవినోదములు నున్నవనియెడ. ఈభగత్తుడు తిండికలేబరము వోకిసారి చూచి మూర్ఖుడై యుండున న్మృతికొందనున్నాడు. దైవానుగ్రహమున వీనికిఁ దెలివ వచ్చునేని వీనిని దండికలేబరమునదడు మరలఁబోవీయఁగూడదు.

తే. గీ. భూరిసంతాప మెడఁ బొంగి పొరలునపుడు

చులదనమును తెడవలుగుండీల

యూటడింపుబల్కలు పాచు నమ్మలంబు

పాలపొంగును చన్నీరు బావునటు.

అగ—(మూర్ఖునిండి) శబ్ద! హ! అండీ! జగత్రయైకిరా! శృంగీకృత పురందరాది దిక్పాలకా !

ఉ. తోలితి వాలమండలను దోలినపోలిక వేల్పుమూడ, ది

క్వాటరిద్వారపాలకులుగా నొసరించితి కోటకొమ్మల

తేలగఁ గట్టినాడ వరివీరకలంబుల, నట్టికీపు గో

పొలునిపాలు గావలసి వచ్చెదె యీశ్వరమాయ నక్కటా !

క. తలిదండ్రులారం దదుత్తన

యలువైపు యెంతమాన్య యలడదు తలిదం

ద్రులపై బిడ్డల కనియెడి

పలు కిప్పుడు నాను నిమ్మవంటై తోచునో.

అందు చేత నేగదా నేను నిమ్మనుసరింపలేకపోయితిని.

సంబర—(సమీపించి) కుమారా ! ఊహిల్లు విచారిల్లుము.

భగ—అయ్యా ! శంబరమంత్రీ ! ఇది నేను స్వయంగా చెప్పుకొనినదికాదు

అందుచేత నేనడపఁజాల. అయిన నీటు వినుము.

నీ. ఎవని మెప్పును బొంప నేజేత సవనులకు వెచ్చనిగాడ్చుట పేర వెఱచు

నెవనియల్కుట నోడి యెన్నందు భానుండు గట్టిగా నెడియ గాయ వెఱచు

సేనవియానతిలేక యెప్పుడు చరన్యందు గొప్పగావానలు గురిచు వెఱచు

నెవనిదాడికి నోడి యెప్రొద్దు మధువై తుడుగుగా కనుమాసి పనుక వెఱచు

నెవని పేర్నిన్నమాత్రాన భృతిఁ చొలంగి

తిగ్గజంబులు నేచ్చమై తిరుగ వెఱచు

నట్టిజగడకపీరుఁ బోగొట్టుకొంటి

నింక నూటల గల్గుట యెట్లు నాను.

శంబ—నీతండ్రి నిజముగా నీవన్నట్లు నిరుపమాన జీవోరాశి. విచారించిన కార్యము లేదని నేనీట్లు నీకుచగ్గకించితినిగాని నీకుఁగల దుఃఖము నే నెఱుంగనా ? నీవతులమయిన మేమే యంతో మఱుఁగుచుండఁగా గారాబు కొడుకు వయిన నీతెంత దురపిల్లుచుందువో చెప్పవలయునా ? కావున నిప్పుడు కార్యగతులఁ బరీక్షింప వర్తింపుము.

భగ—అయ్యా ! ఈసమయమునందు

తే. గీ. ధైర్యకాలి కున్నచి చెందు కార్యగతులు

జనకుఁ దెగటార్చుపగతునిఁ జంపుటొందె

సమరముఖమునఁ దానైనఁ జచ్చుటొందె

కానఁబడ దింక నా కన్యకార్యసరణి.

శంబ—కుమారా ! అది గాదు. తండ్రి కన్నిసంస్కారముచేసి యాత్మరక్షణలఁ జేయుటయే కార్యపద్ధతి.

భగ—హా తండ్రి ! భువనైకమల్లా ! నీవివయమయి యిట్టిదారుణవచనంబులు వివలమి.

మ. అపచారిం జూనరింప నెన్నఁచిను నే నాబాల్యము న్నిటు నే
 యుపచారింజను నీవు నాచలన మున్నొక్కప్పుడుం గోరఁజై
 తివు దీరితిని గోరఁగా దగునె తండ్రీ! యిన్నిసంపూర్ణమే
 యుపచారింజనునెత్త వచ్చినదె యయ్యో నాదునిర్భాగ్యతన్. (మూర్ఛిల్లును.)

కంట—మమారా! ఎన్ని యీవేలతనము. (తనలో) ఈరఁడు మాటిమాటికి
 మూర్ఛిల్లుచున్నాఁడు. ఇతనికి దుఃఖోపశమన మెట్లుగును చెప్తుమా? ఈక్రిమ్యల
 కంతదురవస్థ సంభవించింది.

[అప్పుడు రాజునగురు పగుకుఁబ్రుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

కుఁబ్ర—(తనలో) అడురులు వేల్పులకన్న నెక్కుడు లేబోదర్పితు అయినను
 వారి యొక్కోర్పము విసక్వర మగుటకుఁగారణ మేమి? (కొంచె మాలోచించి) కార
 ణమనఁగల తెదుకనక్కరలేదు.

మ. నీరి యెల్లప్పుడు ధర్మమాల మనుచుం జెప్పన్ విధుల్ ధర్మత
 ర్పణంజ్ నాతనిభూరితైభవము నిత్యంబై స్రవ ర్పిల్లు దు
 మ్మరఁజై ధర్మము వీడు మానవు మహావ్యర్థంబు వీధూమికిం
 బరుత్త గట్టెనాది లేనియిలులేకం గూలు నొక్కమ్మడిక.

దానవులు ధర్మతరమార్తర్రస అగుటచే వారికద నీరి యుండదు. ఎట్లయినను వారు
 మాకుఁ బ్రయోజనమగుటచే వాత్సల్యంబు పెంపున మేము వారిని సమాదరింపఁ
 తప్పదు. ఇప్పుడు వీర్యవియోగదుఃఖితుఁ డగుభగదత్తకుమారుని సమాశ్వాసింపవలయు.

శగ—(స్మృతిఁ దెచ్చుకొని) తండ్రీ! నీవు లేమి జగమంతయు సంధకార
 మంటుమియి యున్నయది వీలయన,

త. గీ. వృథావి యంతయు నేడు నిర్వర్యమయ్యె
 రాజులకు మెల్ల నేడు నిస్తేజమయ్యె
 దితిజవంశంబు నేడు నిర్గతిక మయ్యె
 నీవు లేనితరితి ధాత్రి కట్లు కీరు?

కంట—మమారా! ఇతే వీ నిమిత్తము శగవాను అగుభార్తవులు తప్పి
 యున్నారు. అధివాతనముచేపి సదాచారము నడుపుము.

కుఁబ్ర—మమారా! పోయిడిల్లు మాఱడిల్లుము.

శగ—(కన్నీళ్ళతో) భార్గవా!

మ, కదనోద్ధృతబిడౌఖాః కాసురవధూకళ్యాణసంపాది, యు
న్మదరాజన్యశిరోవతంసువిలసత్పాదారవిందుండు, శో
విదుః డస్యజ్జనకుండు మీహీతుఁడు మీబిడ్డండు మీశిష్యుఁ డ
ల్లదే వేలంబడియున్న వాఁడు హతుఁడై యాచార్య ! కన్యోజిత ?

శుక్ర—వత్సా ! వృతులయినవారిని మనము దుఃఖించి కృత్యులు బ్రతికింపఁ
జాలము. చిరసంబంధముచే పెంత యాచుకొన్నను దుఃఖాశ్రితముచేత నేనును
కన్నీరు విడువక తప్పివదికాదు. తలచుకొనినకొలది దుఃఖము పారతిపారతికమ్మ
చునే యుండును; కావున నీవింత నీతల్లిడిని మఱవవలయు.

భగ—అయ్యా ! వేదాంతవిద్యారహస్యజ్ఞాతుఁడగు మీరే దుఃఖమున కప్పు
డప్పుడు వకులగుచుండ నింక మాదృతులా దుఃఖసాగరము నీడువారు !

చ. మఱవఁదలంతు నాయెడల మజ్జనకుం డొనరించు కార్యముల
మఱవఁదలంతు వానియసమానగుణంబుల నెల్లఁ గాని యా
నెఱతన మాజగద్వినుత నిమగ్నచిత్తమ మా శుమూర్తియున్
మఱవఁదలంచినన్ మఱవ నాతరమా నిమిషార్థమేరియున్.

శుక్ర—ధైర్యసాగరుండగు నరకునకుఁ డనయుండ వయిన నీవిట్లనఁ దగదు.

భగ—అయ్యా ! ఇప్పు డేమి చూచుకొని నేనప్రదుకుదును ?

శుక్ర—కుమారా ! ఏమియు లేనేలేదా ?

తే. గీ. తల్లి గలదు రాజ్యరమాతల్లి గలదు

ప్రజలు గలరు నీకుఁ గన్నప్రజలు గలరు

పడుచువాడెవు నీ కేమి బ్రతుకే కేమి

చన్నవారితో బోదురే యున్నవారు.

భగ—అవి యుండుట నే నెఱుంగుదును.

ఉ. ఉన్నవి వాజివారణము లున్నవి సంపద లెన్నియేని నా

కున్నవి నందనోపమమహోపవనంబులు పెక్కు లేనా

నున్నవి యూకులె న్నయిన నున్నవి సైన్యము లెన్ని యున్న నే
మన్నరకుండు లేమి నవి యన్నియు లేనటు తోచు భర్తవా !

శుక్ర—వత్సా ! అట్లయిన నీయుద్యమమేమి !

భగ—శీరపురుషుల యుద్యమమే నాయుద్యమమా.

శంఖ—ఈయుద్యమ మనుచిత మయినది.

శుక్ర—ఏమి ? నీవు హరితోఁ గద్యమునకు నన్నడుండవల్యుడవా ?

భగ—అచార్య! వరేమి!

ఉ. లంకటివాకిం గొడుగునై, ప్రేమకేమ్యుడనై భరిత్ర మీ
యంతటివానికిన్, ప్రభువునై వితిసంకతి కల్ల, నిన్ని నా
శ్చింతయాక మిత్రో నడరి యీసమయంబున బందనాచు నే
సంతము నేయకుంట తగవా నరకాంతకు నమ్మురాంతకున్.

శుక్ర—ఓయీ! వెట్టివాడా! నీకండీకిని నీతండీం దలఁ దన్నిన మొక్క
లంపురక్కనులకును నలవిగాని యీపని నీకు సాధ్యమగునా?

క. ఏమనుకొంటివో నీమది

సామాన్యుడు గాఁడు చక్ర సమరంబున నీ

చే మర్దింపబడి కుతు

నామాటలు విచును శుంధి నడుపుము వత్సా.

కంబ—(శుక్రనితో మెల్లగా) దేనా! ఈ యుద్ధము మెట్లయినమాన్ని
దనుజకుల మనుగ్రహింపుము.

శుక్ర—కుమారా! కృష్ణనిప్రభావము వినఁగోరుదువేని నే నించుక ప్రసం
గించెద వినుము. ఆతఁడు మహాభారావతరణారమె యదుకులంబున నవతరించిన
హరిగాని మనుజుఁడు గాఁడు. అందుచే నితఁడు.

నీ. పవిత్రనంబున నేలఁ బ్రాక నేర్చిననాఁడె పగరకోటల కగ్రప్రాక నేర్చె.
దన్నెగానొక్క విద్యయును నేరనినాఁడె వితిజులఁ జుట్టవిద్యయును నేర్చె
నల తప్పకునుగులు నినుట నేరకమున్నె వెసతప్పుటనుగులు వెట్ట నేర్చె
నుయ్యాలఁబం దుండి యుగ్రతాగడునాఁడె క్రిగాడియనురుల నుగ్రుచేసె
బాలు గుడి చురవ్వుడె నేలపాలుచేసె, బలదైత్యులఁ బలుపునబలము మెలియ
నతఁడు మానవకులము లెన్నెనె గలవు, వలదు వలదన్న హరితోడఁ బగలుమనకు.
వెండియు నితఁడు మాయఁ బ్రయోగించుటయందు నెఱకాఁడు.

కంబ—అవును. వెష్టవందైనమాయ దుస్తరమని వినుచుందుము.

భగ—పగతుల సాధించుట కితఁడు మాయలనే ప్రయోగించునా?

శుక్ర—వత్సా! మరేమి? చూడు.

మ. కడవెన్ గండుని; పంపె హండుని, దృటిం గల్పెన్ జరాసంధునిన్
బొడిచెన్ బొండ్రకు, గూర్చె గాలయవనున్, బోకార్చె జేదీకు, జ
క్కవఁచెన్ బూతన వీరి నందఱు మాయల్ పన్నియే చక్ర మా
పడఁచెన్ గాని, పరాక్రమశూరజులే సంతము శొందించెనే.

అని యన్నియు నేల ? నా స్వవిషంకమున నేనించుక చెప్పెద నినుము. తొల్లి
యతఁడు మహేంద్రరక్షణము చేయ నదితికశ్యపులకు వాచునుఁ డయి జనియించి
దీనచింతామణియగు బలిచక్రవర్తియొద్దగు నిలుపేదయట్లు వచ్చి మూఁడడుగుల
నేల యాచించె. అప్పుడు నేను,

ఉ. కైటభదైత్యవర్ధనుఁడు గాని యితం దొక యర్థిగాఁడు మో
మోటుముచేత నీవలదు మూఁడడుగు లరయంచుఁ జెప్పుదుక
గాటపుటలక్కడర్భంగొని నన్బొడిచెనే గను లొట్టువోనఁగా !
నాటికి నేటికిం దనయ ! నా కుడికన్నెటులొండె జూడుమా !

భగ—అచార్య ! మీరు చెప్పినదంతయు సహేతుకముగా నున్నది.
అట్లయిన నాకిప్పుడు కర్తవ్యమేమి ?

శుక్ర—ఇదిగో యుపదేశించుచున్నాఁడ నినుము.

మ. అభిమానమ్మును జంపుకొమ్ము. సమవ్యాపారము న్నానుకొ
మ్ముభయం బిమ్ముని నందనందనుని పాదాంభోజము లేవడికొ
మ్ముభిషేకమ్మును జేసికొ మ్మువనికీక న్నాయంబుగా నేలుకొ
మ్ముభువిం బిమ్ముటఁ జూచుకొమ్ము సిరియెట్లు న్నిట నెట్లుబున్నో.

శంబ.—ఇదియే కర్తవ్యము.

క. అమరుల కాంగిరసుఁ డెటు

లమరారాతులకు శుక్రఁ డట్టులె కానన్

సమయోచితంబులగు నీ

విమలాత్మల నవధరించి వినుము కుమారా.

భగ—భగవానుఁడా ! భార్గవా ! నియుపదేశము మా కాదేశముగదా ! నే
నట్లేచేయుదును. కాని పితృమరణమునకుఁ బ్రతిక్రియఁ జేయుట యొప్పుదా ?

శుక్ర—సమయ మగునప్పుడు.

తే. గీ. మానసంబున రవులుగ్రోధానలంబుఁ

గానఁబడకుండ దిగమింగి కార్యవాది

సమయ మగునపు చెలరేగి జగములడలఁ

బైటఁ బడఁడు నగ్నిపర్వతమువోలె.

భగ—అచార్య ! మేలు. మీమాట శిరసావహించితిఁ శంబరా ! నీవుపోయి
జనకునియు తరక్రియలవిషయమునఁ బ్రయత్నము నేయుము. నే నిప్పుడే కృష్ణునిఁ
జూచి వచ్చెదను.

శంబ.—చిత్తము. (అని నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

[అక్షుడు శ్రీరస్తుండును సత్యభామయు బ్రవేశించుచున్నారు.]

కృ—దేవీ! చిన్ననాడు నేను నాచీపునయొద్ద విద్యఁ గఱచు నెడ నొక చిన్ని పద్మముఁ జదివితి. దాని యాధార్థ్య మిప్పు డెఱిగితిని.

సత్య—అది యేదో యెఱింగించ నాకు నీనులవిందు నేయుచురా ?

కృ—సందేహ మేమి, ఇదిగో నీను.

క. భూనుండైన నల్పుండైనను

జననిండులై యె లోకనవృత్తుల డైనన్

ధనియైనఁ బేద యైనను

దనతండ్రయే మంచువాఁడు తనయుని కప్పుడున్.

సత్య—దానియాధార్థ్య మెఱిగితిరి ?

కృ—నీకొక్కటకుఁ దగు చంద్రకొఱకు భగదత్తుఁడు మిక్కిలి విలపించుటచే దానిసత్య మెఱిగితి. ఇప్పుడు మిత్రభోకవివృత్తులందగు భగదత్తుని సమాశ్వాసింప వలయు.

సత్య—అవా! అట్లు జరిపి కొడుకు మోక్షముఁ దేయఁగలదు. మీకు మోక్షము లేదా ?

కృ—మోక్షరీ! రాజసీతి మోక్షము నెఱుంగదు. తొల్లి రాక్షసుఁడు వారిం గడతేర్చి యంగరవి యాచార్యమున కభిషిక్తునిఁ జేసి వానికి నేవృత్తుడు గాఁజేసె. అది యెఱుఁగనిచ్చి యెఱుపిండుము.

మ. ఖజునిన్ మాగధుఁ డ్రుంబి తత్తనయ్యునిఁ గడెం బ్రతిష్ఠించితిన్

దుఃఖం గంసునిఁ దింపి నిర్మితుని బంధుల్ మెచ్చ మాతామహున్

బలుగాకి స్మరకు న్యధించితిని గానం బ్రోతుఁ దత్పుత్రునిన్

దలిరుంబోడికొ! రాచపాడి యది త్రొత్తల్లపు మాకీపసుర్.

అదిగో శుక శ్రీకార్యసమేతుడై భగదత్తుఁ డచ్చట నున్నాఁడు.

సత్య—వేయ చినుటయే గాని భాగ్యుల నన్నెదును దర్శింపలేదు.

కృ—దేవీ! ఇతఁ డనురగుండైనను మహామహిమగలవాఁడు. వందసియుండు. (ఇద్దఱు పడచుచున్నారు.)

శుక—(కుమారా!) శేవీసమేతుడై వాగుడవుఁ డిటు వచ్చుచున్నాఁడు.

అభివాదనము చేసి కరణ మడుగుము.

భగ—చి త్తము. రెండు. వారి నెదున్కొందము.)

శుక—జనులు జయతు డెనకినందన!

కృ—భార్గవుల కభివందనను నేయుచున్నాఁడ.

కుట్ర—అవంతకాళ్యాణమస్తు. యదాతుంజరా! సకలమన విత్పవహీనుఁ డగు నీకాలకుండు నీకు రక్షణియగుడు. వత్సా! భగవత్తా! ఇదే నిష్కలహాసముటకు భగవంతుండు వచ్చియున్నాఁడు. శరణము కేడుము.

కృ—అపరాధి వధింపబడియె. ఇతఁడు నా కవశ్యము చేపట్టియుండు.

భగ—(చేతులు జోడించి) దేవా! నందనందనా! ..

నీ. తమ్మిచూరినిగన్న తండ్రివయ్య యశోదముడిలోన విడ్డఁడై యాన్మవాడ
తెలిపిండు. కాళికాదేవి ప్రేమలలో మందగానరి వాయు మున్నవాడ
త్రేవలంపలయిండు వేమయ కొల్లాడి పెన్న మిండ్లం జాల తిన్నవాఁ
తలఁచు పెక్కించి నలవుల మ్రుక్కించి గొల్లకన్నెలనీనుఁ గొన్నవాడ
కమ్మచిటకాని నిడుపారఁ గన్నవాడ, వేడువారి నేలుదు వంచు విన్నవాడ
నమ్మఁజోవును నీవాడ నన్నవాడ, చిన్నవాడనో నందుని విన్నవాడ.
(అని కాళ్ళపై బడుచున్నాఁడు.)

కృ—కుమారా! శరణమ్మ. (అని లేచెన్తే.)

నీ. అలకం జూవకుమయ్య నామయిని నీయాత్మన రకులేనియన
వలకుం దాల్చకు మయ్య నేఁ బగతుండం గానయ్య వీక్షియ్యవం
ఖండై నీజనకుండు మజ్జములం గారించుటం జూడగా
వలసి వ్యానిని నేయఁగావలసె దుష్కరింపఁ భయం నెయదక.

భగ—దేవా! ఇందు నీ తప్పేమున్నది? నియంబుకడై మాతండ్రి
స్వయముగా నింత తెచ్చుకొనియె.

కృ—ఓయీ! వెట్టివాఁడా! నాకుఁగాదు. లోకమునకుఁ బగతుండై
యడుము.

నా. నాకుం జాట్లమనంగ దాయయన నున్నాడే | సకుంపంబునను
లోకద్రోహులు మాకుద్రోహులు జామీ లోకప్రియుల్ మాప్రియుల్.

(కీకృష్ణుం డవతారమై ను జగత్ క్షేమంకరాత్సహియై
మీకు న్నితను గీడు నేయుటకు జన్మింపంగ లే దిద్ధరక.)

కుట్ర—దేవా! నీకుం జాట్లములు బగతురు లేనిమాట నిజమే; కాని నరకుండు
మీకుం జాట్లమును బగతుండఁ గూడ నయ్యె.

సత్య—భాగవతుల! లేస్తగా నెలవిచ్చినారు. ఈమహాత్మునకు నరకుండు
భూమిదేవతలనఁ గొడు కగుటచే జాట్లము ధృష్ట్యేషి యగుటచే వైరి.

కృ—అది నిజమే. కుమారు! డయినను దుష్టుఁ డగుటచే నాత్సల్యము ద్రోసి
నాని వధించితిమి.

కుక్రు—ఎట్లయినను నరకుండు మీరే మాకుండై ముక్కుడయ్యె.

భగ—నాతండ్రి వారిచేత ముక్కుడయ్యెనని నాకిప్పుడు కొంతదుఃఖ ముపక
మిల్లినది.

కృ—నత్నా! భగదత్తా! నీవు లోకానుభవమున కపరిచితుండవు గాన
నన్యధా భావింపవలెనని నేనించుకొను పదేశింపఁ దలంచుచున్నాడను.

కుక్రు—ఇది వాని సమగ్రహించుట.

భగ—ఇందు నే నన్యధా తలఁపవలసిన దేమున్నది ?

కృ—నరుఁ డెంత తేజశ్శాలియైనను గుణహీనుఁ డయినచో నభ్యుదయము
నొందఁడు. దానికి నీతండ్రియే తార్కాణము.

కా. ఆ తేజఃబున కాబలంబునకుఁ దోడై నీతియే యుండెనా

నీతం డ్రొంతటివాఁడు ముజ్జగముల న్నిక్కంబుగా లేఁడు నూ

నీతిభ్రష్టుఁడు గాన నిట్లు చెడియె న్నీతండ్రి నీవు స్మరా

రాకు లోయిన పోకఁబోక గుణితై ప్రాగ్జ్యోతిషం బేలుమా.

కుక్రు—కుమారా ! ఈ యుపదేశము నీ కనుసరిచేయవలయునది.

భగ—ఇది నేను శిరసావహించుచున్నాడను.

కృ—ఇంకను నీ కుపదేశింపదగినవి రెండు గలవు. మహానుభావు లగుతపో
ధనులయెడ విషయవృత్తి నెఱుపుము. పరకాంతలయందు మాతృభావము విలుపును.
వీనియందు భర్తావిరుద్ధముగా వర్తించుట స్వనాశము దెచ్చుకొనుటయై.

నీ. ఋషికి నెగ్గినరించి వృషణుండై జనియించె నవనిలో సమవర్తియంతవాఁడు

మునులచే బలకి మోయించి యజగరందై వడె నహుషునియంతవాఁడు

జడదారి కొకకీడు సలిపియే కాపోషమాతుఁ డయ్యె నమరేంద్రునంతవాఁడు

బ్రహ్మర్షియల్కరుఁ బాతుండై నాఁ డట్లు లడుగుటె విఁధ్యునియంతవాఁడు

కాంతకై చెడి రావణునంతవాఁడు, అతివకై చెడి మిత్రండ్రియంతవాఁడు

యెవఁడు నుఖియించె బరకాంత గవయఁగోరి, యెవఁడువర్ణిలె ఋషులకు నెగ్గుచేసి.

మఱియు నిన్నొకధర్మ కార్యమునకు నియోగింపఁదలఁతు. అది యేదందుచేసి,

తే. గీ. తల్లిదండ్రుల కడపాపి తగవుమారి

పదియునాత్మైలక న్నెలఁ బట్టి తెచ్చి

చెఱల బంధించె మిత్రండ్రి చేనటి యగుచు,

విడిచివుచ్చుము వారి వేదేగ నిపును.

కుక్రు—అవును. నరకునిపాలిటి మృశ్యుజేవతలో యనునట్లు లాకన్యులు
దుఃఖనివ్వలనుక్తులయై యున్నవారు, తిత్త ణమ వారిని విడుపుము.

భగ—ఇదిగో నిప్పుచే నేనుపోయి వారిని విడిపించెదను.

(అని నిమ్మగ్రామించుచున్నాడు.)

సత్య—దేవా! అనాథులకు నారాజకన్యకలను విపత్తునుద్రమునుండి యుద్ధ
బంది మీరు పున్నెముఁ గట్టుకొనిరి. మీపేలు వారెన్నఁడు మఱువరని తలఁచెద.

కృ—నుందరీ! నే ననాథులకు నాధుఁడను. అగతికులకు గతినిగద.

సత్య—అందుచేత నే దేవతలు, మహర్షులు మిమ్మాశ్రయించిరి.

కుక్రు—(అశ్చర్యమితో) ఎవరో యంతరిక్షమునఁ దిగి యిటువచ్చు
చున్నారు!

కృ—(చూచి) మహేంద్రుఁడు! డగుచిత్రభుఁడను గంధర్వుఁడు.

సత్య—ఈవిజయమునుగూర్చి మిమ్ము బహుకరించుటకు మహేంద్రుఁడత
నినిఁ బంపియుండును.

కుక్రు—అదిగో బృహదశ్వమహామని యిటు వచ్చుచున్నాడు.

సత్య—ఇదిఁడు తన్నిమిత్రుఁడనీ యిటు వచ్చియుండును.

[అప్పుడు చిత్రభుఁడు బృహదశ్వఁడు ప్రవేశించుచున్నారు.]

చిత్ర—బృహ—విజయతాం విజయతాం దానవగజేంద్రపంచాసన!

కృ—గంధర్వరాజునకు స్వాగతము. మహర్షి కళివాదనమా.

కుక్రు—బృహదశ్వా! బదరికాశ్రమవాసులకుఁ గుళలమా చిత్రోథా!
దివ్యుల కభ్యుదయమా!

చిత్ర—బృహ—ఇప్పు డభ్యుదయమే.

కృ—మీరాక చేతి ధన్యుడ నయితిని.

చిత్ర—దేవా! మహేంద్రుఁడు మీ లోనర్చిన యుపకారమునకుఁ గృతజ్ఞుఁ
డయి తనభక్తిని మీకు విన్నవించుమని నన్నుం బనిచె. ఇదిగో నాతనిహుటలు వినుఁడు.

క. అనుజాడతై యొకమారా

దనుజాభయం బుడిపి యొక్కదరిఁజేర్చితి నన్

మనుజాడతై యిప్పుడు దితి

తనుజుల మర్దించి నన్ను దయఁ జాచితివా.

కృష్ణ—ఎంతమాట. మహేంద్రునకు నేనా యుపకారము చేయఁగలవాఁడను.
ఈజయమునకుఁ గారణము మహేంద్రప్రభావమే.

తే. గీ. అన్న సన్నద్ధుఁడై పోరకున్న నేమి

తమ్ముఁగుట్టుయై గెల్చె గా దనుజతలిని

మాపుల నినుండు లేడన్నమాట గాని

చంద్రకాంతియు నతని కేజంబు కాదె !

చిత్ర—ఇది కేవల పినయొక్క.

బ్రహ్మ—దేవా ! బదరి కాశమతాపములు తమభక్తి విష్ణువింశ్రుమని నన్ను
మితద్దత్తుల బులైచిరి.

మ. శ్రవణానందముగా విసంబధియు శూరమృత్యు గర్వాంధుడై

త్యజిభు న్ని విటుఁ జంకినట్టికుభవార్త ల్లాపసక్రేణిచే

భువనంబు బృదుసాలుగుం బడసె సంపూర్ణప్రమోదంబు నీ

భువి నీరాక్షస మయ్యె నీకరుణ నుక్కుల్లాంబుజాలేక్షణా !

కృ—దివ్యులయు మహర్షులయు ననుగ్రహముచే నిష్కడు విజయలక్ష్మి
నామకుండ నంబుతిని.

బ్రహ్మ—ఇప్పుడుగాదు. ఈవిజయలక్ష్మిని నీవు ద్వారకనుండియే తెంటు
తెచ్చితిని.

చిత్ర—అవునవును.

క. ఇత్తలిరుఁడోడిచేఁ గ్రొ

న్నెత్తులను ద్రావునట్టి నీచదనుబాలన్

మొత్తించుట మెత్తనిభవు

గుత్తులతో రాళ్ళు పగులఁకొట్టించుటఁజూ !

బ్రహ్మ—దివ్యమనుష్యాంగనలలో నెవ్వరు నీమెకు సవతు రారు.

కుట్ర—లావణ్యమందువోటు పరాక్రమ ముండుట యరిది.

[అప్పుడు భగదత్తుండు ప్రవేశించుచున్నాడు.]

భగ—దేవా ! నూతండ్రిచేత బంధింపబడినరాజకన్యకల విడిపించితిని. వారం
వఱకు రమానాథుండు జగన్నాథుండే మాకు నాథుఁడని మిముం బరిణయ మగుటకుఁ
గోరుచున్నారు.

చిత్ర—ఇది మీరు నిరాకరింపదగినది గాదు.

బ్రహ్మ—జగత్కల్యాణకరునకుఁ గల్యాణము లగుట వింతగాదు.

కుట్ర—అకన్య లనుగ్రహింపఁబడుదురు గాక !

కృ—ఇందు నేను మధ్యస్థుండను. శత్యభామయే దానిని నిర్ణయింపవలయును.

శత్య—భరియించువారు మీరుండగ నేను నిర్ణయింపవలసినదేమి !

కృ—సవతులతో వేగవలసినదాకవు నీవు.

శత్య—ఇందఱుభార్యలతో మీరు వేగఁగా నవతులతో నే వేగఁజాలనా ?

కృ—భగదత్తుడా! మహర్షి సమక్షమున నందఱు నేను బరిగ్రహించితి.

శ్రీ—దేవా! పోవుటకు మాకింక ననుజ్ఞ యిమ్ము.

మ. అవతారంబుల నెత్తి భూభరముద్రోయ నీర్వికలమై కూర్మమై
శుభరాసాం బయి వారసింపా మయి గుఱ్ఱం బ్రోడయై మీద బా
ర్హుండై రాఘవుండై యదుప్రవరుండై కళ్యాణము బ్లూర్పి యా
దివిజానీకము గాచు వైష్ణవమహాలేఖంబు మమ్మేలుతన.

బృహ—జేవా! నిన్ను నేను గొనియాడఁజాలను; కాని

పీ. ప్రామిస్కుటువిదల నీమంత్రమణు లొచు నలరారు నెవ్వని యడుగుదోయి
బ్రహ్మాండగృహమందు రరసంపుడిశ్వై కడుశబ్దమునెవ్వనికన్నదోయి
శ్రీరజనంబుల కెల్ల జేయూఁకకోలలై క్రాలెడు నెవ్వనికేఱదోయి
దుష్టశాశము దెల్పు ధూమకేతువు లొచు ముడివడు నెవ్వనికొమ్మదోయి
యట్టిజగదేక గురునకు నచ్యుతునకు, వాదిమధ్యాంతరిహితున కిశ్వరయనకు
విశ్వమోహనకు మహావీరునకును, జ్ఞానమయునకు నంజలి శేవోనర్తు.

కృ—దేవతలయు మహర్షులయు నీస్మితమాట నిద్ధింపుఁ గాక!

బృహ—జగముల కిదివఱకే యనంతకళ్యాణములైనవి. తెండియు నిట్లగుఁగాక!

చ. నెలకును మాడువాన లవనిం గురియందగు బంటు లెచ్చరా
జాట బ్రజలం బలెం బ్రజలం జూచుకొనం దగుఁ బ్రేమమీఱ నీ
వలెఁ దలిదండ్రు లింక దలవంపులఁ దెచ్చెడు చెడ్డనిడ్డలన్
దెలుచని శిశు జేయందగుఁ బ్రేమముఁ ద్రోసి ప్రశస్తియాదవా!

కృ—శ్రీధాన్తు.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

సమాప్తము.

సినిమా గ ర ల్.

గ్రంథకర్త : గంధకర్త దామరాజు వెంకటసుబ్బారావుగారు.

సవయ గానికి సవ్యసాపిత్యం.

కావ్య, మానసిక, సాంఘికవ్యవస్థలలో నూతన సంస్కరణ

సినిమాగరల్ అను సాంఘిక నాటక రాజము.

పలు ప్రాంతముల చలనచిత్రాలచే ప్రదర్శింపబడి వివిధపత్రికలచే ప్రశంసింపబడినది.

నాటక సినిమాగరల్. గ్రాడ్యుయేటు. నాగరికతకు సిగ్గుపూవు. స్వాతంత్ర్య ఆభిలాషాపాపి. వరహాలి కెట్టి అమాయకపు చదువులేని ధనవంతుడు. సినిమాగరల్ యొక్క విషయ వస్తువు కొప్పకొని రిజిష్టరీ మేరేజీ చేసుకుంటాడు. వీరి దాంపత్యమున భార్య నిరసన. భర్త షాట్లు. బండివాని నూటునూటలు. అంతయులేని హాస్యము కల్పించును. రామారావు గ్రాడ్యుయేటు. నిరుద్యోగి. త్రాగుబోతు. యిల్లరికపు అల్లుడు. భార్య ఒక ధనవంతుని ఏకైక పుత్రుని. పతిభక్తిగల భక్తురాలు. అదర్శహిందూమహిళ. ఈ పురుషసంసారముల దినచర్య యీనాడు ప్రతిగృహములలో జరుగుచున్నది. గాన యిది చదివి కర్తవ్యవిధానము పాఠకులు పూహించి హిందూమతానికి హిందవ సాంప్రదాయకము ముఖ్యమో పాశ్చాత్యసాంప్రదాయకము ముఖ్యమో యీ పుస్తకము దివిన మీరే నిర్ణయింతురు.

రూ 1 0 0

గ ర ల్ వై ష్.

గంధకర్త : కోవల్లి వేంకటరమణారావుగారు.

కొమరితకు బాల్యనివాహము జేసి తన యల్లుడుతరపువారు పిల్ల రజస్వల కాకుండ భర్తృసంధానము జేయుమని, పట్టుబట్ట యెంతమాత్ర మట్లు చేయవలెనని ఛీష్మించిన కరభరాజుగారి జీవితగాథ యిందలి కథాంశము. ఇతరుల యల్లుళ్ళు వారి వారి యత్తవారిండ్లకు వచ్చిపోవుచుండ మన యల్లుడు మన యింటికి రాజేయని పరితపించు కరభరాజుగారి భార్య రామలక్ష్మి దీనాలాపములు. భర్తయన నేమో యేమాత్ర మెఱుంగని పిన్నవయస్సులో దన భర్త తనయింటికి వచ్చినపుడు బాలికలు పడు అనందము. అల్లునితో దన భార్య శుభించుచున్నదను యనుమానముపై నామెను జంపి తాను అత్యుపాత్యచేసుకొను కరభరాజుగారి సాహసచరిత్ర విషాదాంతముగ మారును. మిక్కిలి స్వభావసిద్ధముగ రచించిన చక్కని విషాదాంతసాంఘిక నాటకము. వాత్యకు పూర్వము రామలక్ష్మి కరభరాజుగార్ల సంభాషణములు షేక్స్పియరు "ఒథెల్లో" నాటకములోని డెస్ డెమోనా ఒథెల్లోల సంభాషణలు గట్టుతిర దెచ్చుచుండును.

రూ 1—0—0.

కొండవల్లి పరమేశ్వర అండ్ సన్స్, రాజమండ్రి

చ రి త్ర లు - క థ లు

భట్టివిక్రమాద్రిని కథలు (200 పేజీలు)	1-50
డిటా (బైందు 500 పేజీలు)	4-00
మైరావణ చరిత్ర (పెద్దది)	1-50
అథయరాఘవము	0-75
సౌభాగ్యరాఘవము	0-75
అభిమన్యు యుద్ధము	1-50
పద్మనాథ యుద్ధము	0-75
పాండవ వనవాసము	1-50
కాశీక్షేత్ర మహాత్మ్యము	1-00
శ్రీరామ వనవాసము	1-50
హరిశ్చంద్ర (వచనము)	0-75
పాండవ అజ్ఞాతివాసము	2-00
సహస్రశిరిచ్చేద అపూర్వ చింతామణి	4-00
రామరాయలు	1-00
యక్షిణీకుమారి	1-00
మాధవీకంఠము	1-25
కాదంబరి (వచనాంధ్ర)	2-00
కార్తీక పురాణము	1-00
వైశాఖ పురాణము	1-50
అశ్విని పురాణము	1-50
మౌండ్లయ పురాణము	2-00
శివపురాణము	1-50
జ్ఞానేశ్వరి భగవద్గీత (శ్లోక తా॥ 1000 పే॥ త్యా॥ బైందు)	10-00

ఆంధ్రనాటకములు

చిత్రనళియం	1-75	ప్రసన్న విజయము	1-00
వివాద సారంగధర	1-75	పానుకాపట్టాభిషేకము	2-00
పానుకాపట్టాభిషేకం	1-50	విప్రనారాయణ	1-75
సావిత్రి చిత్రాశ్యము	1-50	రాధాకృష్ణ	1-50
ముకావళి	1-50	కోకిల	1-75
ప్రహేద	1-50	వీరమతి	1-50
రామదాసు	1-50	సరస్వతి	1-50
రామ కవీంద్ర	1-50	పూర్ణిమ	1-50
సుభద్రాద్రుసీయము	1-50	చండిక	1-50
అస్పృశ్య విజయము (ప్రేమ చంద్రయోగి)	1-50	శివలీల	1-50
భక్త తులసీరామ్	1-50	సతీతులసి (జలంధర)	1-50
కృష్ణలీల	1-50	గయోపాఖ్యానము	1-75
అవతర	1-50	ప్రసన్న యాదవం (నరకాసురవధ)	1-50
భక్త కవీంద్ర	1-50	పారిజాతాపహరణము	1-50
మేవాడు శౌర్యాగ్ని	1-50	చతురచంద్రహాస	1-50
విభీషణ పట్టాభిషేకము (అంతాదనానము)	1-50	సుందోపసుందులవధ (తిలోత్తమ)	1-50
ద్రౌపదీ వస్త్రాపహరణము	1-50	కనకతార	1-50
రామరావణ యుద్ధము	1-50	బలిబంధనము	1-50
పాండవ జననము	1-25	రాధాకృష్ణ సాంస్కృ	1-00
పాండవ ప్రవాసము	1-50	శ్రీకృష్ణ తులాభారము సాంస్కృ	1-00
పాండవ ఉద్యోగము	1-75	ద్రౌపదీ వస్త్రాపహరణము	1-50
పాండవ విజయము	1-75	సక్కబాయి	1-50
పాండవ ఉద్యోగము (గోజా)	2-00	సావిత్రి	1-50
పాండవ విజయము (గోజా)	2-00	చంద్రగుప్త	1-50
పాండవ ఉద్యోగ విజయములు (గోజా టెండు)	4-00	దుర్గాదాసు	1-50
పాండవ అశ్వ మేధము	1-50	రాణా ప్రతాపసింహ	1-50
ప్రభావతీ ప్రయత్నము	1-25	పత్ని ప్రతాప్ (అనసూయ)	1-50
పండిత రాజము	1-00	శ్రీకృష్ణ తులాభారము	1-75
మృచ్చకటికము	2-00	రణలిక్కిన	1-50
ముద్రారాక్షసము	1-50	కచ దేవయాని	1-50
		మార్కండేయ (శివలీల)	1-50
		చింతామణి	1-75
		వరవిక్రయము	1-50

కొండపల్లి వీర వెంకయ్య అండ్ సన్స్, బుక్ సెల్లర్స్, రాజమండ్రి.

